KONYA SAZI ve TÜRKÜLERİ

Dr. Mehdi HALICI

ÖNSÖZ

Anadolu, baştanbaşa kültür, sanat ve folklor birikimiyle doludur. Konya'dan 45 Km. ötedeki Çatalhüyük, insanlığın bilinen en eski yerleşim bölgesidir. Neolitik çağın aynasıdır, Çatalhüyük İlk tarağın, iğnenin, kolyenin, resim sanatının, elbisenin, ev ve av araçlarının, müzik ve raksın anavatınıdır bu beldemiz.

Daha sonraki yüzyıllarda Anadolu, Asya ve Avrupa arasında bir köprü oldu. Bir ummanın gel-gitleri gibi sayısız uygarlıklar yer tuttular, bu topraklarda. Kültür, sanat ve folklor alanında çok etkili izler bıraktılar. Çok Tanrılı dinlerin ilk durağıydı, Anadolu. Dinsel törenlerden tutun da yönetim yapılarının irdelemeleriyle folklor, müzik ve raks insan yaşamı içinde vazgeçilmez ögeler olarak yaratıldı ve yaşatıldı. Müzik araçları da bu gelişmeye çeşitlilik açısından ayak uydurmuştur. Telli ve nefesli çalgıların ilk görüldüğü yerdir, Anadolu. Saz ve Saz Şairlerinin İsa'dan bin yıl önce Anadolu topraklarında yaşadıklarını Homeros ünlü Odysseia adlı eserinde anlatır. Kökeni bu değin eskilere inen saz ve türküler, Anadolu insanının dini törenlerden başlayarak doğum, düğün, ölüm gibi olaylarda hep izledi. Saz ve türkü, Anadolu insanını sevinç, ezgi, aşk, sıla, öfke, tepki, nefret, yaşama sevinci, ağıt gibi karmaşık ve seçik duygulanmalarında hiç yalnız bırakmadı. Saz ve türkü O'nun için daima bir boşalma aracı oldu.

Etkinlik, kalıcılığıyla insan yaşamının kopmaz parçası olan hatta bu nitelikleriyle tüm gelmiş, geçmiş kuşakları aynı sevgi potasında sarıp sarmalayan saz ve türkü etle tırnak gibi Anadolu insanını berleştirmiş, bütünleştirmiş O'na en güzel uygarlıkları yaratma gücünü vermiştir.

İşte bu nedenledir ki Anadolu'da türkü, oyun, Saz açısından incelemeye girişenleri; şaşırtıcı, hayranlığa götürücü ve göz kamaştırıcı bir zenginlik karşılar.

Biz bu imrendirici, gurur verici kültür ve folklor varlığının kapılarını "Konya sazı ve türküleri" açısından aralıyoruz. Bu yapıtımızda Çatalhüyük'ten sonra çeşitli uygarlıklara beşiklik etmiş daha sonra Selçuklulara, Karamanoğulları'na, Osmanlı'lara ve Cum-

huriyet dönemine kucak açan Konya'daki kuşaktan kuşağa tel, tezene ve sözle yaşayıp gelen türkülerimizi ve onları yakıp dillendiren Saz Ustalarımızı ele aldık. Konya kültür ve turizm derneği, Konya'nın kültür, sanat ve folkloru ile ilgili çeşitli sempozyumlar düzenledi. Yerli ve yabancı Bilim adamlarının katıldıkları kongrelerde sunulan bildiriler toplandı ve yayınlandı. Değişik konuları içeren bu çalışmaların ve buna bağlı yayınlanan yapıtların sayısı on beşi geçti. Dernek Başkanı Feyzi Halıcı halk sanatı halk türküleri ve halk şiirinin temel kaynağının Aşıklık geleneği içinde yer aldığını ve bu kaynağın yaşatılması gereğine inanıyordu. Bu nedenle Türkiye Aşıklar Bayramını bundan yirmi yıl önce ilk kez Konya'da başlatarak tüm Aşıkları topladı. Yirmi yıl boyunca sayıları her bayramda gittikçe çoğalan Saz Ustalarımızın, halk şairlerimizin atışma, güzelleme, doğmaca şiir, muamma, Usta malı ve doğmaca türkü dallarında ortaya koydukları ürünleri derledi. Aşıklık geleneğinin yaşatılması, korunması ve geliştirilmesi konusunda da büyük çaba harcadı. İşin doğrusu biz Konya sazı ve türkülerinin değerini ve önemini işte bu bayramları yaparken anladık. Saz ve Halk Aşıklarına kucak açan Konya'nın bu zenginliğini gördük ve bu sanat güzelliğimizi tanıtmanın ne kadar yararlı olacağını düşündük.

Ortada yaşayan canlı bir sanat etkinliği vardı ama yazılı kaynak yok denecek kadar azdı. Halkın kendi varlığı içinde sıcak bir yer tutan türkülerimiz saz tellerinde dile geliyordu. Ancak ne güfteleri ne de besteleri yazı ve notaya geçmemişti. Biz bu yapıtımızla ilk kez Konya türkülerinin güftelerini derlemiş bulunuyoruz. İşte elinizdeki yapıtımızın en önemli özelliği budur.

Eski Saz Ustalarımızı araştırırken Avukat Mehmet Ali Apalı bize yardımcı oldu. Yazılı kaynakların azlığı, zorunlu olarak kaynak kişilerce başvurmamızı gerektirdi. Aynı konuda Nihat Kalfazade'nin büyük katkıları oldu. Gerek Üstad Apalı'ya gerekse çok değerli arkadaşımız Kalfazade'ye burada şükranlarımı sunarım.

Ancak yine de yeterli ölçüde Eski Saz Ustalarımızı yaşam öyküleriyle sunabildiğimiz inancı içinde değilim. Bizi bu konuda teselli eden ünlü bir yazarın dediği "Hiç yoktan iyidir" sözü olmuştur.

Türkü güfteleriyle, türkülerin makam, çalınış sıraları için Solist Nuri Cennet'in titiz çaba ve özen dolu uğraşlarını burada şükranla anıyorum. Aynı konuda bilgilerine başvurup yararlandığımız Mazhar Sakman'a, Memduh Derin'e, Rıza Konyalı'ya, Hakkı Zambak'a teşekkür ederim.

Konya Sazı ve türküleri konusundaki çalışmalarım ilk kez Yeni Konya'da yayınlandı. Konya folkloruna gönülden bağlı değerli Yazar kardeşim Adil Gücüyener bu konuya büyük bir ilgi gösterdi. O'nun çabasıyla gerçekleşen bu yayın Konya'da beklenmedik çapta büyük yankı yaptı. Konya'nın kültür ve sanat etkinliğinde büyük katkıları olan Adil Gücüyener'e şükranlarımı iletiyorum.

Konya'nın nasıl güzel sazı ve türküleri olmuşsa, O'nun güzel gönül dostları da olmuştur. Konya Lisesinda okuduktan sonra İstanbulda Eczacılık fakültesini bitiren ve şimdi İstanbulda Bilfar' Holdingin kurucusu olan çok değerli Hemşehrimiz Adil Karaağaç Yeni Konya'da yayınlanan yazı serimizin bir kitapta toplanmasını önerdi. Yaptığımız çalışmaların gazete sayfalarında kalıp gitmesini istemiyordu. Konya sevgisiyle yüreği yanıp tutuşan ve ülke kültürüne, sanatına ve folkloruna gönülden bağlı olan çok değerli Hemşehrimiz Adil Karaağaç'ın bu önerisi beni çok duygulandırdı. O'nun isteğine uyarak yeniden çalışmalara koyuldum. Basında seri yazılar genellikle özet olarak yayınlanır. Yeni ekler ve gerekli açıklamalarla Konya sazı ve türkülerini yeniden yazdım. Şimdi elinizde bulunan bu eser Sayın Adil Karaağaç'ın teşviki, maddi ve manevi yardımlarıyla ortaya kondu. Dolayısıyla bu derlememiz en az benim kadar Anadolu kültür sanat ve folkloruna gönülden bağlı Sayın Karaağaç'ın da katkı ve emeğinin ürünü oluyor.

Konya Sazı ve türkülerinin gün ışığına çıkmasındaki bu içten katkısından ötürü kendisine şükranlarımı sunuyorum.

Bu çalışmamızla Konya sazı ve türküleri konusundaki araştırmalar bitmiş sayılmaz. Bizim bu atılımımız bir başlangıç oluyor. Bizden sonra da başta türkülere ait bestelerin notaya alınması da dahil bu konudaki diğer çalışmaların sürdürülmesini diliyorum.

20.XI.1985

Dr. Mehdi Halıcı

III CÜ SELİM'E SAZINI DİNLETEN KONYALI AŞIK ŞEM'Î

Aşık Şem'î, Konya'da yetişmiş en güçlü bir saz aşığı aynı zamanda Divan sahibi bir şairdir. Aşık Şem'î'nin öyküsünü Feyzi Halıcı'nın Kültür ve Turizm Bakanlığı yayınları arasında çıkan Aşık Şem'î hayatı ve şiirleri adlı eserinden yararlanarak bir özet halinde sunmak isteriz:

"Aşık Şem'î 1783 tarihinde Konya'da piresat mahallesinde dünyaya geldi. Babası Konya'nın tanınmış helvacılarından Mehmet Ağa isminde nûrani yüzlü, buğday benizli, hoş sohbet, olgun bir insandı.

Cedleri pir Esatoğlu Hacı Hüseyin Ağa olup, mahalleleri bugün dahi bu adı taşamakta.

Aşık Şem'î'nin asıl ismi Ahmet'ti. Gerek madi gerek manevi bir duyarlıkla sanatın, kültürün, geleneğin, göreneğin bir nefes sıhhat gibi yaşama sevinci olarak kabul edilip günlük hayat içinde sebil edildiği, naylı, kudümlü, notalı, tennûreli bir beldede doğması, şiirin, sazın, sohbetin harman edildiği ve gören gözlere, duyan gönüllere cömertçe sunulduğu bir ortamda yetişmesi Şem'î'yi, daha çocuk yaşta sanatın altın kapılarını açmaya zorlamıştı.

Doğmaca şiir söylemeye yatkın ve düşkün olması, belirli bir öğrenim görmemesine, hatta, yirmi beş yaşlanna kadar okur yazar olmamasına rağmen, ince düşüncesi, zekâsı, akranları arasında hazırcevaplığı, esprileri her konuda onları aydınlatması ve örnek davranışlarıyla kendisine büyükleri tarafından "Şem'î" mahlası verildi.

Aşık Şem'î ile ilgili bilimsel bir araştırma yapmış olan Feyzi Halıcı'nın anlattığı olaylar ve yaşam çizgisi bu değerli ozanın bilinmeyen yönlerini açıklığa kavuşturur.

Bu bilgilere göre "Aşık Şem'î baba mesleği olan helvacılığa önem vermemiş, çocukluk ve gençlik yıllarında özgür bir tutum ve davranış içinde yaşamıştır.

Göz ve gönül dünyasında bütün dileği ve amacı Onun şiir, söz ve sazdı. O dönemde Konya'da iki kahve vardı. Birisi türbe önünde, türbe kahvesi; diğeri buğday pazarıyla lârende caddesinin kesiştiği köşedeki ayakçı kahvesiydi. Bu kahveler genç ve acemi aşıkların devam ettikleri ve yetiştirildikleri bir ocak, bir okul gibiydi. Usta aşıkların saz çalıp şiir söyledikleri, atışma yaptıkları, karşılıklı muamma söyledikleri bu kahvelerde Şehrin Aydınları, esnafı, köylüsü toplanır usta ve acemi aşıkların gösterilerini izlerlerdi.

İşte Aşık Şem'î'de bu kahvelerin sazıyla müdavimerinden biri oldu. O yıllarda türbe kahvesini Aşık Dertlî (1772-1845) işletiyordu. Aşık Şem'î ile Dertlî kısa süre içinde can ciğer dost oldular. İki aşığın dil ve gönül birliği ile renklenen ve güzelleşen türbe kahvesi Sanata aşık Konyalıların sıcak ilgisiyle dolup dolup boşalıyor, dineyiciler hergün yeni bir sanat ziyafetiyle mest oluyorlardı. Bu sanat halkasına kısa zamanda Sille'li Aşık Sururî de katıldı.

O yıllarda Mevlevi Dergahın'da Postnişin olarak Mehmet Hemden Sait Çelebi bulunuyordu. (1807-1859). Çelebi manevi duyarlığı ve görevleri yanısıra, güzel sanatlara olduğu kadar saza, şiire ve musikiye düşkün, rindmeşrep bir insandı. Türbe kahvesinin küçük ne var ki anlam dolu havasına büyük ilgi duydu. Bu ilgi meyvelerini vermekte gecikmedi. Çelebi il merkezindeki konağında ve Meramdaki bağında türbe kahvesinin usta aşıkları Şem'î ve Dertlî'yı düzenlediği sanat ve müzik toplantılarına davet etti. Her an aşıklara maddi ve

manevi yardımlarını esirgemiyen Hemden Sait Çelebi, basık ve karanlık olan türbe kahvesini yıktırıp, yerine bol pencereli, aydınlık, büyük bir kahve yaptırdı. Kahvenin ortasına büyük bir havuz kondurdu. Dutlu'dan Mevlana Dergahı'na gelen tatlı sudan bu kahveyede su akıttırdı. Bu kahve birinci dünya savaşının sonuna dek (Sulu kahve) adıyla halk edebiyatının en güzel örneklerini halka sunmaya devam etti.Bu kahveden nasibini alan nice saz aşığının yurt içine dağıldıklarını, İstanbul'a gidip ün kazandıklarını, padişahlara saz çalıp şiir söylediklerini görüyoruz.

Aşık Şem'î'nin, Aşık Dertlî'nin, Aşık Sururî'nin Hemden Sait Çelebi'nin konağında saz, söz ve şiir üzerinde yaptıkları sanat toplantılarına Dergahın Mevlevî Şair ve Neyzenlerinden Hulusi Dede, Niyazı Dede, Derviş Hasan'da katıldılar.

Aşık Şem'î'nin ünü önce Konya'da sonra da İstanbul'da yayıldı. O yıllarda İstanbul'da Aşıklara saz ve söz toplantılarında büyük bir ilgi gösterilirdi. Bey ve paşa konaklarında sık sık sanat toplantıları yapılırdı. Varlıklı bey ve paşalar bazı aşıkları himayelerine almaktaydılar. Bu sazlı ve sözlü aşıklık geleneğinin sarayda da tekrar edildiğini görürüz. Aşık Şem'î'de ünü nedeniyle üç kez İstanbul'a gitti. Bir defasında Şem'î İstanbul'daki aşıklar kahvesinden birisine uğrar. Orada kendi eserinin okunduğunu duyunca bundan büyük bir sevinç ve zevk duyar. Kendisini hiç tanıtmadan "Verin şu sazı birazda ben çalıp söyleyeyim."der. Aşıklar, tanımadıkları birinin böyle ulu orta meydan okumasına gülerler. "Keçinin yemediği ot başına vurur , al çalda bir de seni dinleyelim" diye sazı uzatırlar. Aşık Şem'î Sazıyla kendisini tanıtınca, aşıklar durumu anlayıp özür dilemek zorunda kalırlar.

Aşık Şem'î, İstanbul'da bulunduğu süre içinde diğer saz şairleriyle yarışa çıkmış ve hepsini de mat etmiştir. Nitekim böyle kahvelerden birinde asılan tüm muammaları çözer ve büyük bir hayranlık toplar.Aynı gün daha sonra da sazını eline alarak aşağıda yazdığımız ve o anda birdenbire düzdüğü bilmece ve koşmasını söylemiştir.

"Erenler dünyaya gelmezden evvel
Bir ezan okundu sadası nerde?
Cümle kitap dünyaya inmezden evvel
Bir elif okundu noktası nerde?

. . . . . .

. . . . . .

Ne el değmiş ne göz görmüş bir nesne
Kendisi yapılmış binası nerde?

Zahidin döktüğü kanlı yaşlarda
Kantar ile dert bulunur başlarda
Hüma derler bir kuş vardır kuşlarda
Gökten yere inmez yuvası nerde?

Çok cehdettim indiremem bir dala
Akranı bulunmaz Hayyal's-sela
Anlanıp dinlenmez böyle bir mâna
Bunu Şem'î söyler Ustası nerde?

Saz şairlerinin hiç birisi bu muammaya cevap veremediler. Böylece ünü büsbütün arttı ve saraya kadar ulaştı. 3 cü Selim Aşık Şem'î'yi huzuruna çağırdı. Sazını ve şiirlerini dinledi ve de çok beyendi. Bu raslantının etkisinde kalan Aşık Şem'î aradan uzun bir süre sonra bir gazelinde duygularını şöyle dile getirir:

"Dinlenilmez oldu şimdi dürr-i meknun söylesen
Şab iken elfâzını Sultan Selim Han dinledi."

3 cü Selim, aşığa iyilik yapmayı düşünür ve bir dileği olup olmadığını sordurur: Şem'î de Konya ilinin baş havalalığını ister. Çünkü zamanında bahçesini sulayacağında Konyadaki bir Havaladan ağır Hakaret görmüştür. Bu olayın etkisinde kalmıştır. Aşık Şem'î daha sonra bu görevinden aynlır ve Çarşı Ağalığı görevine getirilir.

Konya'nın sazına sözüne ve şiir dünyasına büyük katkıları olan Aşık Şem'î, Rumi 1255 tarihinde Konya'da öldü ve Üçler mezarlığına gömüldü.

AŞIK ŞEM-Î den seçme şiirler:

KALMAZ

Kapatma âlami vâiz cihan meyhanesiz kalmaz
Şikest olsa surahi sâkîyler peymânesiz kalmaz.

Suda aksi görünce suretin zâhid hazer eyler
Dalar aşk bahrına gavvas olan dürdanesiz kalmaz.

Boşandıysa eğer zincir-i aşktan cümle Mecnunlar
Bize bâki kalır dâr-ı şifa divanesiz kalmaz.

Huda rezzak-ı âlem gün-be-gün saat-be saat
Virir ta kısmetin elbet değirmen dânesiz kalmaz.

Kuru feryâd ile bülbül usandı vuslat-ı gülden
Yakar başına odlar Şem'î'de pervânesiz kalmaz

MEVLÂNÂDAYIZ

Biz makarrı-ı evliya-ı Şâh-ı Mevlâna'dayız
Tâ elest bezmindeki ikrâr-ı Mevlâna'dayız

Rahm-i mâderden açılmıştır delikler sînede
Ney gibi eyler avaz esrârı Mevlâna'dayız

Tekke-î kandîline eyler bahş-ı cân
Çilekeş Dervişleriz dîdar-ı Mevlâna'dayız

Her ne denlû var ise isyanımız mağfûr olur
Sâyebanı-ı sâye-i Hünkâr-ı Mevlâna'dayız

Himmet-i fânusun altında bulundum Şem'iya
Hamd-i yezdân idelim Cıvar-ı Mevlâna'dayız.

KONYA'NIN ESKİ SAZ USTALARI:

ÇOPUR DERVİŞ EMMİ:

Konya'da bilinen en eski saz ustası Çopur Derviş Emmi'dir. Konya defterdarlığında memur olarak çalıştı. Kesin ölüm tarihi bilinmemekle beraber 1914' lü yıllara kadar yaşadığı sanılıyor. Eşi Feride Hanım Manisa akıl hastanesinde öldü. Çopur Derviş Emmi'den öncede Konya'da saz çalan ustalar vardı. Ama onlar aynı zamanda aşıklık geleneğini yürüten, şiirler söyleyen kişilerdi. Oysa Çopur Derviş Emmi sadece Konya türkülerini meşk eden usta bir sanatçıydı. Şabap Oğlan, Furun Üstünde Furun, Kabak ve Nizamlar türküsünü çok etkili bir şekilde çalar ve söylerdi.

O tarihlerde bir de Çopur İsmail Ağa vardı. 1910 ve 1912'li yıllarda Konya' nın en ünlü saz ustasıydı. Koşma üzerinde uzmandı. Devrin icabı Konya türkülerinden ayrıca mani söyler mersiyelerde okurdu. Kızı da babasına sazıyla eşlik ederdi. Seyit Mehmet'in oğlu olan Çopur İsmail 1871 yılında Konya'nın Fakıdede mahallesinde dünyaya geldi. Bir süre rüştiye okuluna devam etti. Memilli Hocadan dersler aldı. Bektaşiydi. Tekke musikisinin tüm inceliklerini öğrenmişti. Mahmut Ragıp Gazimihal'in "Konya Musikisi" adlı eserinden öğrendiğimize göre Çopur İsmail ile arkadaşları olan İbalı Çavuş Külahçiğlu Dülger Mehmet, Dellâl Ahmet Ağa, Dellâl Rıza Efendi ve devrin saz ustası gençleri kendi aralarında toplanır "Aşıklığın ağır başlı geleneğini" yaşatırlarmış. Toplantılarda o dönemin en sevilen Divan Şairleri Fuzuli, Baki ve Nabi divanları üzerinde de örneklemeli sohbetler yaparlarmış. Sadettin Nüzhet Ergun (Konya Halkıyatı) adlı yapıtında o devirlerdeki Konya'daki saz ve söz meclislerini şöyle anlatır: "Saz ustaları ve aşıklar topluluğunun uyguladıkları kurallar vardır. Başkanlık görevi en yaşlı saz ustasına düşer. Muammayı O, aşar. Gazele ilkin O başlar. Kendi dilerse bu görevini bir başkasına devrebilir. İlk çalınan eser ÇUHACIOĞLU PEŞREVİDİR." Görüldüğü gibi Çuhacıoğlu peşreviyle işe başlamak bugünkü Barana toplantılarında da aynen uygulanıyor. Bu eserin Silleli bir Rum müzisyen tarafından bestelendiği öne sürülüyor. Toplantı Başkanının gazel okuması bu peşrevden sonra olur. Gazel için rast, mahur, uşşak, karcağar ve muhayyer gibi sayılı ve önder makamlardan biri seçilir. Diğer saz ustalarından solist olanlarla, aşıkları her biri Başkandan sonra birer gazel okumağa mecburdurlar. Bunlar gazellerini okurken başkanın seçtiği makamı ve ele aldığı konuyu sürdürmek zorundadırlar. Yine Sadettin Nüzhet'in bildirdiğine göre gazel bittikten sonra aynı yöntem içinde yani Başkandan başlanarak divan, semai, kalenderi, koşma ve destan gibi kendine özgü şekil ve ezgisi olan parçalar okunur. Bu uygulama ile ilk bölüm son bulur. İkinci bölümde ise aşıklar sazlarını alır ve öncelikle (İçilli peşreviyle) (Bülbül peşrevini) dillendirirler. Arada ise (işleme) adı verilen sözsüz bir parça tezeneye alınır. Aşıklar hem atışır, hem kendi şiirlerini yine kendi yaptıkları besteler içinde dinleyicilere sunarlar. Son bölümde ise Konya türküleri icra edilir. konya musikisinde bu içerik ve yöntem Çopur İsmail ağa baranasına dek yüzyıllar boyu aynen uygulana geldi. Daha sonraki yıllarda barana toplantıları yalnız Konya türküleri ile sınırlı kaldı. Konya sazında mahlası Çopur olan

üçüncü sanatçı Çopur Ahmettir. Sazcılar arasında üç Çopur lakaplı kişi mevcut olduğuna göre o dönemlerde çiçek hastalığı Konya'da yaygındı sanırım. Zati Çopur Ahmet yukarıda kendisinden söz ettiğimiz Çopur İsmail'in oğluydu. Çopur Ahmet gerçekte -boynuz kulağı geçer örneği- Derviş Emmi ile Çopur İsmail olan babasını aşmış bir saz ustasıydı. Bu konuda Hakkı Zambak bize şu anısını anlattı:

Osman Özdenkçi Ankara'da Konya Türkülerini içeren bir plâk dinler. Bu plâkta en aşağı beş altı sazın bir araya gelip bu kadar güzel bir assamble kurması hayretini uyandırır. Osman Özdenkçi konuşmasını şöyle sürdürür: "Biz radyo da bile 5-6 sazcı bir arada bu kadar düzgün bir uyum kuramazdık. Bunlar nasıl uyum içinde çalışıyorlar diye şaşırdım kaldım. Plâğın üstüne baktım, Çopur Ahmet yazıyor. Aradan bir süre geçti. Ankara'nın denizciler caddesindeki Sümer sineması eskiden tiyatro binasıydı. Orada Çopur Ahmet' in bir konseri var dediler. Bu saz ustasını yakından dinleyip görmek için ön sırada bir yer tuttum. Saati gelince konser başladı. Sahneye tek bir bağlama ile bir Adam çıktı geldi. Ben bekledim ki sazcıları ardından gelsin... Hiç kimse gelmeyince çok şaşırdım. Çünkü Çopur Ahmet sazını konuşturmaya başlayınca plâkta dinlediğim aynı ahengi buldum. Çopur Ahmet 5-6 sazın verdiği sesi tek bir bağlama ile yaratabiliyordu. Anladım ki tüm yeteneği tezenesindeymiş. Bütün sazlar düz çaldıklan halde Konya mızrabı bu kuralı aşmıştı. Konya tezenesinde bir aşağı iki yukarı vuruluyor böylece 5-6 Sazın çıkardığı toplu ses elde edilebiliyordu. Ben proğram bitince kulise gittim. Kendimi tanıtarak radyoda Halk Musikisi Hocası olduğumu söyledim. Araştırmacıyım. Bu nasıl tezenedir senin vurduğun? Şimdiye kadar bir benzerini duymadık, dedim."

Osman Özdenkçi Çopur Ahmet'in düzen perdesini tutturup, yarım saat içinde kendisine Konya mızrabını öğrettiğini açıklar.

Sonra sözlerini şöyle tamamlar:

"6 ay boyunca başka hiçbir perdeye basmamak koşuluyla Konya mızrabına çalıştım. Ondan sonra bütün perdelerde Konya türkülerini çalmaya başladım.

SAZ USTASI - ŞAİR HİKMETİ:

Asıl adı Mehmet olan Hikmeti, mevlevi tarikine bağlı ve sema müziğine aşina bir Konyalıydı. Asıl sanatı kol uşağıydı. Çaybaşında otururdu. Hikmeti hakkında yazılı bilgi İ.Aczi Kendi tarafından 1945 yılında İstanbul'da (Folklor Postası) dergisinde yayınlandı. Mahmut Ragıp Gazimihal'de Konya'da Musiki adlı yapıtında kendisinden söz etmiştir. Gazimihal'e göre hikmeti, Hicaz divanı saflı yolu usulünü pek güzel çalarmış. Ancak,

"Uyanıp seherde kalkan insanın
Yüzü nur, kârı berekâtlı olur;
Selâtını edâ eden insanın
Cephesi parlak işaretli olur" diye başlıyan dört kıtalık dini şiirler yazan Hikmeti' den çok sayıda Şiir günümüze ulaşmamıştır. Bunun nedeni olsa olsa ilahi ayaklı şiire yönelmiş olmasıyla ilgilidir. Oysa 1835 de karamanda doğup 1904 yılında ölen ve asıl uğraşı rençperlik olan saz ustası Deli Ömer ise aynı çizgiyi izlemekle birlikte daha renkli ve nefesli şiirlerin yaratıcısı olmuştur:

"Benden selam eyle ey bâd-ısaba
Hoblar şahı şehinşaha uğrarsan
Yüz sürün pâyine eyle ah-i-vah.
Ruh-i beyt-i gıblegâha uğrarsan."

AŞIK ŞEVKİ:

Konya'da şems mahallesinde 1839 yılında doğdu. 1910'da öldü. Hem Şair hem de Ünlü bir Saz Ustasıydı. O'da dönemtaşları gibi şiirde dini temleri işlerken, musiki de Konya türküleri çalıp söyelyerek yaşamını dengelemiş bir gönül adamıydı.

SEYİT SEYFİ:

1864 yılında Konya'da doğdu. Şairdi, aynı zamanda çok güzel sesi vardı. Gazel, mersiye, mani okur dini toplantılardan sonra da muhabbet meclislerinde Konyalı sazlara türküler söyleyerek eşlik ederdi. 1910 yılında Konya'da hakka yürüyen Seyit Seyfi'nin şu şiirini kitabımıza alıyoruz:

Derdi gamın gevherini bulmağa
Gasâvet bahrına daldık, bakalım
Ümidimiz vardır halâs olmağa
Girdâb-ı mihnette kaldık, bakalım.

Takdire bağlanıp dimişiz beliğ
İrâde-i cüzden biz çektik eli
Dümeni şikeste keşti-i dili
Nihayet engine saldık, bakalım.

Seyfi âlemde hâkketim ben özüm
Bunda hatmeyledim encamı sözüm
Bezm-i erenlerden, hey iki gözüm
Mahfice teselli aldık, bakalım.

SAZ USTASI ŞAİR SAFDERÎ:

1849 da Konya'da doğdu. Gerçek adı "Salih"tir. Aşık Rıza ağabeyi olurdu. Safderî, şimdiki aktarlar çarşısında aktarlık yaparak geçinirdi. Tasavvufta derin bilgisi olan kendi kendini yetiştirmiş bir ozandı. Dönemtaşları gibi O'da çoğunluk divan tarzı şiirler yazmıştır. Daha çok o devrin modası olan sırlar alemine sokulma, elde ettiği mertebelerin sırlarını şiirle beyan yolunu seçti. Çok iyi saz çalardı. Konya türkülerinde usta bir isim oldu. 1914 yılında Konya' da öldü ve üçlere gömüldü.

SAFDERİ'den bir şiir:

"İlm-i zahir dersi tahfif oldu anı da goduk
İlm-i batın dersini bulduk maanide goduk
Bir sıfatta levh-i rahman-ı ledünîden ezel,
Lî miallah sırrını seb'al-mesânide goduk
Onsekiz bin alemin vefkinden âgâh olmağa
Sırrımız şehr-el-Yemen Veysel garanîde goduk
Seyfi-nusretle girüp meydan-ı aşkullaha biz
Şanımız Rüstem, cihanı kahrumanide goduk
Safderi sende ara her dem rizaullahı kim
Hazreti Hakkın rizasın len-teranide goduk.

AŞIK RIZA:

Şair Safderî'nin beş yaş küçük kardeşiydi. Elinde sazı ömrü dolaşmakla geçti. 1854 de Konya'da doğdu. Ancak kesin ölüm tarihi bilinmiyor. Gazimihâl Hoca'nın Konya musiki adlı kitabında yer alan şiirini birlikte okuyalım:

Seçilmez cemalin ağı aliden
Sevdiğin dilrüba göz kamaştırır
Esse sabâ yeli cânan elinden
Dokunur zülfüne tel dolaştırır

Değmesin geysune yed-i biygâne
Olmasın ber-akis rah-i revane
İrişirse telgrafın cihane
Korkarım rakîybe söz ulaştırır

Sergüzeştin beyan iden ekseri
Gel tele duyurma hoblar serveri
Şirin için Ferhat olan Rızayı
Rah-i melameti aralaştırır.

Görüldüğü gibi Aşık Rıza döneminin yeni keşiflerinden olan telgrafı şiirine sokmuş ilk Konyalı Aşıktır.

HAKİ BABA:

19 cu yüzyıl boyunca Konya'da şiirle, sazla, türkülerimizle uğraşan sanatçıların büyük çoğunluğu Bektaşiydi. Çalgı ve çengiyi günah sayanlara karşı daha tolerânslı düşünceler içeren Bektaşiliğe sığınmalarını doğal karşılıyoruz. Bektâşiliğin kurucusu Hacı Bektâş-ı Veli'dir. "Bir tebessüm edelim canlara" deyip umutsuzlara, umut; güvensizlere, güven verme yolunu tuttu. "Eline, beline, diline sahip ol", "Bilimden gidilmeyen yolun sonu karanlıktır", "Kadınlarınızı okutunuz. Kadınlarını okutmayan bir ulus yükselemez.", "Düşünce karanlığına ışık tutanlara ne mutlu" özdeyişleri Hacı Bektâşi Veli'ye aittir. Üç telli sazı Hacı Bektâşi Veli kullanmıştır. (Bak. Cumhuriyet Gazetesi II Ağustos 1985-84

sayılı Siyaset eki). Konya'nın saz ustalarından olan Haki Baba aşağıda okuyacağınız şiirinde "bizi varsın sofular taan eylesin" derken Konya'mızda o devirlerde sazın ve aşıklık geleneğinin horlandığını vurgulamak ister. Haki Baba 1876 da Konya'da doğup 1916 da yine Konya'da öldü.

Ey dila biz perden aldık himmeti Bektaşiyiz
Pir ocağından kuşandık kisveti, Bektaşıyız.
Hacı Bektaş-ı Veli'nin çakerriyyez çakeri
Ali'den geydik bu tac-ı devleti, Bektaşiyiz.
Ehl-i halanlar bizi varsın sofu taan eylesin
Terk-i mahbup etmeyiz, hem işreti Bektaşiyiz.
Biz harabat olmuşuz alem harabat olmasın
Sevmeyiz biz öyle çok çok zihneti Bektaşiyiz
Hakiya der her harika el uzatıp yokladım
Bunda buldum türlü türlü lezzeti, Bektaşiyiz.

Konyamızda uzun yıllar ailesiyle yaşamış olan değerli ozan Fazıl Hüsnü Dağlarca da bir yüzyıl sonra (Hacı Bektaş Veli'den ilkeler) adlı şiirinde aynı konuyu değişik, anlaşılır ve seçik bir dille şöyle işlemiştir:

Bir yoldaştır ki
Yitirmeye kimse onu:
(Karanlıktır bilim üzre gidilmeyen
Yolun sonu)

Ne olursa olsun
Yeri:
(Yüreğinin ağırlığıncadır
Kişinin değeri.)

Durup bekleme yüzünün güzelleşmesini
Davran biraz silkin:
(İyi mi olsun karşındaki,
Sen iyi ol ilkin.)

(Düşünce,
Karanlıktır,
Işık tutanlara
Ne mutlu)

(Yalnız,
Bilgelerdir,
Hem arı olan
Hem arıtıcı olan)

(Düşünceyi,
Eylemi, sevgiyi siz,
Tanının
Tadı biliniz.)

Güneştir tokmağı
Gökyüzü bir davul,
Gümler gece gündüz:
(ara bul)

Bir söz ki söyler işte
Dağlar taşlar bağra bağra
(Ne ararsan
Kendind'ara).

Cevlâni Baba Konyamızın Hükümet Konağı'nda bekçilik yapardı. 1854 de Konya'nın uluırmak mahallesinde doğdu. 1919 da yine Konya'da öldü. Çok iyi saz çalardı. Aşık Mehmet ise 1858-1920 yılları arasında Konya'da yaşadı. Hem saz çalar, hem de aşıklık yapardı. Esas mesleği ise imamlıktı. Deli Mustafa Remzi 1849 da Konya'da doğdu. 1919 yılında Konya'da öldü. İyi saz çalan Mustafa Remzi Bektaşiydi. Mustafa Remzi'de softalara kafa tutmuş ozanlarımızdan birisiydi:

Sofi tefsir eyle gel şu ayeti:
Secde âdeme mi, turaba mıdır?
Sen kimden aldın bu icazetini?
İmanın hakka mı, kitaba mıdır?

Tasfir mi sanırsın sen bu sureti?
Men arap sırrının nedir hikmeti?
Ham-ı epraye mi Hakkın taati?
Yoksa seccadeye, mihraba mıdır?

Remzi küfrün sığmaz oldu imâne,
Bâdezin hizmet et pir-i mugâne
Zâhit şu esrarın koysun meydane
Taanın bâdeyi mi, şaraba mıdır?

GUFRANİ:

Gerçek adı Ali olan Gufrani 1874 yılında Karaman'da dünyaya geldi. Güzel şiirler söyler gayet iyi saz çalardı. Esas mesleği ise imamlıktı. Çok yoksul bir yaşam geçiren Gufrani 1926 yılında dünyadan göçtü.

KAŞİF:

Asıl adı Mehmet'ti. 1875 de doğdu ve 1929 da Konya'da öldü. Çok iyi saz çalardı. Asıl mesleği ise imamlıktı.

PARMAKSIZ CEMALİ:

Gerçek adı Ahmet'ti. Karısının köyü olan Karkın'da yaşadı. Çok iyi saz çalardı. 1875 te doğdu, 1935 de dünyadan göçtü. Parmaksız Cemali sazı kadar şiirleriyle de ün yapmıştır:

Saye-i ikrarında yakayı aşk
Acep kurtanr mı yar belasından?
nefs-i emmareye olanlar rafık
Çıkar mı haşredek gam deryasından

Rah-i Beytullahı, Medinemizi
Sırran küşat ettik definemizi
Şükür biz geçirdik sefinemizi
Şu gam deryasının fırtınasından.

Zamanenin hali fenaya ibret
Arz olmaz kimseye hal-i keyfiyet
Cemali bir yere eyleme ülfet,
Hazer kıl rakiybin iftirasından.

AŞIK TAHİRİ:

Doğum ve ölüm yılları bilinmeyen Aşık Tahiri çok iyi saz çalan ve de çok

güzel okuyan aşıklarımızdan birisidir. İsmailli Tahiri ile karıştırmamak için O'na "Konyalı Tahiri" mahlası da verilmişti.

İsmilli Tahiri'ye mal edilen aşağıdaki şiir Konyalı Tahiri'ye aittir:

Hamdolsun erişti eyyamı bahar
Yine cununlandı şeyda-i bülbül
Bilmedi kararın ol vakti seher
Goyvermiş şirin sedayı bülbül

Muhabbeti çoktur gülün dikene,
Aşık olmuş döner öyle yoluna
Boşlamaz çevrilir sağı soluna
Yapar istiğna-ü edayı bülbül

Gül gadrini bilüp edadan geçmez
Ganilik isteyip gedadan geçmez
Her vakit zikrinde, Hüdadan geçmez
Eylemiş bu canı fedai bülbül

Hasreti aşkınla yanar tüttükçe
Feryadı cihanı tutar öttükçe
Her seher Mevlaya niyaz ettikçe
Unutma bu Tahir gedayı bülbül.

SAZ USTASI SIRMA:

Sille rumlarındandı. Sille çıkışlı türküleri o besteledi. Çok iyi bir saz ustasıydı. Konya çıkışlı rumların Anadolu türkülerinin yaratılmasında yaşatılmasında büyük emekleri geçmiştir. Saz Ustası Sırma, aşıklar ve saz ustalarının yaşadığı Sille yöresinde yetenekli bir Hoca olarak pek çok öğrenci de yetiştirdi. Sille'de daha sonraki yıllarda isim yapmış saz ustaları çocukluklarında saz zevkini Silleli Sırma Ustadan aldılar. Eski dönemlerde Konya'daki düğünlerde saz heyeti Sille'den gelirdi. Bu saz gruplarını Silleli Sırma Usta yönetirdi. Sırma'nın en iyi arkadaşı Sandık Emini Halil Efendi'nin Oğlu Apalının Rıza Efendi'ydi. Bektaşi şairlerindendi. Silleli Sırmayı Apalının Rıza Meramdaki bağına davet eder orada birlikte saz çalarlardı. Apalının Rıza 1315 yılında ve 45 yaşında vefat etti.

İBALI ÇAVUŞ:

1850 yılında Konya'da doğdu. Gazimihal'in yazdığına göre Yenikapı Divanı, Hicaz Divanı, Saftıyolu Divanı, Kars Divanı ve Derebey yolu usullerini çok güzel çalar öğrencilerine de öğretirdi. Kendisi aşık ve şair değildi. Çok ünlü bir Sazendeydi. Muhabbet meclislerinde sazı eline aldımı tüm türküleri bitirmeden sazını bırakmazdı. Geçmiş kuşaklardan gelen pek çok türkü İbalı Çavuşun repertuarını süslerdi. Bunların pek çoğu son elli yılda yitip gitti. İbalı Çavuş 1932 yılında Konya'da öldüğü zaman 82 yaşındaydı. Esas mesleği kunduracılıktı. Daha önceleri de uzun süre Jandarma başçavuşluğu yapmıştı. Görevi gereği pek çok illeri gezdiğinden, o yörelerin de müzik zenginliklerini derlemiş bir sanatçımızdı.

KARKINLI SEYİT:

1900 yıllarında yaşadı. Sazı kadar Eşkiyalığı ile de ün yapmıştı. Nitekim sözü geçen yıllar içinde saz ustalığı yapanların büyük çoğunluğu Saz ile Eşkiyalığı bir arada yürütmüştür. Karkınlı Seyit, Apalı Rıza Efendi'nin saz arkadaşıydı. Zaytiyece sıkıştırıldığında Apalı Rıza'nın Meramdaki bağında saklanırdı. Çok güzel saz çalardı. Yoksuldu. "Muhannet kadıya duyuramadım-Fukaralık büktü benim belimi" türküsü Onundur. Tüm ömrü saz çalmak ve türkü söylemekle geçmiş başkaca hiçbir iş tutmamıştır. Cumhuriyet ilanı sıralarında ise Tiftikçinin oğlu Mehmet Çavuş çok tanınmış bir sazcı idi; Kovanağzı'nda otururdu. Saz çalarken göğsü saza göre dönerdi. Mızrabını da teller üzerinde yuvarlıyarak çalardı. Tiftikçi Oğlu Mehmet Çavuş'un eşi menendi yoktu. Döneminde Konya türkülerinin unutulmaz bir yıldızı olmuştu.

İBRAHİM BERBEROĞLU

Silleli İbrahim diye de anılır. 1890 yılında Konya'da doğdu. Babası Silleli Hasan'dır. Dokuz yaşında ilkin cura ile musiki hayatına başladı. İlk Hocası Silleli Sırma'dır. Daha sonra Taşçı Abdullah'tan destur ve erkan alarak saz çalmaya başladı. Sazla tambur ayarında taksim yapardı. Sesi de çok güzeldi. Döneminin en kibar, saygılı ve duygulu saz ustalarından birisiydi. Konya Halkevi'nde diğer saz arkadaşlarıyla birlikte unutulmaz konserler verdi. Pek çok öğrencisi oldu."Çay benim,Çeşme benim."türküsünü Muzaffer Sarıözen O'ndan derlemiştir. Ünlü "Memberi" türküsünün Bestekarı İbrahim Berberoğlu'dur. Silleli İbrahim Usta 8 yıl askerlik yaptı. O da İbalı Çavuş gibi askerlik görevi süresinde bulunduğu bölgelerin halk musikisiyle yakından ilgilenmiş derlemeler yapmış aynı zamanda sazıyla da o yörelerde Konya türkülerini tanıtmıştır. Ankara ve İstanbul radyolarında Konya Halk Musikisi grubu içinde yer alarak sazıyla eşlik etmiş ve Konya türkülerini okumuştur. Mesleği berberlikti.

GÖKMEN HASAN HÜSEYİN:

Konya'nın Aksinne mahallesi külahçı sokağında otururdu. Rumi 1300 yıllarında Konya'da doğdu. Esas mesleği yapıcı ustasıydı. Konyamızın en iyi kanunisiydi. "Eremedim vefasına dünyanın - Bülbül konmuş sarayına Konya'nın" türküsü O'nundur. Muhabbet meclislerinde kanunuyla Konya türkülerini çalar ve söylerdi. Çeşitli türkülerde besteleyen Gökmen Hasan Hüseyin pek çok öğrenci de yetiştirdi. Öldüğünde 70 yaşındaydı.

AŞIK MEHMET YAKICI:

1878 yılında Konya'nın Sarnıç mahallesinde doğdu. Babası çiftçilikle geçi-

nen Bekir Ağaydı. Aşık Mehmet Ağa Sedirler mahallesindeki Mesudiye okuluna devam etmiş, babasının ısrarıyla okumayı keserek bir yıl kadar medreseye devam etmiştir. Babasının ölümünden sonra Konya merkez köylerinden göçüdeki tarlaları ekip biçerek geçimini sağlamaya çalışmıştır. Cumhuriyet Dönemi' nde Halkevi'nin Konya'da düzenlediği folklor gösterilerinde aşıklık geleneğini sazı ve sözüyle o temsil etti. Doğmaca şiir söyler ve atışmalar yapardı. Konya Halkevi'nin düzenlediği ve günün saz ustalarının Konya türkülerini ve kaşık oyunlarını yaşattıkları proğramlarda aşık Mehmet Yakıcı'da doğmaca söylediği şiirlerle proğramlara katılır, büyük ilgi toplardı. Konya çarşısındaki esnafın sık sık dükkanlarını ziyaret eder sevdiği kişilerin ısrarlarını kırmayarak şiirlerinden ve yazdığı destanlardan örnekler okur, güzellemeler yapardı. Aşık Mehmet Yakıcı'nın "Tahta kurusu" destanı çok ünlüydü. Ayrıca devrin Valisi Cemal Bardakçıya halini arz eden destansı şiiri de halk arasında çok beyenilirdi. Aşık Mehmet Yakıcı'nın sağlığında okuduğu bu şiirleri ve destanlarını bizlerde kendi ağzından çok dinledik. Eski Dellal pazarının karşısında bulunan Babamızın halı dükkanına sık sık uğrar çayımızı kahvemizi içer son şiirlerini bizlere okurdu. Ne yazık ki Aşık Mehmet Ağa'nın bu şiirlerini o günlerde derlemeyi hiç akıl edemedik. Aşık Mehmet Yakıcı yıkanmak üzere gittiği Mahkeme hamamında ayağı kayıp düştükten sonra kalça kemiği kırılmış uzun süren bir hastalıktan sonra 75 yaşında ölmüştür. Aşık Mehmet Ağa'nın Gazimihâl Hoca tarafından derlenen Bülbül şiirini okurlarımıza sunuyoruz:

Bülbülüm dünyada bir güle aşık,
Yanarsın bu nare pervane bülbül
Sahrayı alemde durmaz ötersin
Çıkarsın gülleri seyrana bülbül

Ne acaip bir hal, devran edersin
Bahçede gülleri seyran edersin
Garip bülbül gibi feryat edersin
Seni kim tanıyor divare bülbül

Bülbülün heryeri gülistan ettim
Gezdiğin bahçeyi bağ bostan ettin
Söyleyip aleme hem destan ettin
Duyurursun sesini her yane bülbül

Bülbülün feryadı canlara değer
Nerde güzel görse boynunu eğer
Bülbülün maşuku gül imiş meğer
Çıkarsın gülleri devarana bülbül

KÜLÂHÇIZADE MEHMET EFENDİ

Eskiden Konya'da eşraf ve zengin ailelerin evleri "haremlik", "selamlık" diye iki ayrı üniteden oluşurdu. Genellikle Meram, Kovanağzı ve Havuzan yöreleri başta olmak üzere Mevlana külliyesinin bulunduğu bölge çevresinde yani eski Konya'da bu düzen yüzyıllar boyu korundu.

Güzelsanatlara, musikiye aşina ve hemdem olan bu kişiler, Konyalı saz

ustalarını da maddi ve manevi yardımlarla korumuşlardır.

Nitekim Galip Çelebi saz derneklerine çok düşkün ve zevk sahibi bir insandı. Meram dört okka yöresinde bulunan bağrındaki "Hariciyesinde (Selamlığında)" Hacı İbalı Ağa, Copur İsmaili ağırlar ve saz ustalarını haftalarca bırakmazdı. Saz ustalarımızla yakın bağı olan bir diğer Konyalı Eşrafta Külahçızade Mehmet Efendi idi. Kendiside yaşadığı dönemin en ünlü Divan Sazı ustalarından birisiydi. O da Galip Çelebi gibi başta Çopur İsmail olmak üzere devrin ünlü saz ustalarını selamlığında toplar, onlarla birlikte Divan okur, atışma yapar ve Konya türkülerini çalarlardı. Böylece Gazimihal Hoca'nın da belirttiği gibi Külahçizade Mehmet Efendi ve arkadaşları Konya türkülerini sazları ve sesleriyle uzun yıllar ayakta tuttular. Külahçızade Mehmet Efendi 1926 yılında Konya'da vefat etti.

Konyalı saz ustalarının çarşıda da çalıp söyledikleri kahvehanelerde vardı. Bunlardan en ünlüsü Kayıklı Kahveydi. Bugünkü kadınlar pazarının kuzeyinde kayığı andıran kerpiçten yapılmış bir yapının üst katındaydı. Kahvenin ortasında yer alan sahnede koyun postları ve minderler bulunurdu. Sanatçılar bu minderlere oturarak icrayı sanat ederlerdi. Dinleyicilerde çepeçevre dolanan peykler üzerinde bağdaş kurarlardı. Bu kahvede içki ve oyun yoktu. Kayıklı kahveyi işletenler arasında adları unutulmayan Latif Çavuş ile Akkirpiğin Hacı İsmail Ağayı bu yazımızda anmak isteriz. Latif Çavuş kibar, hoşsohbet ve güzel giyinen bir kimseydi. Latif Çavuş çok güzel ud çalardı. Konya türküleri çalınırken Sazendelerle birlikte O'da udunu konuştururdu.

Günümüzde ise apartman hayatının çöreklendiği Konyamızda saz ustalarıyla bir araya gelip Konya türkülerini meşk etmek çok güçleşti. At var meydan yok hesabı zaman zaman saz ustalarını bir araya getirdiğimizde oturacak bir yer bulmanın zorluklarıyla karşılaştık. Meramda bağları olan bir kaç arkadaşımız tüm ısrarlarımıza karşın ellerindeki olanaklarını, Konya türkülerinin gelişimine kullanmak istemediler. Oysa onlarda Konya türkülerini çok seven insanlardı. Sadece bir kez Meramlı dostlarımızdan birisi bağını saz ustalarına açtı. Bu muhabbet meclisinde o tarihte Danışma Meclisi Başkanı olan Prof. Dr. Sadi Irmak ağabeyimizde bulundular. Saz ustaları peşrevden başlayarak türküleri sırasıyla okurlarken Sadi Hoca bizlere bir anısını anlatmağa başladı. Çünkü arada yemekte yeniyor, içkilerde içiliyordu. Sohbet koyulaşınca "Furun üstünde furun"türküsünü hem okuyup hem de divan sazıyla çalmakta olan Mazhar Sakman Usta Tezenesini uzatarak "Sadi Bey... Sadi Bey külde doğduk ama gül büyüdük" dedi ve muhabbeti orada kesti. Bu olayı saz ustalarımızın Konya musikisine verdikleri önemi ve gösterdikleri saygıyı belirtmek için yazdık. Sadi Hoca gülerek Mazhar Sakman'ın gönlünü aldı. Sonra muhabbet yeniden kaldığı yerden başladı.

Üstad Apalı'dan öğrendiğimize göre Konya'nın yetiştirdiği saz ustalarından biride Fırkının İsmail'di... Konya'nın Yunus Mahallesi Taşciğer sokağında otururdu. Devrin ünlü eşkiyalarından biriydi. Hem iyi saz çalar, hem de astığı astık, kestiği, kestik işler yapardı. Hacı Nafiz-Zade Rauf Bey'in oğlu ünlü Udî Merhum İzzet Bey, Fırkının İsmail'in divan sazında eşsiz bir sanatçı olduğunu ve onun gibi hiçbir saz ustasının "tarama" yapamadığını belirtmiştir. Fırkının İsmail gerçek bir sanatçıydı. Konya türkülerinin pek çoğuna damgasını vurmuştur. Mazhar Sakman'ın bana yaptığı açıklamaya göre "İnginli yüksekli Kayalar" ile "Çıkabilsem şu kaleden Saraya" türkülerini o bestelemiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılış günlerini yaşamakta olan Konya'da o da

çeşitli düzensizliklerin ortasında buldu kendini. Baskınlar, soygunlar derken dört arkadaşıyla yakalanıp tutuklandı. Konya isyanından kısa bir sür önce idama mahkum oldu. Arkadaşlarıyla birlikte elleri ve ayakları zincirlere bağlı olarak zaptiyeler tarafından Konya cezaevinden alınarak şimdiki Hara müdürlüğünün bulunduğu alana getirildi. Son dileği sorulduktan sonra kurşuna dizildi. Onun ölümü üzerine Konyalılar "Fırkının İsmail çok iyi bir sanatçıydı ama yaptıklarını genç yaşta hayatıyla ödedi" dediler.

TOPAL NAZAR:

Ermeni asıllıydı. Çiftemerdiven mahallesinde yaşadı. Hanımlara saz, kanun dersleri verirdi. O dönemlerde kına ve düğün merasimlerinde salona perde çekilir ve Topal Nazar'ın saz grubu dinleyicilere Konya türkülerini çalardı. Topal Nazar, Anadolu halk müziği alanında yüzlerce beste yapmış, ünlü bir bestekârdı. Topal Nazar 1330'da Konya'da öldü. Zindankaladeki Ermeni mezarlığında gömüldü.

KUŞÇU ALİ'NİN MEHMET ÇAVUŞ ve KONYA'DA HALÂ ANISI UNUTULMAYAN BİR BARANA

Konya'mızın ünlü saz ustalarından biri de Kuşçu Ali'nin Mehmet Çavuştu. Kasap Kuşçu Ali'nin oğluydu. Uzun boylu müşekkel kalıplı bir insandı. İyi saz çalardı. Mehmet Çavuş Konya deyimiyle arkadaşları ile birlikte bir "Barana" kurmuştu. O'nun baranası içinde Kör Haydar Emmi, Daldının Cevdet, Körvelioğ'nun Kazım Efendi, vardı. Bunlardan Haydar Emmi Nihri Kafur mahallesinde otururdu.Eşrefzade Hüseyin ve Tahir Efendi'nin kardeşleriydi. Ama olduğu için çalışmazdı. Saz ve curada ünlüydü. Daldının Cevdet barana toplandığında ud çalardı. O'nun uddaki mızrap yeteneği dillere destandı. Körvelioğlu'nun Kazım Efendi de kanuni idi. Üstad Apalı'nın anlattığına göre bu değerli saz ustaları her akşam evlerde toplanır saz alemi yapılırdı. Oturak alemleri pek çoğumuzun sandığı gibi adi ve bayağı bir çılgınlık topluluğu değildi. Herkes edep dalihinde oturur, oturak aleminin gerektirdiği disiplin içinde raks ve müziğin zevkini tadar, hoşça vakit geçirirlerdi. Konuklardan ve dinleyicilerden hiçbiri oyun oynayan kadınlara yan gözle, kötü gözle bakmazdı. Müzik ve raks örgüsü içinde bir nefis terbiyesiydi, oturak alemi. Oturak aleminin tarihi kökeni aslında Selçuklulara hatta onlardan daha eskilere kadar inip gitmekteydi. Örneğin Tavus-u Çeng, Mevlana zamanında bir saz ve oyun kadınıydı. Daha sonra ışlahı nefs ederek Mevlana'ya mürid olmuştu. İşte aradan geçen yedi yüz yıllık dönem oturak aleminin manevi haz yapısını hiç bozmadı. Bu gösterinin geleneksel teknolojisi aynen korundu. Oturak aleminin bunca büyük zaman parçası içinde kalıplaşmış, değişmez kuralları vardı. Mecliste bulunan her kişinin mevki ve rütbesi ne olursa olsun, herkeze eşit muamele ve ikramda bulunulurdu. Dinleyicilerin saz heyetine ve oyun oynayanlara hiçbir

şekilde sataşmalarına ya da bir istekte bulunmalarına olanak verilmezdi. Tören başladıktan sonra gelenler meclise alınmazdı. Sazlar çaldığı oyunlar oynandığı sürece konuklar kendi aralarında konuşamazlardı. Oyuncu kadınlara para yapıştırmak, saz ustalarına para vermek-armağan kabilinden de olsa-kabul edilmezdi. Oturak aleminin kurallarına uymayan, olay çıkaranlar ise evden dışarı atılırdı.

TİFTİKÇİNİN TOPAL MURAT

Tiftikçinin Topal Murat Divan Sazında ve curada emsalsiz bir sanatçımızdı. Aynı zamanda solistti. Güzel sesi vardı. Bir zamanlar Alaaddin Tepesinde bulunan daha sonra yıkılan ve bugün Orduevi Assubay Gazinosu olarak kullanılmakta olan yerdeki Halkevi binasında diğer saz arkadaşlarıyla birlikte uzun yıllar konserler verdi. O tarihlerde ben de lise öğrenciyidim. Ağabeyim Feyzi Halıcı ile bu konserlerin pek çoğunu zevkle izlemişizdir. O tarihlerde Konya türküleri dalında Sille'li Berber İbrahim ile Topal Murat'ın adı konuşulurdu. Bu iki usta sanatçı, Halkevi çalışmalarına yürekten inanan insanlardı. Arif Şahap Bey'in düzenlediği ilçe konserlerine de katıldılar. Sık sık Ankara Radyosu'na proğram yapmaya gittiler. Muzaffer Sarısözen, Gazimihal Hoca gibi müzikologlar ilk kez bu iki Konyalı sanatçıdan yararlanarak derlemeler yapmışlardır. Halkevindeki çalışma ve konserlere şu sanatçılar katılırdı: Daldının Cevdet, Çopur Ahmet, Seyit Mehmet, Yorgancı Recep, Topal Murat, Sille'li İbrahim, Çopur İsmail Ağa ve Aşık Mehmet Yakıcı... Tiftikçinin Topal Murat yakışıklı, güler yüzlü bir insandı. Konya türküleri dalında gerçek bir otoriteydi. Cura dalında da pek çok öğrenci yetiştirdi.

Sarayköylü Mehmet Çavuş, fevkalade saz çalardı. Meram Çayı üzerinde havalâydı. Tömekli Cemil'in Nuri, obrukluydu. Cemil Ağanın oğluydu. Gamsız, neşeli bir kimseydi. Konya folklor ekipleriyle İstabul ve Ankara'daki gösterilere katılmıştı. Solist olarak saz çalmadan Konya türkülerini çok güzel sesiyle okuyan bir BOZUN ÖMER vardı. Kunduracılık yapardı. Gelmiş geçmiş en büyük hanende idi. Zarif, kibar efendi bir insandı. Sesi, Münir Nureddinin sesini andırırdı. Yakın zamana kadar yaşadı. Son yıllarını özel idarenin arkasındaki kunduracı dükkanında geçirdi. ŞAKALAK HÜSEYİN EMMİ rumi 1302 yıllarının ünlü kemancılarındandı. Üstaddı. Siyah sakallıydı. Keman çalarken diz çöker kemanı iki dizinin arasına kıstırır öyle çalardı. TOKATLININ LATİF ÇAVUŞ, türbe kahvesini işletirdi. Güzel ud çalardı. Kendi kahvesinde Saz arkadaşlarıyla her akşam fasıl yaptıklarından O'nun kahvesi "Çalgılı Kahve" adıyla konya folklor tarihine geçti. Kanunda büyük üne kavuşan saz ustalarımızdan birisi de KARKINLI KARA'ydı. Bu sanatçının muhrik bir sesi vardı. Geçimini, mızrabıyla kazanabilen ender sanatçılarımızdan birisiydi. Kanun çalan bir başka hemşerimiz de Kanuni MUSA SAZ'dı. Çalgılı kahvelerde kanun çalarken bu enstrumanı başının üstünde tutar, omuz ve kolları üstünde dolaştırırken mızrabını konuştururdu. Ağır, olgun bir insandı. Konya musikisine olan sevgi ve bağlılığı nedeniyle soyadını SAZ olarak almış bir gönül adamıydı. Yakın zamanlarda öldü. FINDIK HÜSEYİN BOZAĞAÇ'ta unutulması olanaksız Saz Ustalarımızdan birisiydi. Hatıp Nahiyesinin KOZAĞAÇ köyündendi. Divan Sazı çalar ve Konya türkülerini okurdu. Oturak alemlerinin hepsine davet edilirdi. Hoş sohbet, fıkra anlatan, nüktedan birisiydi. Uzun bir

süre alaaddin caddesindeki Tahirin Sazında çalıştı. Konyalı sanatçımız Muharrem Ezder'i O yetiştirdi. "Fındık" lakabını boyunun küçük olmasından ötürü almıştır. Seyyar kasaplıkta yapmıştır. Bundan takriben 15 yıl önce öldü. Hacı Fettah mezarlığına gömüldü.

İBİLİNİN İBRAHİM AĞA, Konya'nın babasultan mahallesinde otururdu. Düğün ve oturak meclislerinde tef çalar, güzel sesiyle Konya türkülerini okurdu. Bundan 60 yıl kadar önce öldü. Oğlu İBİLİNİN MEHMET'te babası gibi ünlü bir sanatçı olmuştu. Ekmekçilik yapardı. Sesi çok güzeldi. MÜHÜRCÜNÜN HACI LÜTFÜ çok iyi divan sazı çalardı. Mühür kazmakta da çok ünlüydü. 1960 lı yıllarda öldüğünde 50 yaşına varmıştı. Kardeşi MÜHÜRCÜNÜN TAHİR'de çok iyi kanun çalardı. Konyalı genç sanatçımız Kanuni Adnan'ın babasıdır. Sanatı, nalbanttı. ŞÜKRÜ UYAREL sazda erişilmez bir Ustaydı. Halkevinde uzun yıllar divan sazı çaldı. Ankara radyosuna da davet edildi. Pirebi yöresinde otururdu. Öldüğünde 75 yaşlarındaydı. APALININ HALİL'de güzel saz çalar, koşma, mersiye söylerdi. Bektaşiydi. Gölcükte 10 yıl önce vefat etti.

Günümüzde eski saz ustalarından olup yaşamakta olan yaşlı Hemşerilerimiz ise şunlardır: Kertmenlerin Mevlit, Divan Sazında büyük Usta. Halen 75 yaşlarında. MEMELEĞİN ALİ, tömekli Hacı Mehmet ağanın oğlu. Çok güzel Saz çalar. Dili az kekeme olduğu halde Konya türkülerini güzel sesiyle dile getirir. 70 yaşlarında olan MEMELEĞİN ALİ sazı bıraktı. Uddà büyük bir usta olan CİN ALİNİN İBRAHİM'de sazı bırakan sanatçılarımızdan birisidir. Bugün eski dellâl pazarının içinde Konyanın en iyi kuşbaşısıyla, şiş köftesini O yapar.

Konya sanat, folklor ve kültür alanında isim yapmış pek çok Sanatçı yetiştirdi. Bundan gurur ve övünç duymaktayız. Bu vesile ile eski saz ustalarından Rumi 1325 te ölen İsmilli İbrahimi, Rumi 1320 de vefat eden Uluırmak mahallesi halkından Cevlani'yi, Hikmet'i lakaplı giyinli Mehmet Çavuş'u, yaşlı tüm saz ustalarının birlikte beyenip övdükleri TAŞÇI Abdullah ustayı, Mahlası Zehri olan ve Rumi 1332 de vefat eden Sille'li Bekiri Rumi1318 de ölen Silleli Figani'yi, yine Sille'nin ünlü saz ustalarından Lokmani ve Merdani'yi burada saygıyla anıyoruz.

ESKİ KONYA'DA SAZ USTASI HANIMLAR:

AŞIK ŞEM'Î'nin TORUNU EMİNE HANIM:

Mehmet Hafız'ın kızıydı. Şair Şem'î'nin de torunu olur. Yazdığı şiirlerde "Şem'î'nin gülü", "Şem'î'nin Kızı" gibi mahlâslar kullandı. Rahmetli Şem'î (Benden sonra sülâlemden bir Şair daha çıkacak, fakat bu bir kadın olacak) demişti. Nitekim Aşık Şem'î'nin bu kerameti doğrulandı. Saz ustası Emine Hanım 1846 yılında Konya'da doğdu. 94 yıl yaşadı ve 1940 da yine Konya'da öldü. Emine Hanım daha çocukluk günlerinde 12 yaşında iken saz çalmaya başlamıştı. Konya türkülerini güzel sesiyle okur, yine elinde sazı doğmaca şiirler söylerdi. Divan ve koşma tarzında yüzlerce şiir yarattı. Okuyup yazması olmadığından bu şiirlerin ancak çok az bir bölümü oğullarınca tesbit edilebildi. Gazimihâl

Hocanın Konya Musikisi adlı eserinde belirttiği gibi "Oğuları bu şiirlerin değerini bilemediler. Saçmalık sanarak yazmamakta direndiler" Emine Hanım' dan son günlerde Konya Halkevi yöneticileri kanalıyla haberdar olan Ankara Radyosu Müzik Proğram Müdürlüğü, gerek Konya türkülerini tesbit etmek ve gerekse Emine Hanı'mın şiirlerini kurtarmak için kendisini Ankara'ya götürmek istedilerse de Emine Hanı'mın ömrü bu yolculuğa yetmedi. Böylece eski tarihi Konya türkülerinin bir bölümü ile Emine Hanım'a ait şiirlerin büyük çoğunluğu O'nun ölümüyle yetip giti.

Emine Hanım'ın çok güzel iki dörtlüğünü Konya'nın Halkıyat ve Harsiyatı adlı eserde bulduk:

Benim derdim gibi derde
Giriftar olmasın kimse
Ko, ben derdimle yanayım
Haberdar olmasın kimse."

Benim derdim gibi dert yok
Meğer bir bir beyan etsem
Ölürsem ağlayanım yok
Meğer kendim figan etsem.

Emine Hanım'dan bir şiir:

Hadis ile ey şah-ı kerem, kerem
Kevser ırmağının balı görünür
Katt-ı gametinde ya nur-i ekrem,
Şecer:-i tâbanın dalı görünür.

Gökten Aşıklara iner hidayet
Anı taksim eder şah-ı velâyet
Hamiyyetten belli sahip kemalât
Her gande zikretsem hali görünür

Şimdi halin bilmez oldu er erin,
Var ise tatmamış aşkın kevserin
Sinemde ney gibi himmeti pîrin
Nevaî Muhammet Ali görünür

Ab-ı sâf-ı dilde mecellemiz aşk
Divan-ı Mevlaya hedayamız aşk
Kemal-i rabbanî sermayemiz aşk
Şem-î'nin gülü'nün malı görünür.

Konyamızın saz ustası hanımlarından birisi de HEDİYE ABLA'ydı. "Dellâl Kerimin Hediye" diye de anılmıştır. Merhametli, duygulu ve kibar bir insandı. Hanımlı aile toplantılarında güzel sesi ve tefiyle Konya türkülerini okur, dinleyicileri coştururdu. Üstad Apalı'nın bize naklettiğine göre Hediye Abla, Ermeni asıllı bir yetim çocuğu evlat edinmiş, O'nu okutarak hafız yaptırmıştı. Hediye Abla'nın vefatından sonra bu oğulluğu aklını yitirmiş, Konya sokaklarında yapayalnız dolaşarak genç yaşta bir duvar dibinde aç kalarak soğuktan ölmüştü.

Hediye Abla, bundan kırk yıl kadar önce vefat etti.

Gazimihâl Hoca'da "Konya Musikisi" adlı eserinde Konyalı Hanım saz ustalarından söz etmiştir. Bunlar sırasıyla düğünlerde tef çalarak ağt söyleyen Seydişehirli Saliha Abla, Gençliğinde keman çalarak güzel sesini kullanmış olan Sille'li Nigari ve Konya türkülerini tatlı sesiyle dile getirmiş olan saz ustası Gülizar Hanımdır. Gazimihal bu saydığı Hanım sanatçıların sadece saz ve ses ustası olmakla kalmayıp aynı zamanda halk şairi olduklarını da vurgular.

Ancak Hanım oldukları için bu ozanlarımızdan günümüze yazdıkları şiirler intikal etmedi. Yine de o günün ağır koşullarına karşın Emine Hanım, Sille'li Nigâri, gülizar hanımların saz ve söz alanında isim yapmış olmalarını takdirle karşılıyoruz.

GÜNÜMÜZDEKİ SAZ USTALARI

Mazhar Sakman
Silleli Ama Mehmet Ağa (Mehmet Karol)
Rıza Konyalı
Memduh Derin
Cennet Nuri
Hakkı Zambak
Kamil Albay
Halil Yılmaz (Aşık Sâlihi)
Osman Erden (Yumurtacı Osman)
Muharrem Ezder
İbrahim Palaoğlu
Ali Kartalkaya(Aşık Kartaloğlu)
Muammer Özdemir
Mustafa Kazanlıoğlu (Kazanova)
Muammer Eröz
Mustafa Yılmaz (Semazen Mustafa)
Refek Ekentok
Cevdet Ekentok
Ahmet Ortakabakçı (Kabakçı Ahmet)
İsmail Çakmak (Kuş Ürküten)
Kemal Pekçağlar
Rahmi Konak
Poz Mehmet
Avcının Mevl t
Selçuk Haksavunur
Konya'daki Baranalar
Saz Yapım Ustaları

KONYA TÜRKÜLERİNİN SON DURAĞI: SAKMAN MAZHAR

"Sordunda söyleyeyim". 1326 yılında Konya'nın Akbaş mahallesinde dünyaya geldim. Babamın adı Hakkı'ydı, ırgatlık yapardı. Ama iyi cura çalardı. Amcamın Mehmet'te divan sazında ustaydı. Anamın babası yani Dedem Karkın'lıydı. Çocuk yaşta öksüz kaldım. Bu meyanda tarihi Mevlâna Adil Çelebi beni yanına aldı. Adil Çelebi'nin oğlu Veled ve Fahrittin Efendi hergün ney üflerlerdi. Mevlana dergahları yeni kapatılmıştı, senin anlıyacağın! Evleri piripaşanın ordaydı. Büyük bir konaktı. Ney üfleyeceklerinde nota ve sehpaları ben açardım. Veled Bey muallimdi. Annemde fıkaraydı. Ona, buna iş görür çamaşır yıkar, ev temizlerdi. Bu arada Ben Mahmudiye ilk okulunu bitirdim. Rüştiyeye yazıldım. Annem dedi ki (Oğlum sen çalgıya meraklısın. Ben sana bir çalgı alayım). Bir de baktım ki, ele iş görmüş, biraz para biriktirmiş. Bana bir lavta aldı geldi. Bu lavta ile uğraşmaya başladım. Ama gönlüm ud'daydı. Anama çok yalvardım, yakardım. Bir süre sonra 5 liraya bana iyi bir ud aldı. Az çok çalarken bir oturakta basıldık. Udumu zaptiye elimden aldı. Suç aleti diye. Ud gitti. O ara Konya Muallim Mektebi'ne imtihan açılmıştı. Girdik. Müdür Ziya' ydı. Sonra Nihat Adil Müdür oldu. Ama adamdı ha! Mektebe leylimeccani (Parasız-yatılı) devam ettik. Yine udu mu sordun? Ne arar gayrı ud gitti. Zaptiyeler çalgıları geri vermezlerdi ki! Biz mektepteykene Diyarbakır'daki muallim mektebi lağvedilmiş. Talebeleri Konya'ya verdiler. Gelenlerin içinde ud-mud çalanlar vardı. Batı müziğine aşina viyolonsel çalanlar da vardı. Onlardan görerekten bizde bu işlere başladık. Ben de büyük fülüt çalmasını öğrendim. Bu arada kadromuz fazlalaştığından vekâlet tuttu. Bizi İzmir Muallim Mektebi'ne verdi. İzmir'de Rakım Erkutlu'nun Halkai tedrisinde bulundum. Hisar Camiinin imamıydı. Ve dahi hatibiydi. Orada klasik notayla müzik öğrendim. Hoca Ney'de üflerdi. Bestekârdı. Tatillerde Konya'ya gelirdim... Derken sazı belledik. Dellâl Kerim'in oğlu Kamil Muzıka başçuvuşuydu. Onlarla Daldının Cevdet'len birlikte çalıyorduk. Onlar ud ben saz çalardım. Daldının Cevdet'len bir gün düğündeydik. (Sen muzıkaya asker ol) dedi. Ben de İzmir'deki okuldan ve beşinci sınıftan ayrıldım. Gönüllü asker olduk. Muallim Sıtkı müzâharat etti. Elhasılı bandoda kaldık. O tarihte Konya' da beşinci tümen bandosu vardı. Askerliğim ikmâl oldu. Ama "Terki teskere" ettim. Gönüllü olarak girdiydim ya. Beni Ankara'ya Muzıka Tatbikat Mektebi' ne gönderdiler. Orayı da bitirdim. İşte o sıra Veli Kanık'ı (Orhan Veli'nin babası) ve İhsan Künçer'i tanıdım. Künçer kim mi? Sazdan sözden anlıyan bir insan! Ankara'dayken fülütü ilerlettim sonra Konya'ya beşinci tümene döndüm. Saza da devam ediyordum. İkisi bir arada olur mu dedin? Olur tabi! Bu meyanda saksafon, klârnet filânda çaldım. Bunlar garp müziğiydi. Orduevinde caza da giderdim. Senin anlayacağın devam ediyoruz boyuna. Chopin'in Funebre'ini de çalardık. Cenaze marşı yani. 1941'de tümen Konya' dan kalktı. bizi de Bursa'ya gönderdiler. Sırasıylan Tirilye, Uşak, Susurluk, Devrek derkene Zongulda'ğa verdiler. Bu arada başçavuş oldum. 1944 dün nihayetinde "Temdit etmeyecem" dedim ordudan ayrıldım. Niye mi ayrıldım? O kadar çok yer dolaştırdılar ki. Askere gönüllü girdiydim ya. Her yıl temdit etme hakkımız vardı da ondan işte... Ayrıldım tamam. Konya'ya döndüm. Saat tamirciliğini Muallim mektebinde öğrenmiştim. Bir dükkan diriltelim derken

Tarık Gürcan'ın Babası Cavit Bey, Konya'da ilk Mektep müfettişiydi. Beni Ankara'ya aldı, gitti. O sebep oldu. Samsun tarafına musıki muallimi yaptılar. Gittim.

MAZHAR SAKMAN BANDO KURUYOR:

Beni Samsun'daki Lâdik köy enstitüsüne verdiler, Müdüre gittim. O'da kabul etti. Bando teşkil ettik. Bando aletlerini İstanbul'dan getirttik. Talebeleri ben yetiştirdim. 19 Mayıs Samsun'da muazzam olur. Karşımızda 15'inci fırkanın bandosu var. Öyle kolay mı sandın? 3-4 yıl Köy Enstitüsü Bandosu 19 Mayıs şölenlerinde birinci oldu. Daha öncede bizzat klârnetlen BENGİ ZEYBEK'İ çaldık. 3 bin talebe bir anda oynadı. Bu 19 Mayıs'ta oldu. Aşık Veysel'de Mektebe gelirdi. Ahbaplığımız o zaman başladı. Daha sonra Enstitüdeki işimi bıraktım. Turhal ve Kayseri'de saatçi dükkânı açtım. 1950-41' de Konya'ya yerleştim. Gündüzleri saatçı dükkânımda çalışır, akşamları Tahir' in gazinoda Divan Sazı çalardım. Gurubumuzda Kemâni Tahir, Ağırkapılı Hasan, Topal Şevket, Cemal Baba, Tataroğlu Mehmet, Tahir Ünyaylar bulunurdu. Kanun çalan Karkınlı Karay'la da Tahir'in orda beraber çalıştık. Hemen ifade edeyim ki Karkınlı'nın Kanunu öyle pek övülecek gibi değildi. Ancak Konya türkülerinde ve Konya ağzında birinciydi. Dalının Cevdet Aksaray'da eyleşirdi. Fena ud çalmazdı ve de iyi arkadaşlığı vardı. Topal Şevket, Çumra'da yaşardı. Notist Ağırkapılı Hasan, kemanda çok ustaydı. Benim esas kendi gurubumda ise şu arkadaşlarımla çalar ve söylerdik. Abidin (ud) Kunduracı Mehmet Ali (ud) Tombağın Hüseyin (ud) Çopur İsmail (saz) Gıcık Mustafa (Divan Sazı) Mühürcünün Tahir, Avcının Mevlüt ve Gökmen (kanun) (Gökmen Hasan'ın "Kaymakam Kızı adlı bir türküsü var)

Radyocularla alâkam olup olmadığını sordun öyle mi? Onu da cevaplıyayım; İstanbul ve Ankara radyolarında Konya türküleri dalında konserler verdim. Bu meyanda Sadi Yaver Atamanla da tanıştım. İyi not et. Ne kadar övsem yeri. (Konya'nın kabak türküsünü) (keşkem seni görmeyeydim) (Dalgalı Cemilem)i Benden aldı. Bu türkülerin radyoda tanıtılmasında rolüm oldu. Muzaffer Sarısözen'de Konya'ya geldiğinde Konya türkülerini benden derledi. Son defa Feyzi Halıcı'nın da gayreti ile Kültür ve Turizm Bakanlığı' mızdan Konya'ya gönderilen Folklorcu Yaşar Doruk 15 gün Konya'da kaldı ve benden Konya türkülerini tesbit etti. Şunu da belirteyim ki, güftesi Şem'î'ye ait (Konya Methiyesi)'nin bestesi bana aittir. Biz bu eseri divan olarak açarız. (Karşı Karşı Yaptıralım Hanları) türküsünü de ben besteledim.

MAZHAR SAKMAN'A VERİLEN SANAT ARMAĞANI:

1984 yılında Konya türküleri alanında yaptığım çalışmadan dolayı Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca Ankara'ya davet edildim. Arı sinamasında yapılan törende Konya türkülerini eski ağızla okudum. Kültür ve Turizm Bakanı'mız Mükerrem Taşçıoğlu bu törende bana bir şilt ve yüz bin liralık çek verdi. Sanat çalışmalarımın bu şekilde devlet eliyle değerlendirilmesi beni çok mutlu etmiştir. Bu konuda ve Konya folkloru ve türküleri hakkında Feyzi Halıcı'nın çok çalışmaları oldu. Kendisini bu sadette sitayişle yad etmek isterim. O'nun öncülüğü ve tavassutuyla ayrıca "Elimizden, Obamızdan" proğramına çıkarak

Televizyonda da göründük. Ben bu proğramda Şem'î'nin "Konya Methiyesi"ni okudum.

Konya Türküleri hakkındaki fikrimi mi sordun? Evet Konya türküleri makama istinat eder ve aranağmelidir. Usta adamların yaptığı bellidir. Konya Türküleri ekser hatıraya ve önemli bir olaya dayanır. Ona göre de oyunları dğişir. Kadınlar her oyunu başka figürle oynarlar. Evet her türkünün figürü ayrıdır. Devri hindi olur, düyek olur, nim düyek olur, ve ilâahir. Buna göre oyun değişir. Ne sandındı ya! Örneğin Menteşeli, Devri hindidir. Bu türkü çalındığında şakır şakır göbek atamazki! Bu türkünün kendine göre ayrı bir figürü var. Ona göre oynar.

Mazhar ustamıza eski saz ustalarından kimi beğendiğini soruyoruz. Aldığımız yanıt şu: (Adam ahrete intikal etmiş. Hâli hazır ondan bir istifade edilemez. Örneğin Taşçı Abdullah, iyi çalarmış. Adam geçmiş gitmiş. Neye yarar onun ustalığı öldükten sonra! Bana göre mevcut kimseler varsa onlardan yararlanmaya bakmalı."

Konya türkülernin icrasında "Konya ağzı" deyimi kullanılır. Bu ne demektir, açıklar mısınız? Birde "tezene" deyimini öğrenelim.

"Konya'nın kendine mahsus bir konuşma şivesi var. Hüseyine (üssüyün) dedikleri gibi. Konya türkülerini okurken kullanılan şiveye "Konya ağzı" denir. Tezeneye gelince saz, bağlama ve cura tezene ile çalınır. (Mızrap) Kiraz ağacının kabuğundan yapılır. Kırılmasın diye kaynatılır."

Mazhar Sakman'a Selçuk Üniversitesi'nin Halk Müziği konusunda yaptığı çalışma hazırlıklarını hatırlatarak düşüncesini sorduk. Verdiği yanıtı aynen yazımıza alıyoruz.

"Konya Kültür ve Turizm Derneği'nden sonra Selçuk Üniversitesi'nin bu işe sahip çıkması Konya için büyük bir kazançtır. Kanaatımca ikaa, usule, notaya tam vakıf kimseler bulunarak Konya türkülerinin sözlerini tesbit etmek ve bestelerini notaya almak musikimiz için büyük bir hizmet olur. Evet, Konya Türküleri ve oyun figürleri gelecek nesillere bergüzar olmak üzere zapt edilmelidir. Selçuk Üniversitesi'nin yapacağı çalışma bu konuda olmalıdır. Yoksa birkaç konser vermek kalıcı çalışmalardan sayılamaz. Konserleri herkez yapar. Önemli olan Konya türkülerini ilmi yoldan tesbit etmektir."

Mazhar ustamıza son sözünü soruyoruz. Bize dileğini şu sözleriyle anlatıyor:

"Şunu ifade etmek isterim ki acizane ta... on beş yaşımdan beri müziğin her branşında çalıştım ve bulundum. Ne yazık ki deryadan bir katre alamadım. Belki kabiliyetli gençler yetişir ve Konyamıza yararlı olurlar. Dileğim budur.

SİLLELİ ÂMÂ MEHMET AĞA:

ŞİMDİYE KADAR NEREDEYDİNİZ..?

Udî Sille'li Mehmet Karol barana arasında "Sille'li Ama Mehmet Ağa" olarak anılır. Yaşayanlar içinde Mazhar Sakman'dan sonra en yaşlı saz ustamız O. Yazı serimize başladığımızda hemen hemen tüm saz ustaları bana O'ndan söz edip durdular. Doğrusu ben kendisini hiç dinlemedim. Ancak Sille' li Mehmet Ağa'dan söz etmeden de bu yazı serimizi tamamlamaya gönlüm razı

olmadı. Nuri Cennet'e açtım düşüncelerimi. Bir git, görüş kendisiyle, dedim. Yaşam öyküsünü derle ve bana getir. Nuris Cennet'in getirdiği notları incelediğimde Ama Mehmet Ağa'nın Konya sazında büyük emekleri olan bir Usta olduğunu anladım. Şimdi sizlere Nuri Cennet'in notlarından Mehmet Karol'u anlatmaya çalışacağım:

"Parsana'da eski kerpiç bir evin kapısını çaldım. (Kim O?) diye bir ses geldi. Ben gazeteciyim dedim. (Defol. Açmam kapıyı. Ben gazeteci, mazeteci bilmem. Savın şu adamı gitsin!) diye çocuğuna seslendi. On dakika bekledim. Benim gitmediğimi anlayınca çaresiz kapısını açtı, Mehmet Ağa... Ve bana (65 yaşına geldim. Konya'mızın sazına bu kadar çalıştım. Emek verdim. Şimdi mi aklınız başınıza geldi? Şimdiye kadar neredeydiniz?) diye kahırlandı. Zorla elini öptüm. Gönlünü aldım. Hoş beşten sonra aşağıdaki konuşmayı yaptık:

"1336 da Sille'de doğdum. Çocukluğum Sille'de geçti. Bizim yörede düğün olacak evin çatısına bayrak çekilir, böylece düğün başlardı. Oğlan evi 40-50 sofra pilav döker, çetnevir, zamah yapılır bu arada saz meclisi kurulur çalan bilen ustalar toplanırdı. Bu ustaların kim olduğunu soruyorum, Mehmet Ağa' ya şu cevabı veriyor:" Udî Marlalı Mehmet Emin, Udî Haceli Ağanın Ali Osman, Divan Sazda Nalbant İsmail Ağa.

Ben işte bu saz ustalarını dinleyerek Konya havalarına merak saldım. Destici çırağı idim. Biriktirdiğim paraylan gün geldi 2,5 liraya Ud aldım.."

— Peki kimden öğrendin ud çalmasını?

— Bak hele Cennet beni pek sıkma. Aklımı toplayayım. Sen kimsin? Hiç gazeteciye benzemezsin. Çok soru soruyorsun. Udu ben kendim belledim. Ustam filan olmadı. Beni az çok Konyalılar iyi bilir. Benim uda attığım mızrabı kimse atamaz. Atan varsa işte meydan. Sonra sözü değiştirdi. Bana dönerek "Ülen Cennet, Sen şu televizyona çıkıp "Şerif Hanım Türküsünü" okuyan değil misin?" dedi. Hay garam proğramın tamamı 8 dakika sürdü. Bir şey ağnamadık. Konya türküleri 8 dakikaya sığar mı hiç?

— Eski saz ustalarından beyendiklerin kimler?

— Silleli İbrahim Ağa hepsinin başını çeker. O'nun üstüne bir saz ustası gelmedi. Adam gerçekten bir zanaatkârdı. O da beni bilir, beni çok beğenirdi. Çok meclislerde birleşirdik. O uhrevi aleme çekti, gitti. Biz hala sürünürüz.

— Yaşayanlardan kimleri beğenirsin?

— Ülen Cennet Kanunlarda Memduh, Dağlı Mevlit Belgen, Avcının Mevlit Ud'da Tatar oğlu Mehmet.

— Gençlerden kimleri sayacaksın?

— Cehenneme giresice Cennet beni gurdalama. Sen de bilinya Roma pavyonda da çalışır menşur Garaoğlan: Udî Hakkı Zambak. O var ya işte O bir tane. Bir de Gözlüklü Necati Çelik derim. Bir de Ayakkabıcı Kemal Pekçağlar varmış. Çok öğüyorlar. Ama dinlemedim.

Sille'li Mehmet Ağa sözlerini şöyle sürdürdü:

"Ankara ve İstanbul'da yapılan Konya gecelerinde Memduh Derin'le çok gittik. Radyo sanatçılarıyla da tanıştım. Fakat Konya havalarını radyolarda sık sık çaldıramadık. Konya türkülerine nedense hep Ambargo uygulanıyor. Tek tük dinlediğimiz türkülerimizi de notadan geçtikleri için kel oğlana çeviriyorlar. Bizim havalarımızı çalmak her adamın harcı değil. Bir (Sandıklı) bir (Emmiler) çalsınlarda görelim. Bizim notamız: Kulak. (Şerif Hanım)ı, sen notayla mı okudun?

Bana niye geldin? Eski Ustamız diye mi? Kim söyledi beni? Demek Kanuni Memduh'ta gazeteye hayatını yazdır dı ha? Kamil Albay'da yazdırdı demek! Şu Konya'ya çok emeğimiz geçti doğrusu. Yıllardan sonra bizi de bir hatırlıyan çıktı. Ne iyi."

SARHOŞUN MEKTUBU OKUNMAZ

Konya'mızın en yaşlı ud sanatçısı Mehmet Ağa bana, "Ben Konya'nın türkülerinin hepsini bilirim. Hem de eksiksiz" diyor. Sonra "Ah ülen ah" çekip kendi yaşamını, çilekeş bir dille anlatmaya başlıyor:

"Konya'da meclis toplanacağında aman Mehmet Ağa diye taksiylen gelenler önce malgalda kül bırakmazlar, işleri bittimi beni hemen unuturlar. Şimdi yerli düştük elden ve ayaktan. Oturakta çalar, çığırırız. Ağalar yerler, içerler. Yahu Memet ağa kalender. Birimiz arsasını alalım. Birimiz O'na iki göz ev yapalım derlerdi. Nice sabahlar geldi, geçti. Ortada ne arsa, ne ev, ne de usta var. O bol keseden atıp tutan ağalarsa görünmez oldular. "Sarhoşun mektubu okunmaz" diye bir atasözü vardır. Konya sazında Kafayı bulan iyi keyf bağışlar. Bunu bilmez misin Hay Cennet? Yine de hak yemem. Yamanoğlu'ndan Allah razı olsun. Bir O, elimden tuttu. Aslında Konya körleri içinde en akıllımız bir Ahmet Özdemir çıktı. Plâk yaptı sattı. O, bizim gibi hatır matır bilmez. Parasız hiçbir yere gitmez.Haklı Adam.Parasız çalmaz. Gına, nişan, düğün, çetnevir ve samahlara gider on bini alırmış. Kör Ahmet bizden iyi kafayı çalıştırdı. Aferin doğrusu biz yaya kaldık."

Sille'li Mehmet Ağa'ya Konya türkülerini yurt çapında ehliyetle icra edip tanıtacak bir ekip kurulursa kimlere göre verilmeli diye soruyorum. Bana şu karşılığı veriyor:

Başta uduyla Hakkı Zambak, Kanunuyla Memduh Derin sonra Divan Sazda Orhan Kurşun Curada Muammer Eröz, Kaşıkta Kamil Albay. Alsana işte ful kadro. Ayrıca ağzı düzgün, tavır ve şivesi yerinde, Konya türkülerini iyi okuyan davudi ve mirofonik bir (gidi) bulun ve de bol bol çalışın. Daha ne diyeyim. Tadından yenmez . Konya havalarına karşı ilgi azaldı gitti. Yeni nesil şu anda vırt-zırt havalar çalıyor. Karadeniz ve güneydoğu havaları radoyları televizyonları doldurmuş durumda. Büyük haksızlık. Konya'nın buğdayını yerler. Eğerki biz buğdayı kaldırmazsak Türkiye aç kalır. Konya'yı her yönden desteklemeleri lâzım.

Konya türkülerine bir girseler, vallahi şaşırır kalırlar. 657 vilayetin membaıdır Konya. Hazreti Mevlâna'dan bu yana gelir türkülerimiz. Her yanı tarih kokar. Cennet işte böyle. Yiter gayrı. Bitir şu yazını. Senin elin, benim de çenem yoruldu. Sağ ol Mehmet Ağ adedim. Ver şu elini öpeyim. "bizim eller öpülecek el değil" dedi. Dede yerindesin diye ellerine sarıldım. Sonra benim Hanım da Sille'li, senin gibi dedim. Sevindi. Akraba çıkmadan Sille'li Mehmet Ağa'nın Parsana'daki iki gözlü kerpiç evinden ayrıldım.

SAZ ALMAK İÇİN KIR ATLA, DOR ATINI SATAN SANATÇI: RIZA KONYALI

Rıza Konyalı profesyonel bir sanatçı. O'nun özelliği şu: yurt genelinde

nerede sahneye çıkarsa çıksın yalnız Konya türkülerini çalıp söylüyor. Sazını tarama yaparak çalıyor ve türkülerini Konya ağzıyla okuyor. Tavrını stilini Sille'li İbrahim ustadan almış.

Diğer saz ustalarımızın Konya sınırları içinde kalan çabalarına karşın Rıza Konyalı, türkülerimizi büyük kentlerde radyoda ve televizyonda dile getirerek Konya musikisinin temsilciliğini yapıyor. Özellikle İzmir, İstanbul ve Ankara'da verdiği konserlerle, yayınladığı plâk ve kasetlerle Konya türkülerini tanıtan tek sanatçımız O! Rıza Konyalı, büyük kentlerin yanı sıra Avrupa'da da konserler verdi. Başta Almanya olmak üzere, Danimarka, Hollanda, Belçika ve Kıbrıs'a giderek Türk işçilerine Konya Türkülerinden demetler sundu. 1948 yılından beri sanat hayatını aralıksız sürdüren Rıza Konyalı ile konuşuyoruz:

"1933 yılında Konya'nın Dolapcami mahallesinde doğdum. Babam kol uşağıydı. Yün alır satardı, iyi bağlama çalardı. Ben musiki sevgisini Amcam oğlu udi Mehmet ile cura çalan Patasiyit'ten aldım. Amcam oğlu Mehmet elime curayı verdi. İlk onlarla birlikte çalıp söyledim. Konya'da doğdum ama çocukluğum Acıdort'ta geçti. Çift sürerdim. Köylüydüm. Biri dor, biri kır iki atımız vardı. Bu hayvanları çift sürmede kullanırdık. Bu iki atı 35 liraya satıp Konya'ya geldim. yıl 1948 di. Kapıcamii civarında saz yapıp satan Ali Galib'in yanına vardım. 2,5 liraya bir bağlama aldım. Rahmetlik anam sen atları nasıl satarda bağlama alırsın diye bana çok kızmıştı. Konya'da da evimiz vardı. Orada kalıyordum. Bir gün Berber Şemsi'nin çetneviri oldu. Beni de Konya Türküleri okumak üzere bu çetnevire götürdüler. Topluluk içinde beni dinleyen Kepekçi Mehmet saz ve sesimi beğenmiş olacak ki "gel seni sanatkâr yapalım" dedi. Ben de "Sanatkâr ne demek?" diye sordum. Bilmiyordum. "Yani para kazanırsın, dedi" Ben de kabul ettim. Ertesi gün Kepekçi Mehmet bana "Seni bir çeki düzene sokalım da öyle gidelim" dedi. Bana potin, naylon çorap, kravat, gömlek aldı. Birlikte kayıklı kahveye gittik. O tarihte bu yeri Tahir'in babası Kel Galip çalıştırıyordu. Kepekçi Mehmet beni göstererek "Öğrensin diye getirdim" dedi. Sahneye böyle çıktım. Yaşım henüz 14'dü. O tarihte kayıklı kahvede Çopur Ahmet (Divansaz) Karkınlı Kara (Kanun) vardı. Onlarla birlikte 6 ay çalıştım. Günde 25 kuruş yevmiye aldım. Sonra Anam çıktı geldi. Beni tekrar köye geri götürdü. Bir yıl acıdortta kaldım. Çift sürdüm. Baktım çift sürmenin sonu yok, tekrar Konya'ya kaçtım. Kepekçi Mehmet, bu kez beni yedine alarak İsmail Şahinkaya'ya götürdü. Kızlı kahvede çalışmaya başladım. Bu arada da Sille'li İbrahim ustadan saz dersleri aldım. 1958 yılına dek bu çalışmalarım Tahir'in açtığı Cumhuriyet Gazinosu'nda sürüp gitti. 1958'de elimde sazım İzmir'e vardım.

MÜZEYYEN SENAR AĞLIYOR:

İzmir'e varınca iş aradım sorduğum insanlar bana "İzmir'de bir maymun Yusuf var. Organizatör. Sağa, sola iş kor dediler. Onla tanış! Bir baltaya sap olursun. Araya sora Maymun Yusuf'u buldum. Bana Bornova'da askeri bir matinem var. Parasız çalacan. Ben orada seni bir dinleyecem dedi. Çaldım. Beyendi. "Sazı bırak solist ol" diye öneride bulundu. Böylece solist olarak O'nun aracılığıyla New York adlı gazinoda Konya Türkülerini okumaya başladım. Yıl 1959'du. Bir yıl sonra Fuar proğramına girdim. Büyük solistimiz Müzeyyen Senar'dı. Ben "Anam dağdan indim düze ben" türküsünü okudum. Müzeyyen Hanım, benim türkümü kulis arkasında dinlemiş. Beni yanına

çağırttı. Şu uzun havayı bir daha oku dinleyelim dedi. Ben okurken Müzeyyen Senar ağlamaya başladı. Sonra bana İstanbul adresini verdi. İstanbul'a gittim. Odeon plâklarda böylece türkülerim basıldı. Bana çok yardımcı oldu Senar Abla! İlk plâğımdan bin lira para aldım. Odeonla 4 yıl mukavele yaptık. "Anamur Yolları, Şu Sille'den Gece Geçtim, Aksinne, Şerif Hanım türkülerini plâklara okudum. Daha sonra Coşkun plâklara geçtim. İstanbul'daki sanat hayatım 1967'ye kadar sürdü. Bu tarihten sonra tekrar İzmir'e yerleştim.

Rıza Konyalı aynı zamanda iyi bir Bestekâr. 60 kadar türkü, ezgi ve uzun hava bestelemiş. Bunların en ünlülerini yazımıza alıyoruz: "Ölsem yine içeceğim. Bir baltaya sap olamadım. Bir kahve içmeye uğrarım sana, Şu Konya'nın mapusuna (uzun hava), Sevgilim niçin kaçtın, Parayı veren düdüğü çalar, Nasıl ayrıldım ben senden."

Rıza Konyalı 1958'de Muzaffer Sarısözen'in davetiyle Ankara radyosunda Şerif Hanım ve Sille'liyi çalıp söylemiş. 1975 yılında da mahalli sanatçı olarak İzmir radyosuna girmiş. Dört kez televizyonda Konya Türkülerini okumuş. Son defa "Elimizden, Obamızdan" proğramında Kültür ve Turizm Derneği'nin teşkil ettiği Konya Halk Musikisi gurubunda "Karabiberim" türküsünü Ondan dinlemiştik.

Konya Türkülerine gönülden bir ömür adayan değerli sanatçı Hemşehrimiz Rıza Konyalı'ya son sorumu soruyorum:

"Bunca yıl Konya türkülerine emek verdin. Onları yurt içinde ve dışında tanıttın. Türkülerimiz hakkında görüşlerini öğrenelim."

Aldığım yanıt şu:

Konya türküleri çok üstündür. Nakaratlıdır. Vurucu sözler var. Bizim türkülerimiz ölüm, sevgi, acı, özlem, anılardan örülür. Başka türkülerin bir yaşama süreci vardır. Belirli bir süre geçtimi yavan yapıldak türküler unutulur gider. Piyasalarda izini bile bulamazsın. Uçar gider yanı. Ama Konya türküleri klâsiktir. Yüz yıllarda geçse her zaman dinlenir. Konya türkülerinin içinde "Emmiler emmiler türkmen emmiler" gibi Selçuklu döneminden çıkıp gelen türkülerimiz var. "Nizamlar" türküsü Feyzi Halıcı'nın da belirttiği gibi Kadı Abdurrahman paşa zamanında yazıldı ve bestelendi. Bu türküler bile bugün tüm tazeliğini koruyor ve eskimek bilmiyor. Önemli olan işte bu! Ne acıdır ki Konya türkülerine -bu özelliklerine rağmen- radyo ve televizyonda fazla yer verilmiyor. Sizin bu yazı seriniz sanırım bu konuda ilgililerin dikkatini çekecektir. Bekleyelim ve görelim.

KANUNİ MEMDUH DERİN ANLATIYOR

1931 de doğdum. Musikiyle uğraşım 1947 de izci olarak Kestel'e gittiğimde başladı. Kampımıza Şekip Ünal, curasını getirmişti. Ondan bir kaç hava öğrendim. Konya'ya döndüğümüzde bu arkadaşım bana curasını 5 liraya sattı. Kampta hastalanmıştım. Evde bir süre yatmaktayken ziyaretime gelen Mehmet Bitik curayla çalıştığımı görünce bana udunu getirdi. Bir süre de bu udla uğraşıp durdum. 1948 ve 49 lu yıllarda Konya Halkevine yazıldım. Silleli İbrahim Ağa bize saz dersleri verdi. İlk ve son Hocam Silleli İbrahim Ağa olmuştur. O devrin ünlü sazcılarıyla halkevinde hem çaldık hem söyledik. Günlerden bir gün tellâl pazarında dolaşırken Tellal Reşad Efendi bir udu satılığa çıkardı. Bu Ud Sinamacı Ceylâni'nin Hanımına aitmiş. Ben satın aldım.

Ud çalışmalarımı böylece hayli ilerlettim. Ud, artık Konya havalarının icrasında vazgeçilmez bir enstrüman olmuştu. Ama güzel raslantılar elan sürüp gitmekteydi.

Nitekim bir fırsat zuhur etti ve Karkın'dan mahallemize gelip yerleşen Abit Ağa bana kanununu 25 liraya sattı. 1952 yıllarıydı sanırım, Vergi Dairesi Müdürü Osman Süel, Nafıa müdürü Hulusi Karadayı, lise musiki Hocası Ahmet Bey'le musiki cemiyetini kurduk. Bu cemiyetin önderliğinde hem klâsik şarkıları, hem de Konya havalarını öğrendik. Çaldık, söyledik. Kitaplık salonlarında iki kez, tenis kortu ile Dede bahçesinde birer kez konserler verdik. Bu konserlerimiz uzun yıllar hafızalarda kaldı ve unutulmadı. O tarihlerde Konya havalarını Orhan Kurşun (saz), Kamil Albay (Kaşık), Feridun Ergücü (saz) Ahmet Keske ve Muammer Eröz ile birlikte icra ederdik. 1958'de ise Avukat Sezai Arısoy ve arkadaşlarının kurduğu Musiki Cemiyeti'nde görev aldım. Kemanda Kazım Etik, Ney'de Rahmetli Kemal Telliler. Ud'da Mustafa Elci ve Eşref Yazgan, tamburda Sanat Enstitüsü Müdürü Avni Özbenli 1966 yılına dek sanat ve müzik çalışmalarımızı sürdürdük. 1966 yılında Konya Kültür ve Turizm Derneği beni Kanuni olarak Mevlâna Sema Gösterileri yapmak üzere Paris'e gönderdi. Bu derneğin yurt dışında yaptığı ilk gösteriydi. Elde edilecek başarı, bundan sonraki yurt dışı gösterileri için bir ölçü olacaktı.12 gün süren gösterilerde Neyzenlerimizden Aka Gündüz ve Kemal Telliler hastalandılar. Bu nedenle ilk taksimi Ney'le Ulvi Erguner, ikinci taksimi de Kanunla Ben yaptım. Böylece enstrüman boşluğunu hiç belli etmedik. Üstelik Kanunla yapılan taksim, dinleyicilerce çok beyenildi. Hatta tören dışında Parıs-Inter ve Belçika Radyo İdaresi saz eserlerimizi banda alarak yayınladılar.

Ben klâsik müzik dalındaki uğraşlarım ölçüsünde mevcut Konya Havalarını eksiksiz icra edebilirim. Bir ömür boyu bu alanda çalıp durdum. Konya türkülerinin icra sıraları ve makamları hakkında derlemelerinizi inceledim. Bu bilgiler gerçeklere tamamen uygundur. Esas itibariyle klâsik Türk Musikisi icrasında olduğu gibi, Konya folkloründe de bizden önceki Ustalar, Çuhacıoğlu peşrevini müteakip ağır tempolu eserlerden sonra, gittikçe seri tempolu ve kıvrak eserlere doğru bir yol izlemişlerdir. Çalınan türkülerde bazı ufak tefek sıra değişikliği olmakla beraber icra heyeti peşreviyle ağır ve seri tempolu türküler ve bağlantısıyla bir klâsik fasıl meydana getirir. Yalnız, bölümler arasında sıgara molasından sonra ikinci ve üçüncü bölümlere geçilirken sazın birisi çalınacak ilk türkünün makamından, klâsik ağızla (taksim), folklor ağzıyla (gezinti) yapar. "Caminin mazini yok", "Şakir Efendi", ve "Çıkabilsem şu mapustan saraya" gibi türküler ekseriyetle, şafağa yakın vaktin garipleştiği bir zamanda icra olunur ve bu seri (Şafak türküleri) ismi ile anılır. Bunlardan başka Konya oturaklarında ve kına gecelerinde, birisi türkü ve diğeri marş olup ağıt haline getirilmiş "Kara koyun" ve "Cezâyir" gibi iki eser de yer alır.

SOLİST CENNET NURİ'NİN ÖYKÜSÜ

Konya türkülernin solist olarak günümüzde en güzel uygulayıcılarından biri Nuri Büyükbahçıvandır. Hemen hemen tüm Konya türkülerini tekmil bilen ve "Konya ağzıyla" okuyan bu Sanatçımız hayat öyküsünü bize şöyle anlattı.

"Acizane bendeniz 1.6.1942 tarihinde Konya'nın Bityimez mahallesinde dünyaya geldim. Babam terzi Mehmet'in lâkabı (Cennet) olduğu için bizde bu isimle anıldık. 5 yaşındayken annemi yitirdim ve öksüz kaldım. Babamda

"Avrat mezara, Erkek pazara" hesabı 40 gün sonra evlendi. Kız oğlan kız bir Hanım aldı. Bize de Nenemiz cennetin Aliye Hanım baktı. İlkokulu Nakıpoğlu' nda okudum. Fahriye öğretmen bana kemanıyla eşlik eder Bende müzik derslerinde "Karadır kaşların ferman yazdırır" türküsünü okurdum. Öğretmenim, Benim ileride iyi bir müzisyen olacağıma inanırdı. Oysa ilk okuldan sonra terzi çırağı olarak hayata atıldım... O tarihlerde değerli Müzisyen Kör Ahmet mahalle komşumuzdu. Düğün ve kına gecelerinde onun elinden tutar toplantı yerine götürürdüm. Kör Ahmet o günlerde ud çalmasını bilmezdi. Bakır bardak veya güğümün dibini çalar, ben de ona eşlik ederdim. Recep Dedem, Benim sünnet düğünüme sahip çıktı. Mahalle komşumuz Daldının Cevdet, Mazhar Sakman, divan sazlarıyla, Recep Dedem curasıyla, Kazım Şalvarcı Kanunuyla benim sünnet düğünümde bir muhabbet meclisi kurdular. Konya türkülerinin tadı işte o gün damağımda kaldı. Ünlü bir cura sanatçısı olan Dedemden Konya türkülerini öğrenmeye başladım. Bu arada üç yılda güreşçilik yaptım. Spor ve müzikle olan ilişkim çevremin genişlemesine yol açtı. Mehmet Ceran adlı bir arkadaşımla çetnevirlere gitmeye başladık. O saz çalar Ben de türküleri okurdum. Günlerden bir gün yine böyle bir toplantıda Solak Mehmet, Ali Kocakaşlı, Kertmen Mevlüd Ağa ile karşılaştım. Sazlarıyla gelmişlerdi. O gün ilk defa usta sazcıların eşliğinde "Furun üstünde Furun" türküsünü okudum.

ÇALGICIYA KIZ VERİLMEZ

Daha sonra Dere'de Udî Berber Ahmet ve Divan sazcı Ali Cabbar ile muhabbet meclislerine katılarak türküler okurdum. Bir süre sonra Udî Mehmet Kayhan ve Divan Sazcı Ahmet Car ile bir ekip oluşturduk. 2-3 yıl birlikte çalıp söyledik. Asker dönüşü evlenmek için bir kaç aileden kız istedik. Fakat çalgıcı, çengici dediler kimse kızını vermek istemedi. İş iddiaya binmişti. 8 ay evlenebilmek için ortalıkta dolanıp durdum. Nihayet Belediyede Ekip Başı Hasan Hüseyin Uyarel'in kızına talip oldum. Ertesi günü beni yarıştırmışlar. "Damadınız olacak çengicinin biri, türkü söyler" dediklerinde Kayınpederim onlara; "Ne olacak Bende kanun çalarım. Birleşir beraber çalar, söyleriz" deyince işim çözümlendi. Kısmetmiş evlendik. Nitekim Kayınpederim Hasan Hüseyin Uyarel Kanun, Mustafa Gürbilek ve Mesci Selam divan saz, Bahattin Özçetin Cura, solist olarak ben bir ekip kurduk. Bu ekibimiz çok nam aldı. Adı "Belediye Ekibi" idi.

25-30 yıla varan solistlik hayatımda Kâzım Ağa (Kanun), Muharrem Ezder (Divan Saz) Rahmetli Tandırcı Aşık (Kaşık) Boruk tollu Mehmet Büyükyılmaz (Ud) Kel Bekir (Darbuka) Rahmetli Hocam Tataroğlu Mehmet (Ud) Tepe köylü Mevlüt Belgen (Kanun) Mustafa Kazanova (Ud) ile çeşitli Meclislerde çalıp söyledik.

1984 Ocak ayında Dernek Başkanımız Feyzi Halıcı'nın önderliğinde Konya folklorunun gerçekten temsil edecek yetenekte güçlü bir ekip oluşturduk. Hakkı Zambak (Ud) Mehmet Gönülal (Kanun) Rıza Konyalı (Bağlama) Mazhar Sakman (Divan sazı) Muharrem Ejder (Divan sazı) Yumurtacı Osman (Divan sazı) Mevlevi Mustafa (Cura) Ali Korkal (Cura) Şükrü Çelik (Kaşık) Rahmi Konak (Def) olarak "Elimizden Obamızdan" proğramında görev aldık. Renkli olarak yayınlanan bu proğramda Ben "Şerif Hanım" türküsünü okudum.

Böyle bir imkan içinde Konyamızı solist olarak temsil etmek, Benim için en büyük onur ve sevinç konusu oldu.

Cennet Nuri amatör olarak Konya Türkülerine hayatını adamış bir sanatçımız. Mali güçlükler içinde olan Cennet Nuri pantolon dikerek hayatını kazanmaya çalışıyor. Yine de hiçbir şeye aldırmadan haftada en az iki üç defa irfan Meclislerinde güzel sesiyle Konya türkülerini dile getirip durur. Bu arada ona yakın kendi yazıp bestelediği Konya türküleri ve bir tanede divanı var.

UDÎ HAKKI ZAMBAK

Hakkı Zambak Konya'mızın yetiştirdiği profesyonel müzik ustalarından biridir. Türk Musikisi'nde büyük isim yaptı. Hakkı Zambak, Konya Türküleri alanında da büyük bir otorite! Konya'da yaşayan sanatçılarımız içinde Bestekârlıkta ilk sırayı o alır. Yurt genelinde de ud alanında da üne kavuşan ilk on sanatçı içinde yer tuttu. Hakkı Zambak, usta bir sanatçı olarak sahneye çıktığında henüz ondört yaşındaydı. Öz geçmişi hakkında kendisine sorduğumuz soruları Zambak bize şöyle anlattı:

"8.1.1938 yılında Konya'nın Gazi Alemşah Mahallesinde doğdum. Babamın adı Hüseyin, Annemin adı Nazik. Daha dokuz yaşında iken Türk Sanat Müziği'ne ait tüm şarkılarını hem çalar, hem söylerdim. Konya folkloru ve türkülerini öğrenmiştim. Topal Murat, Sille'li İbrahim usta, Mazhar Sakman Tataroğlu Mehmet, Musa Saz gibi ustalarımla birlikte çaldım. Onlardan çok şey öğrendim. Mazhar Sakman'dan gayrisi bu gün rahmetli oldular. 14 yaşında fakirliğin zoruyla 1952 yılında 4 lira yevmiyeyle Gazinoda işe girdim. Profesyonel sanatçılığım böylece başlamış oldu. Aynı zamanda enişte m Cahit Ünyaylar'ın babası Fahir Ünyaylar ile rahmetli Abdurrahman Şevket Özyolcu (Topal Şevket)den nota dersleri aldım. 1954 yılında Ankara'ya gittim ve bir aile gazinosunda 8 lira yevmiye ile bana iş verdiler. Ankara'da tanıştığım isim sahibi müzisyenlerden ders alarak nota ve nazarı bilgimi daha da geliştirdim. Günde on üç sanat ud üstünde aralıksız ve sürekli çalışmalar yaptım. Başkentin ünlü müzik hollerinde görev alarak ünlü solistlere udumla eşlik ettim. Ancak Konya'mıza olan bağlılığım ve aile durumum nedeniyle 1957'de Konya'ya döndüm. Askerlik görev süremin dışında bu tarihten 1964'e kadar Alaaddin Gazinosu'nda çalıştım. 1965'te rahmetli Selahattin İnal Ankara radyosu sanatçı sınavlarına girmem için çok ısrar etti. O'nunda teşviki ile şansımı denedim. On yıl süren girişimlerim olumlu bir sonuç vermedi. Ancak 1974 yılında sınavı üstün bir başarı ile kazandım, ancak bir yıl sabırsızlıkla beklememe rağmen radyodaki görevime çağrılmadım. Nedeni udî kadrosunun dolu oluşuydu. Yedek sanatçı alınmıyordu. Bu durumu o tarihlerde Konya senatörü olan Şair Feyzi Halıcı'ya açtım. Sağ olsun çok ilgilendiler ve O'nun teşviki ve yardımı ile 1975 yılında tekrar sınava çağrıldım. 30 kişi içinde sınavı tek Ben kazandım. Sınavdan hemen sonra radyoda görev yapan ünlü sekiz udî arasından beni seçerek Rusya'da karşılıklı Kültür değişim programı çerçevesinde verilen Türk Musiki'si konserlerinde udî olarak gönderdiler. Dönüşümde Ankara radyosunda boş yer olmadığını söylediler. Ve İzmir Radyosu'na baş vurmam istendi. İzmir'deki sınavlara da girdim kazandım. Ancak yer açılmasını beklerken yaşım otuzbeşi geçti. Böylece bu dileğim gerçekleşmedi. Bu güne kadar 73 adet beste yaptım.

Bunların otuz yedisi plâk olmuştur, 6 bestemde Ankara radyosu proğramları içinde yer aldı. Bunların güfteleri Şair Feyzi Halıcı'ya aittir. Şarkı bestelerinden ayrıca iki adet saz semaisi, bir kaç tane saz eseri besteledim. Beste çalışmalarımı sürdürmekteyim.

KAŞIK USTASI KAMİL ALBAY

Kaşık Ustamız Kamil Albay 1925 yılında Konya'da doğdu. Konya sazında eşi menendi bulunmayan bir Kaşık Ustası. Kendisiyle Konya türküleri üzerinde sohbet ediyoruz. Öncelikli müzikle olan ilgisinin ne zaman başladığını soruyorum.

Çocukluğumda mangalın kenirana maşayla vururdum, diyor. Ud'da çalardım. Konya oturaklarına iştirak ederdim. 1953 yılında Belediye Başkanı Rüştü Özal bizim Baranayı İstanbul'a konser vermek için gönderdi. Başımızda Celaleddin Kişmir vardı. Sazende olaraktan Sille'li İbrahim, Mazhar Sakman, Sarayköylü Mustafa ve ben İstanbul radyosunda Sadi Yaver Ataman'ın şefliğinde konser verdik. Bu gösteride ben kaşık çaldım. Sadi Yaver benim kaşık çalışımı çok beğendi ve radyoda kalmam için çok ısrar vetti. 1953-1956 yılları arasında Mekki Keskin İstanbul'da Eminönü ve Beyoğlu kaymakamlıklarında bulunmuştu. Konya türkülerinin sevdalısı idi. Onun aracılığıyla bu üç yıl süresince bir çok kez İstanbul'a giderek radyodan Konya türkülerini çaldık ve okuduk. Sanırım yine 1953'li yıllardı. Günlerden bir gün Konyamızın anıt alanı çevresinde Konağı olan Fevzi Çelik bizim baranayı evine konuk etti. Ve o gün Amerika Büyükelçisi ve Hanımı'nın önünde, Konya türkülerin dile getirdik. Büyük Elçinin Hanımı benim kaşık çalış tavrımı çok ilginç buldu. El hareketlerimi fotoğrafladı. Türk Folklar Dergisi Sahibi İhsan Hınçer'de kaşık çalarken el hareketlerimi fotoğraflıyarak dergisinde yayınladı.

Kaşık Ustamız Kâmil Albay'a kaşık çalma sanâtının inceliklerini soruyoruz:

"Ben yedi değişik figürle kaşık çalarım. Gelenekten gelen bu figürleri Kalaycı Altı Okkanın Ömer ağadan öğrendim. Öyle salgaraya kaşık çalınmaz. Her sazın bir çalınış tavrı olduğu gibi, kaşık çalmakta da belli yöntemler vardır. Hocam Altı Okkanın Ömer Ağa bundan on yıl önce vefat etti. Öldüğünde 80 yaşındaydı. Kendisi gençkene kaşık çalma figürlerini daha eski kuşaklardan bellediğini bana söylemişti. Böylece geleneksel tavrı günümüzde ayakta tutan benim. Bunu kendimi övmek için değil, bellediğim figürlerin tarihi geçmişini belirtmek için açıklıyorum."

— Peki Kamil Usta çalınan kaşıklarda bulunması gereken özellikler nelerdir?

— Konya türkülerinde kullanılacak kaşıkların armut ağacından yapılması lazım. Kaşıkların cilâsız ve su değmemiş olması gereklidir. Konya havaları üç kaşıkla çalınır. Sağ ele tek kaşık alınır. Sol elde ise iki kaşık olur.

— Konya havalarının hepsinde kaşık çalınır mı?

— Hayır uzun havalarda divanda ve bozlaklarda kaşık çalınmaz.

Daha sonra Kamil Albay bize eski saz arkadaşlarını anlatıyor:

"Biz sürekli Kömür tevziden Memduh, Silleli Kör Mehmet ve Ben çalarız. Bana göre Dergah müziğinde Kudüm ve Bender ne ise Konya havalarında da Kaşık aynıdır. Yani çok önemlidir. Çünkü Kaşık tüm saz heyetini yönetir.

Kaşığın en ufak hatası saz heyetini bozar atar. Sadi Yaver Ataman onun için beni radyoya almak istedi. (Sen kaşık çalarken kendinden geçiyor ve müziğin ahengine girerek kusursuz görev yapıyorsun) dedi."

Kamil Albay'a Konya havaları hakkındaki görüşünü soruyoruz:

"Konya türküleri oyunlu türkülerdir. Her biri emsalsiz parçalardır. İnci gibidir. konya türkülerine hiç kimse benimdir diyemez. Yaşayanlar içinde bu türkülerin sahibi yok. Ekseri eski bestelere, don gibi kendi güftelerini giydirenler şu ya da bu türkü benimdir diye ortaya çıkıyor. Söz değiştirerek bir türküyü sahiplenmek mümkün müdür? Konya havalarındaki bestelerin tümü de çok eskidir. Bir noktaya daha temas edeyim. Halkımız çalgı dinlemeyi çok sever. Fakat çalgıcıyı çok hakir görür. Sabaha kadar oturup bizi dinleyen ferdası günü karşılaştığımızda görmemezlikten gelir. Yani küçümser. Böyle olunca türkülerimizin saltanatı olur .mu? Çalanın, söyleyenin yadırgandığı dönemlerden Konya havaları kızgın saç üstüne bastı basacak bir ayakla yürüyüp günümüze geldi. Türkülerimize bilimsel yoldan sahip çıkıldığında bu ayıpta ortadan kalkacak. Başkaca ne diyeyim?"

SAZ VE ŞİİR USTASI; BESTEKÂR SALİHİ

"Bir umut rüzgarı savurur durur
Hayat kavşağının önünde beni
Felek acımadan yoğurup durur
İnsafsız kaderin elinde beni?

Aşk deyip, yar deyip, dost deyip durdum
Sevdalı yaşadım, hayaller kurdum
Kalmadı mecalim artık yoruldum
Kim bekler bu yolun sonunda beni?

En güzel yıllarım kaldı geride
Tutmadı elimden gelip biride
Bir garip kuş oldum yuvam nerede?
Anladım terk etti, Gülüm de beni!

Bestekâr Salihî'nin gerçek adı Halil Yılmaz. 1949'da Konya'da doğdu. Gazi Lisesi'ni bitirdi. Saz ve şiiri birlikte yürüttü. Yazdığı şiirlerini besteledi. Halil Yılmaz 1963 yılında yazıp bestelediği (Saliha) adlı eseriyle büyük ün yaptı. 1966 yılında başlatılan Türkiye Aşıklar Bayramı'nda üç yıl ard arda sazıyla katılarak türkü dalında kendi eserlerini sunarak Doğmaca türkü dallarında derece aldı. "Unutursun diye çok korkuyordum", "Çıkma karşıma", "Dayanılmaz bir çile" adlı yapıtlarıyla altın plâklara kavuştu. Üç ayrı altın plâk kazanmak Konyalı sanatçılarımız içinde bir O'na nasip oldu. 1969 ve 1974 yılları arasında yurt turnelerine çıktı. Başkent müzikhollerinde solist olarak çalıştı. Talihsiz bir evlilikten sonra iki çocuğuyla yalnız kalınca Konya'ya annesinin yanına döndü. Aşık Salihî bu çileli yaşamını bize şöyle özetledi:

"Çocuklarıma ancak annem bakabilirdi. Zorunlu olarak tekrar Konya'ya döndüm. Ancak sanat çevresinden uzak kalmak; bir yarıştan uzak kalmak gibidir."

1974 yılında Emlâk Kredi Bankası merkez şûbesinde memuriyet hayatına atılınca profesyonel sanat çalışmalarını bıraktı. Ancak sanatın kendisinden hiç kopmadı. Kendisi "Gündüzleri Bankacı Halil Yılmaz, geceleri Bestekâr Salihî" olarak yaşıyorum, diyor.

Halen resmi görevi nedeniyle ancak hayır kurumlarının düzenledikleri balo ve şölenlere katılıyor. Genellikle şiir yazarak beste yaparak sanat çalışmalarını sürdürmekte. Halil Yılmaz'ın besteleyerek plâk haline getirdiği bir şiirini yazımıza alıyoruz:

SEVDİĞİNİ GİZLEME

Karagözlerine baktığım zaman
Sevdiğini biliyorum gizleme
O gözlerden yaşlar aktığı zaman
Sevdiğini biliyorum gizleme

Derin derin ah ederken yanımda
Bir alev yanıyor sanki tenimde
Yemin bile etsem Tanrı önünde
Sevdiğini biliyorum gizleme

Belki bu aşk elden gizli kalmalı
Fakat gönlüm bu sırları bilmeli
İnsan biraz anlayışlı olmalı
Sevdiğini biliyorum gizleme.

Aşık Salihi sazıyla, sözüyle, şiiriyle, besteleriyle Konya'mızın yüz akı, duyarlı, düşünceli, içtenlik dolu bir sanatçımız.

Geçmişte olduğu gibi, gelecekte de O'ndan müzik ve şiir alanında büyük hizmetler bekliyoruz.

DİVAN SAZINDA BİR YUMURTACI OSMAN:

Osman Erden'le Konya türküleri üzerinde konuşuyoruz. Asıl mesleğinin yanında Osman Erden müziği kendine bir ek uğraşı yapmış. Ama öyle her müzikle değil! Onun sevdalısı olduğu Divan sazı ve Konya türküleri! İnsan Anadolumuzda yaşayan bu eski müzik türüyle hemdem oldumu onu bırakabilir mi artık? Zati müzikle uğraşısı böyle derinden yürekten olmasaydı ona sanatçı arkadaşları "Yumurtacı Osman" lakabını takarlar mıydı hiç? İnceliyorum da gelenekten gelen bir lâkap bulma alışkanlığı var, Anadoluda. Örneğin Annooooov Mehmet. Türküler çalınırken kendinden geçip mızrabını coşkunca konuştururken (Annooov) çeken Memede saz arkadaşları bu lâkabı takmışlar.

Topal Murat, Fırkının İsmail, Dellâl Kerim'in Kâmil, Tarafacı Vedat, Fındık Hüseyin, Poz Memet, Patasiyit, Tiktak Halis, Tombağın Üssüyün, Kuş ürküten İsmail ve Tamtam Mehmet gibi bu deyim örneklerini daha da çoğaltabiliriz.

Çok değerli divan sazı ustası Osman Erden'e öz geçmişini soruyoruz.

Bize kendisinin sanat hayatını şöyle dile getiriyor;

1944 yılında Konya Merkez Değirmen köyünde doğdum. Cumhuriyet ilkokulunda okuludum. Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi İşletme ve Muhasebe Bölümü'nü dışarıdan bitirdim. Öğrenim yaptığım yıllarda yumurta ticaretiyle uğraştığım için (yumurtacı Osman) lâkabıyla bilinirim.

Konya Halk Müziği'ne tutkum çocukluğumda başladı. Orta okuldayken Konya musiki cemiyetinin açtığı kurslara devam ettim. İlk hocalarım Memduh Derin ve Muammer ERÖZ'dü. Bütün başarımı bu iki değerli hocama borçluyum. Konya Muhabbet Meclislerinde "Berber Akifler" lakabıyla anılan gurubun içinde bulundum. Saz arkadaşlarım şunlardır. Şevket Ekentok (Divan sazı), Cevdet Ekentok (Ud), Rafet Ekentok (Divan Sazı), Berber Ahmet (Ud).

Şimdi ise isimlerini zikredeceğim arkadaşlarımla Konya türkülerini çalıp söylemekteyiz. Zalâdınlı Muammer Solak (Ud), Mehmet Kayhan (Ud), Necati Çelik (Ud), Mehmet Gönülal (Kanun), Ahmet Yapıcı (Kanun), Saim Kayhan (Solist).

Konya Kültür ve Turizm Derneği Onur Başkanı Feyzi Halıcı'nın gayretiyle gerçekleştirilen TRT'nin (Elimizden Obamızdan) proğramında ben de görev aldım. Bundan büyük bir mutluluk duyuyorum. Amacım Konya Halk Türküleri'nin kuşaktan kuşağa intikalini ve en iyi bir şekilde icrasını sağlamaktır.

Halen serbest Mali müşavirlik yapmaktayım.

MUHARREM EZDER:

1935 yılında Durakfakı mahallesinde doğdum. 12 yaşlarımda cura çalmaya başladım. O dönemde sazda Konya'mızın gerçekten en ünlü kişisi olan Fındık Hüseyin Ağa'dan ders aldım. Cumartesi günleri Fındık Hüseyin ustayı çağırmaya gittiğimde kapısını çalardım. Fakat açmazdı. Evinin damına çıkar, belli etmeden gelenin kim olduğunu anladıktan sonra, tanırsa kapısını açardı. Fındık Hüseyin Hocamla Konya'mızda pek çok muhabbet meclislerine iştirak eder ve sanat değeri pek çok büyük olan türkülerimizi dile getirirdik.

1971 yılında şimdi rahmetli olan Ali Sert Başkanlığında Ankara radyosuna gittik. Ekibimizde şu arkadaşlarım vardı. Tataroğlu Mehmet Ağa (Keman), Mevlüt Belgen (Kanun), Mustafa Kazanova (Ud), Ahmet Özdemir (Ud) ve Nuri Cennet (Solist). Bu çaba sonucu Konya Türküleri yurt genelinde yayına girmiş oldu. 12 Mart 1984 günü de, Konya Kültür ve Turizm Derneği aracılığıyla düzenlenen "Elimizden, Obamızdan" televizyon proğramında bana da görev verildi. Halen sanat çalışmalarımı titizlikle yürütmekteyim. Konya türkülerinin usta malı olduğuna seçkin ve zengin bir muhteva taşıdığına inanıyorum. Gerek saz ustaları, gerekse türkülerimizle ilgili olarak ilk kez yapılan bu incelemeyi de çok yararlı bulmaktayım.

CURA USTASI İBRAHİM PALAOĞLU

1941'de Konya'da doğdum. İlkokulu bitirdikten sonra müzik hayatıma cura çalarak başladım. Tataroğlu Mehmet (Ud), Mazhar Sakman (Divan Saz), Mevlüt Ağa (Kanun) ile Konya türkülerini yıllar boyu çalıp söyledik. Konya

türkülerinin sağlam yapısı ve tarihi değeri paha biçilmez örgüsü, oyunlu türkülerden oluşu beni büyüledi. Atalarımızın bestelediği bu büyük sanat hazinesine dalmak ve onun büyülü havası içinde nefes alıp vermek benim için mutlu bir olay oldu. Yıllardır curamla ben de geçmiş kuşakların bizlere ulaştırdığı bu güzel türküleri çalarak yaşatma ve gelecek kuşaklara taşıma telaşı içindeyim. Çünkü notaları tesbit edilmediğinden pek çok türkümüzün yitip gittiğini biliyorum. Ama günümüzde radyo, televizyon, kaset ve plâk gibi teknik yenilikler sayesinde artık türkülerimizi zaptedebildik. Kaybetmenin ve unutmanın önü çok şükür alındı. Cura ustası İbrahim Palaoğlu'na müzik yaşamında unutamadığı bir anısını soruyoruz.

"Rahmetli Tatar Mehmet Ağa'nın evinde ilk kez sazcı arkadaşlarımla toplanmıştık. Tamtam Mehmet Ud, Ben de cura çalıyorduk. İşe Çuhacıoğlu peşrevinden başladık. Mehmet Ağa bir süre bizi dinledi. Sonra udunu eline aldı. Konya'nın Sandıklı türküsüne girdi. O başlayınca biz tek mızrap atamadık. Zayıflığımız, beceriksizliğimiz ortaya çıkmıştı. Tatar Mehmet Ağa'nın ustalığı bizim azmimizi artırdı. Konya türkülerinin 4-4 lük ve 7-8 lik olduğunu kavradık. Büyük bir uğraşla bunların öğrenilebileceğini idrak ettik. Çıkar yol Konya türkülerini teype almaktı. Bu eserleri teypten dinleye dinleye eksikliklerimizi giderdik. Şu anda bizim barana şu arkadaşlardan kurulu: Kazım Ulutürk (Udî), Yalçın Meydan (Kanun), Hakkı Tankal (Meydan saz), Ahmet Can (Saz), Muzaffer Yılmaz (Udî), Tiktak Halis (Cura), Ahmet Kabakçı (Kaşık).

14 YAŞINDA SAZ VE SÖZ USTASI AŞIK KARTALOĞLU

Konya'da hem aşıklık geleneğini hem de sazıyla Konya türkülerini yaşatan Aşık Kartaloğlu 14 yaşında. Bu kitabımızda en yaşlı saz ustalarımızdan söz ederken en küçük yaşta olan bir saz ustasını da sizlere tanıtmak isteriz. Çünkü bugünün çocukları, yarının büyükleri olacak. Türkülerimizi onlar çalıp söyleyecek ve gelecek kuşaklara aktaracaklar. Konya Kültür ve Turizm Derneği, Kartaloğlu gibi pek çok gencimizin yetişmelerine yardımcı oldu. Ankara'da 1985 yılı içinde düzenlenen Egemenlik Milletin'dir törenleri nedenyile TBMM başkanlığınaca düzenlenen şiir yarışmalarında 286 Ozan arasında en yüksek puvanı toplayarak ilk sırayı alan Aşık Nuri Şahinoğlu (Gerçek adı: Bekir Sami Özsoy) da ortaokulda öğrenciyken derneğe başvurmuş ve o tarihlerde Aşıklar Bayramı'na alınarak yetiştirilmişti. Şahinoğlu şimdi ülkemizin Baş Aşıklarından birisidir. O'nu Ramazan ayı içinde televizyonda 4 ayrı proğram içinde izledik. Aşık Karataloğlu'nu da Derneğimiz keşfetti. Şair Hidayet Çakır elinde sazı O'nu derneğe getirdi. Tezenesini ve türkülerini dinlediğimiz zaman büyük bir yetenekle karşılaştığımızı anladık. O gündür bu gündür ailesinin de rızasıyla bizden kopmayan bir evladımız oldu. Aşık Kartaloğlu'nu dernek binasında dinleyen televizyon ekipleri radyo proğracıları ve basın mensupları hayranlıklarını gizleyemediler. "Aman bu çocuğa sahip çıkın, ilerde büyük bir sanatçı olacak. Yitip gitmesin." dediler. Aşık Kartaloğlu'na kısa bir süre Rıza Konyalı usul öğretti. 1984 yılında Türkiye Aşıklar Bayramı'nda jüri kurulu Aşık Kartaloğlu'na özendirme ödülü verdi. Konya Kültür ve Turizm Derneği'nin aynı yıl Konya'da düzenlediği Türk Folklor ve Halk Edebiyatı Kongresi'ne

Yugoslavya'dan gelerek katılan Sesler ve Birlik dergilerinin yazar ve yönetmenleri Avni Engüllü ve Suat Engüllü, Aşık Kartaloğlu'nun türkülerini tesbit ettiler. Avni Engüllü Birlik gazetesinde Aşık Kartaloğlu' için bir tanıtma yazısı yazdı. Günaydın gazetesinin de de Aşık Kartaloğlu'nun sazını öven fotoğraflı bir haber yayınladı. Böylece 14 yaşındaki Kartaloğlu'nu kısa bir sürede sanat çevrelerine tanıtmış olduk. Bunan büyük bir kıvanç duyuyoruz. Aşık Kartaloğlu'na bazı sorular sorduk. Yanıtlarını yazıyorum:

"Ben 6,5 yaşımda cura çalmaya başladım. Babamın adı Kartal Yaşar'dır. O'da çok güzel saz çalar. Cura çalmasını babamdan öğrendim. Bana Kartaloğlu lakabını 1984 Türkiye Aşıklar Bayramı'nda Vakıf Başkanımız ve Aşıkların babası olanFeyzi Halıcı verdi. Bundan ötürü çok mutluyum.

"Garip kaldım ben bu yaşta" adlı bir bestem var. Yeni besteler de yapmaktayım. Bütün amacım ilerde Konya Türkülerini temsil edecek bir yeteneğe sahip olmaktır. Bu konuda Kültür ve Turizm Derneği'nin yetişmemde yaptığı yardım ve ilgiye teşekkür ediyorum."

Biz de başarılı çalışmalarından ötürü Aşık Kartaloğlu'na teşekkür ediyoruz.

SOLİST VE UDÎ AHMET ÖZDEMİR:

Konyamızda büyük bir üne sahip olan Ahmet Özdemir 1933 yılında Konya' nın Güvenç köyünde dünyaya geldi. Ailesi 1944'de Konya'ya yerleşti. Günümüzde hayatını ud ve sesiyle kazanan Ahmet Özdemir'e sözgeçmişini soruyoruz:

İlk Müzikmerakım komşumuzdaki pikâpta çalınan plâkları dinlemekle başladı. Türküleri öğrendim ve ritm olarak güğüm çaldım. Nenem bana bir cura aldı. Babamda ud ve saz çalmasını bilirdi. Onun gayretiyle cura ve ud çalmasını bélledim. Üç yıl süreyle Dede bahçesinde sahneye çıktım. Konyamızın geleneksel türkülerini okudum. 1958'de Ankara radyosunun Türk Halk Müziği sınavını kazandım. Ancak babam Ankara'da kalmamı istemediğinden Konya' ya geri döndüm.

1962 yılında Fransa'nın ünlü müzikoloğu Maugin Konya'ya geldiğinde benim plâklarımı alarak Fransa'ya götürdü ve orada Anadolu müziğiyle ilgili konferanslar da dinletti. Haber aldığıma göre büyük ilgiyle karşılanmış türkülerim. Şimdiye kadar 8 long plak yaptım.

Bunlar müzik dünyamızda çok tutuldu. Çok satıldı. Benim birlikte çalıştığım ve çok beğendiğim şimdi rahmetli olan sanatçılar şunlardır.

Divansaz ustaları Murat Tiftik, Çopur Ahmet ve Fındık Hüseyin Ağa. Bnim yetiştirdiğim tek sanatçı Konyamızın mahalli solisti Nuri Cennettir."

Ahmet Özdemir sahne hayatının yanı sıra düğün, çetnevir gibi Konya'nın geleneksel toplantılarında solist ve udî olarak tüm türkü ve şarkıları rahatlıkla çalıp okumaktadır. Ayrıca mahalli fıkralarla ve taklitlerle kendi proğramını süsler. Bu özellikleriyle Konya'da büyük bir isim yapmış ve Konya musiki sanatına büyük emek verenler içinde önemli bir yer tutmuştur.

KAZANOVA (MUSTAFA KAZANLIOĞLU):

Kazanlıoğlu, Kazanlızade Hacı Şakir Hocanın torunu, Belediye tahsilat

şubesi memurlarından Mehmet Yavuz'un oğludur. Çok güzel ud çalar ve tatlı sesiyle Konya türkülerini dile getiren sanatçı bize özgeçmişini şöyle anlattı:

"1953'lü yıllarda Sanat Enstitüsü orta kısmında öğrenciyken okulun açtığı mandolin kurslarına devam ettim. Daha sonra ud çalmasını öğrendim. 1957 yılında resim şiir ve roman alanında duyduğum ilgi sonucu Yaralı Kalp adında bir cep romanı yazdım. İncili matbaasında bu eserimin mürettip ve mücellitliğini de kendim yaparak kitabımı yayınladım. Ancak musikiye olan muhabbetim ağır bastı. Böylece Konyamızın tüm ilçe ve pek çok köyünde tertiplenen zamah, çetnevir ve düğünlere katıldım. Meziyet ve yeteneğimle asla bağdaşmadığı halde çok sevdiğim bir Arkadaşım bana "Kazanova" lâkabını taktı. Musiki aleminde hep bu isimle anıldım. Bu güne kadar Mazhar Sakman, Tataroğlu Mehmet, Mevlüt Belgen, Silleli Mehmet, Ahmet Özdemir, Musa Saz, Fındık Hüseyin, Mesci Veli, Muharrem Ezder, Adnan Tanlar, Sabri İnce ve Bekir Özyaşarla yüzlerce muhabbet meclislerinde hem çaldım hem söyledim.

Halende sanat çalışmalarıma aralıksız devam etmekteyim. Evet tarihi Konya türkülerinin ayrıcalığına ve üstünlüğüne içtenlikle inanmaktayım.

Kazanova tatlı sesi, efendi ve çelebi meşrebiyle bir Anadolu çocuğu olarak Konya türkülerinin günümüzde başarılı bir temsilcisidir.

CURA USTASI MUAMMER ERÖZ

Konya türkülerinin bir özelliği de tek solistle okunmasıdır. Türkülerimizin koro halinde söylenmesi olanaklı değildir. Nitekim "Elimizden, Obamızdan" proğramı için türkülerimiz Adem Gürses ve ekibi tarafından filme alınırken Gürses hiç değilse türkü aranağmelerinin tüm sazendelerce birlikte söylenmesini istedi. Konya ağzı tek solistle ortaya çıktığından koro olarak denenen bu girişim olumlu bir sonuç vermedi. Bu konuda cura ustası Muammer Eröz'e düşüncelerini sorduk:

"Evet Konya havaları tek solistle söylenir. Diğer yöre türküleri gibi koro halinde söylenen türkülerden değildir. Ancak Konya havalarında enstrüman sayısı fazladır. Örneğin yurdun diğer bölgelerinde tek bir armonika ile büyük bir koro türkü ve şarkıyı icra ederken Konyamızda tek solist ve çok enstrüman kuralı geçerlidir.

Bu da Konya türkülerinin Dergâh müzisyenlerince bestelendiğini ve eserlerin tek okuyucu ve çok sayıda enstrümanla çalınabilecek bir yapıya sahip bulunduğunu kanıtlar."

Muammer Eröz'e özgeçmişini soruyoruz:

"1928 yılında Konya'nın Köprübaşı mahallesinde doğdum. 1938 yılında kaval üflerdim. İlkokul 5 ci sınıftaykene herkes gibi önce mandolin öğrendim. Curaya da mutlu bir raslantı sonucu başladım. 1945 yılıydı. Ticaret Lisesi Konya'nın cıvarında bulunan Kestelli Yaylası'nda izci kampları düzenlerdi. Kampta geceleri de öğrenci izciler tarafından eğlenceler yapılırdı. İşte bu gecelerin birinde "Sen mademki mandolin çalıyorsun, o halde curayı da çalabilirsin diyerek benim elime bir cura tutuşturdular. Cura çalmak çok hoşuma gitmişti. Kamp harçlığımdan artırdığım 3,5 lira ile kamp dönüşü Salih ustadan bir cura aldım. Bugün dahi hatıra olarak sakladığım bu cura ile bundan tam 39

yıl önce Halkevi konserlerinde iki türkü çaldım ve okudum. O zamanın musiki Hocası Arif Şahap Ökten benim çalış ve okuyuşumu çok beyenmiş. Ders almamı önenererek Beni Rahmetli Silleli İbrahim Ağa'ya gönderdi. 3-4 ay kadar İbrahim Berberoğlu'ndan dersler aldım. Daha sonra Konya kitaplık salonunda İbrahim Ağa, Çopur Ahmet ve Silleli Ama Mehmet Ağa ile birlikte bir konser verdik. Bundan sonra Konya'nın muhabbet toplantılarında aranan bir insan oldum. O zamanki baranamızda Silleli Mehmet Ağa (Ud), Memduh Derin (Kanun), Orhan Kurşun (Divan sazı) ve Ben (Cura) senelerce birlikte çaldık, söyledik.

Daha sonraki yıllarda curanın yanısıra saz çalmaya da başladım. İzmir'de yapılan Konyalılar gecesine de Saatçi Mazhar Ağa, Orhan Kurşun, Kümük Abidin Ağa ve Boyacı Naci usta ile beraber katıldık. 1963-64 yıllarında eski idmanyurdu kulübü binasının altındaki Musiki Cemiyeti'nde saz hocalığı yaptım. Semazen Mustafa, Yumurtacı Osman, M. Sıtkı Ün ve ismini şimdi hatırlıyamayacağım 50'ye yakın öğrenci yetiştirdim. Bu arada mum dibine karanlık sözünün aksine oğlum İsmail Eröz de iyi bir saz ustası oldu. Halen her hangi bir barana ile oturmuyor, evde kendi kendimize düzen tutuyoruz.

CURASI KAFASINDA PARÇALANAN SANATÇI: SEMAZEN MUSTAFA

Mustafa Yılmaz'ın barana içindeki adı: Semazen Mustafa Yılmaz 20 yıldır Konya Kültür ve Turizm Derneği'nin semazen kadrosunda bulunuyor. Şimdiye kadar Amerika, Fransa, İngiltere, İsviçre, Belçika, İtalya, Hollanda, Almanya, Tunus'ta beyaz melekler içinde kanat açmış bir semazen. Ancak O'nun en büyük özelliklerinden biri de curada çok ünlü bir usta olması. Konya türkülerini, hem sesiyle ve hem de tezenesiyle yurt içinde ve yurt dışında tanıtan bir sanatçımız. Kendisinden özgeçmişini soruyoruz:

"1950'de Konya'da doğdum. Mahmut Şevket Paşa İlkokulu'da okurken müsamereler yapılırdı. Öğrenci arkadaşlar mandolin, cura filan çalarlardı. Ben de büyük bir heves uyandı. Evde tahtalara çiviler çakar, uclarına mesina bağlar işittiğim türküleri bu aletle seslendirmeye çalışırdım. Bir gün Annem, Ağabeyime Bisiklet alınca Ben de bu fırsatı iyi değerlendirdim. Kardeşler arasında ayırım olmaz diye tutturdum. Annem baktı ki olmayacak bana 45 lira verdi "git ne halt edersen et" dedi.

Ben de çarşıya gidip kendime bir cura aldım. Akşama kadar curamı çalar, geceleri de curamla yatardım. Ancak ailem benim hiç ara vermeden gündüz ve akşam çalıp durmamdan bıkıp usanmıştı. Birgün ağabeyim "kes şunun sesini" diyerek curamı elimden alarak kafamda parçaladı. Ben de günlerce ağladım. Baktılar olmayacak, annem bana tekrardan 35 lira verdi. Kendime bu parayla bir bağlama aldım. Mahallemizin saz ustalarından Sabri Dindaş ilk kez bana "Şu kışlanın kapısına, Nail oldum yapısına" türküsünü öğretti. Bu sıralarda ortaokula devam ediyordum. Okulumuzda paralı olarak saz kursu açılmıştı. Hocamız Timur Alpsakarya idi. İlk kez ben yazıldım. Benden para almadı. Yıl sonunda Konya tiyatro salonunda Hocamız Alpsakarya'nın şefliğinde bir konser verdik. Sahneye ilk çıkışım böyle oldu. Daha sonra yine Timur Hocanın aracılığıyla Bedia Akartürk'e Konya'daki Gar gazinosunda sazımla eşlik ettim.

Bu sanatçılardan sonra Yıldız Ayhan, Saniye Can, Selahattin Erorhan Konya' ya konser vermek için geldiklerinde saz gurubu içinde bana da görev verdiler. Ahmet Gazi Ayhan, Şinasi Cihan, Mustafa Özgür, Mehmet Erenler ve Saim Çağlayan gibi saz ustalarıyla birlikte ben de çaldım. Bedia Akartürk beni Ankara'ya götürdü. 3 ay kadar O'nun başkentte verdiği konserlerde saz heyeti içinde yer aldım. Askere gittim. Dönüşümde Timur Alpsakarya ile çalışmalara başladık. Onun besteleri olan "Bir damla ateş" ile "Aşkımı inkar ettin.", "Bir gün gelir ayrılırsam" ve "Misafir odası" adlı eserlerini plâklara okudum. 1975 yılında Londra'ya çağrıldım ve Marmara restoranda 6 ay konser verdim. 1976 ve 1977 yıllarında da Kıbrıs'a iki kez gittim. Deniz Kızı Otel ve restoranında konserler verdim. Halen Konya'da değerli saz ustalarımızla yaptığımız toplantılarda cura çalarak ve okuyarak Konya türkülerini dile getirmeye çalışıyorum.

1948 YILINDA İLK VE SON DEFA YAPILAN SAZ YARIŞMASININ ŞAMPİYONU: REFET EKENTOK

1924 yılında Konya'nın Beyhekim mahallesinde doğdum. Ağabeyim rahmetli Şevket Ekentok'tan saz çalmasını öğrendim. Yaşım küçük olduğundan o zamanlarda sazın sapına boyum yetmez, kollarım kısa kalırdı. Bu nedenle sazın tabanını yere koyar öyle çalardım. Ağabeyim Udî Cevdet Ekentok'la beraber saz meclislerinde blundum.

1948 yılında Konya'da saz yarışması düzenlenmişti. Bu yarışmalara katıldım ve birinci oldum. Jüri üyeleri içinde Konyamızın ünlü müzik Hocalarından Arif Şahap Öktem'de vardı. Birinciye verilecek olan sazı, Konya Valisi İzzettin Çağpar'ın elinden aldım. Benim için unutulmaz bir anı olan bu çok değerli sazı hala saklamaktayım.

Daha sonraki yıllarda gerek Konya'da gerekse Ankara radyosunda verilen konserlerde ben de divan sazımla görev aldım. Böylece çok sevdiğim Konya türkülerini tanıtmak için uğraştım. Zaten musiki bizim ailemizin uğraşlarının başında gelir. En büyük oğlum Celaleddin Ekontok'ta çok iyi ud çalmaktadır. Halen Kanuni Memduh Derin, Divan sazıyla Yumurtacı Osman, Kanuni H.Hüseyin Uyarel Udî ağabeyim Cevdet'le birlikte saz meclislerinde Konya türkülerini çalıp söylemekteyiz. Esas işim iplik ticaretidir.

UDÎ CEVDET EKENTOK:

1916 yılında Konya'da doğdum. O yıllarda Ağabeyimiz Şevket Divan Sazı çalardı, 11 yaşımdayken O, bana cura çalmasını öğretmişti. Curayla ilişkim 3 yıl sürdü. Sırasıyla Divan sazı ve Ududa öğrendim. En büyük Ağabeyimiz Coşkun İbrahim'de çok güzel ud çalardı. 1934 yılından bu yana artık udu bırakmadım. Ankara'da Türk Amerikan dernek binasında Konya haftası düzenlendiğinde "Belediye Ekibi" olarak bizi göndermişlerdi. Gurubumuzda Udî olarak ben, Divan Sazında Rafet Ekentok, Kanunda H.Hüseyin Uyarel, Divan Sazda Tat Ali, Curada Bahaettin Özçetin, Darbuka ve solist olarak Radyolu Hasan ve oyunda da Koreli lakabında bir köçek vardı. Konya Belediyesi'nin kurduğu

Konya folklor ekibi içinde milli giysiler giyerek sayısız konserler verdik. Konya türkülerini dile getirdik. Ayrıca Kanuni Memduh Derin, Kaşıkta Kamil Albay, sazda kardeşim Rafet Ekentok ile çetnevir, düğün ve zamanlarda hep beraber olduk. Konya Peşrevinden başlayarak, Bir şarap içtim destiden türküsüyle noktalanan tüm konya türkülerini bilmekteyim."

Udî Cevdet Ekentok 35 yıl aralıksız İhsaniye mahallesi muhtarlığı yaptı. Böylece en uzun süreli muhtarlık yapma rekoru ona ait. Halen Büyük sinamada çalışıyor. Kolunda meydana gelen bir rahatsızlık nedeniyle Ud çalmayı bırakan Cevdet Ekentok artık saz meclislerinde sadece bir dinleyici olarak bulunuyor.

M. SITKI ÜN (Divan Saz)

1946 yılında Konya'da doğdu. Musikiyle olan ilişkisi ilkokulda çaldığı kavalla başladı. daha sonraki yıllarda saz çalmasını öğrendi. Konya türkülerini Pırasa Bıyık Göçmen Sabri'den geçti. Halen Ahmet Özdemir (ud), Kemal Pekçağlar (ud), Abdullah Çelik (ud), Muharrem Ezder (saz), Cemil Binicier (saz), Şükrü Tavukçugiller (saz), Semazen Mustafa (cura) ile birlikte Konya havalarını çalıp söylemektedir.

KABAKÇI AHMET (Zillimaşa)

1939 yılında Konya'nın çiftemerdiven mahallesinde doğdu. İlkokulu Küllükbaşında Kız Tatbikat okulunda bitirdi. 1948'de Aşçı Çırağı oldu. Ahmed'in gerçek adı: Ahmet Ortakabakçı'dır.

Kaşığı kendisine Udî Tararoğlu Mehmet Ağa öğretti. Kamil Albay'dan sonra kaşık çalmakta ikinci sırayı o, almıştır. Şimdi Solist Nuri Cennet, Kanuni Kazım Ulusan, Kanuni Yalçın Meydan, Divan Saz Hakkı Başçavuş, Cura İbrahim Pala, Cura Tiktak Halis'ten kurulun barana içinde kaşığıyla görev yapmakta.

SAKYATANLI İSMAİL ÇAKMAK

1920 yılında Konya'nın sakyatan köyünde doğdu. Asıl mesleği çiftçiliktir. "Benim saz alemindeki lakabım "Kuş Ürküten"dir ve Divan Sazı, ud, kânun, fulüt çalarım diyen İsmail Çakmak sözlerini şöyle sürdürdü:

"Konya türkülerini Divan Sazımla sahibinin sesi plâk şirketine yıllarca okudum. Konya muhabbet toplantılarında ise birlikte çalıp söylediğim arkadaşlarım şunlar:

Çopurun İsmail, Silleli Mehmet Ağa, Cankara'nın M.Ali, Bozun Ömer, Karkınlı Kara, Çopurun Ahmet ve Seyit Mehmet."

POZ MEHMET

1930 yılında Konya'nın Dolappare mahallesinde doğdu. Sırasıyla Konya muhasebe müdürlüğünde, Yunak mal müdürlüğünde, Konya Askerlik Daire Başkanlığı'nda memur olarak çalıştı. Konya türküleriyle uğraşısı 14 yaşında başladı. 1947 de Arif Şahap beyden ud, cura dersleri aldı. Poz Mehmet lakabı, sportmen fiziği, giyim konusunda çok özen göstermesinden ötürü arkadaşlarınca takıldı. Çeşitli besteler yapmış olan Poz Mehmet'in saz arkadaşları şunlardır:

Adnan Tanlar (Kanun), Anooov Mehmet (Cura ve solist), İsmail Çakmak (Divan Saz), Mehmet Çanak (Kaşık).

KEMAL PEKÇAĞLAR:

1955'te Konya'da doğdum. İlk ve orta öğrenimimi tamamladıktan sonra Gazi Lisesi'ni bitirdim. Lise dönemimde musiki ile ilgilendim. İlk kez cura çaldım. Amcam bana öğretti. Daha sonra saz ve ud çalmasını da öğrendim. 1977 yılında değerli Hocam Necati Çelik'ten nota, makam ve usul dersleri aldım. 1984'te Konya Kültür ve Turizm Derneği'nin düzenlediği Sema gösterilerine Mutrıban olarak katıldım. Konya türkülerini bana rahmetli Hocam Selami Eskil öğretti. Halen Konya havalarını şu arkadaşlarımla icra etmekteyiz:

Şükrü Tavukçugiller (Divan Saz), Cemil Binicier (saz, Abdullah Çelik (ud).

RAHMİ KONAK:

Konya'nın Gazialemşah mahallesinde dünyaya geldim. Def çalmasını kendi kendime öğrendim. Konya türkülerini Silleli İbrahim Ağa'dan geçtim. Tahir'in sazı, Aile Bahçesi ve çeşitli gece kulüplerinde def ve aynı zamanda solist olarak Konya türkülerini uzun zamandan beri okumaktayım. Elimizden, Obamızdan proğramında def ve solist olarak görev yaptım. Rahmi Konak Konya il merkezinde hayatını müsikiyle kazanan sanatçılarımızdan birisidir.

SELÇUK HAKSAVUNUR (Kanun)

1942'de Konya'da doğdu. Halen Konya'da avukatlık yapmakta. Musiki merakı ailesinden geliyor. Dedesi Ankara Eytam Müdürü Mustafa Demirci, annesi Memduha Hanım'a ud, ve teyzesi Servet Hanım'a da keman dersi aldırmış. Selçuk önce ud çalmayı annesinden öğrenmiş. Uzun bir süre Muharrem Ezder, Terzi Nuri Cennet, Boruktollu Mehmet Büyükyılmaz ile Konya türkülerini dile getirmişler. 1968 yılından sonra da kanun çalmasını öğrenen Selçuk Haksavunur Konya'daki saz meclislerinin en beğenilen kanunulerinden birıdir.

SAZ BIRAKMA GELENEĞİ VE KANUNİ AVCININ MEVLİT

Konya sazına emek verenler, yaşlandıktan sonra sazı bırakırlar. Saz bırakma olayı bir de Hac'ca gidip döndükten sonra olur. Udî Cenap Kendi, Kanuni Avcının Mevlit ve Orhan Kurşun gibi (Divan Saz)...

Ununu eledi, eleğini astı deyimi saz çalan eski ustalar için kullanılır. Böylece Konya türkülerine bir ömür boyu hizmet verenler sonunda kendi kendilerini emekli edip, gençlere yol veriyorlar. Bu konuda Mevlüt Büyükavcıoğlu ile konuşuyoruz. O'na barana arasında "Kanuni Avcının Mevlit" diyorlar. Kanuni Mevlit'te Mazhar Sakman gibi Konya'daki 5 ci tümen bandosunda çalışmış. Bu müzik ocağından notaya ve usulu bir güzel bellemiş. Değerli saz ustamız bize sanat yaşamını şöyle anlattı:

"1914 yılında Konya'nın Kerimdede mahallesinde doğdum. Akif Paşa ilkokulunda iken Arif Şahap Öktem Bey hocamızdı. Ben 5 ci sınıftayken fülüt çalmaya başladım. Okuldan mezun olduktan sonra curaya ilgim arttı. 2-3 yıl cura çaldım. Ancak aklım uddaydı. Anneme "Ya bana bir ud alırsın, değilse dükkana gitmem" dedim. Bu bitip tükenmek bilmeyen ısrarlarımı duyan amcam Mustafa Büyükavcıoğlu "Oğlum Ben çalanı severim. İstediğin Udu sana ben alacağım" dedi. Böylece amcamla birlikte Sıvaslı Mehmet Hulisi Efendi'ye giderek 6 liraya bir zenne ud aldık. Udu da öğrendikten sonra kanun çalmaya heves duydum. On yıl kadar da kanuna çalıştım. Benim ustam filan olmadı. Ben kendi kendimi yetiştirdim. Daha sonra askerlik görevimi Konya'da 5 ci tümenin bandosunda yaparken nota ve usule uygun bir biçimde kornet çaldım.

Askerliğim bitince 1941 yılında Ankara denizciler caddesinde 75 lira verip kendime bir kanun aldım. Muhabbet toplantılarında artık aranılan bir Kanuni olmuştum. Baranamızda alt bölümü tahtadan yapılma, göğsü deri gerili ve adına COŞKUN tabir edilen sazıyla Taşçi Abdullah, Kayserili Kadir Çavuş (saz) bir de ben Konya türkülerini beraberce çalar, söylerdik. Daha sonra Silleli İbrahim Berberoğlu, Saatçi Mazhar Usta, Kertmenlerin Mevlit, Çolak Abidin, Taşçi Abdullah Usta, Çopur İsayıl, Fındık Üssüyün, Daldının Cevdet, Cemilin Nori, Delik Memet, Gargınlı Gara gibi arkadaşlarımla uzun yıllar Konya havalarını dillendirdik.

1964 yılında Allah kabul etsin mukaddes vazifeyi ikmal ettikten sonra Konya'ya döndüm ve Kanunumu yüklüğe astım. O günden beri sazı elime almadım. Şimdi ise Kuran kursunda talebe okutuyor ve mahallemiz mescidinde Allah rızası için üç vakit namaz kıldırıyorum.

KONYA'DAKİ BARANALAR:

Saz ustalarıyla yaptığım konuşmalarda hemen hemen hepsi de "Bizim Barana" deyimini kullandılar. Kendi aralarında bir saz gurubu oluşturan sanatçılar "Bizim Barana" demekle işe başlıyor ve bir bir arkadaşlarının isimlerini sayıyorlardı. Bu durum karşısında günümüzde kaç "Barana" olduğunu tesbit etmek için araştırmalarımı derinleştirdim.

Bu konuda Nuri Cennet yardımcı oldu. Yaşamakta olan birinci baranada yer alan sanatçılar şunlar: Mazhar Sakman (Divansaz) Abidin Çolak (Ud ve Solist), Mevlüt Büyük Avcı (Kanun), Recep Özaltan (Cura)

İkinci Barana: Rasıh Ağa (Solist), Kertman Mevlid (Divansaz), Solak Memet Ali (Ud), Kertmen Ali Rıza (Divansaz).

Üçüncü Barana: Silleli Ama Memet (Solist ve Ud), Kömür Tevziden Memduh (Kanun), Orhan Kurşun (Divansaz), Muammer Eröz (Cura).

Dördüncü Barana: Cevdet Ekentok (Solist ve Ud), Rafet Ekentok (Divansaz), Hasan Hüseyin Uyarel (Kanun), Mehmet Kayhan (Ud), Saim Kayhan (Solist) ve Kaşık Yumurtacı Osman (Divansaz).

Beşinci Barana: Mustafa Kazanova (Solist ve Ud), Adnan Tanlar (Kanun), Muharrem Ezder (Divansaz), Bayram Paknur (Kaşık).

Altıncı Barana: Mehmet Özdemir (Solist ve Ud), Mustafa Ertaş (Divansaz), Kasap Mustafa (Bağlama), Arabacı Sarı Mustafa (Cura).

Yedinci Barana: Hakkı Zambak (Ud), Enişte Sabri (Solist ve Klarnet), Mustafa Konyalı (Kanun), Rıza Konyalı (Bağlama), Rahmi Konak (Darbuka).

Sekizinci Barana: Poz Memet (Ud), Anoov Memet (Cura Solist), Ahmet Çanak (Kaşık) Mehmet Büyükyılmaz (Ud).

Dokuzuncu Barana: Nuri Cennet (Solist), Kazım Ulusan (Ud), Yalçın Meydan (Kanun), İbrahim Pala (Bağlama), Hakkı Tanga (Divansaz), Mustafa Yılmaz (Cura), Ahmet Kabakçı (Kaşık).

Onuncu Barana: Ali Korkal (Solist ve Ud), Mehmet Yücel (Kanun), Trafacı Vedat (Divansaz), Sarı Mehmet Ali (Divansaz), İbrahim Satılmış (Cura), Ali Üretti (Kaşık).

On Birinci Barana: Kemal Pekçağlar (Solist ve Ud), Abdullah Çelik (ud), Cemil Biniciler (Divansaz), Şükrü Tavukçugil (Cura), Ziya Ova (Kaşık ve Solist).

Görüldüğü gibi eski zamanlara kıyasla Konya'mızda bölgesel müzikle ilgilenenlerin sayılarında büyük bir artış var. Bu Baranalar hemen hemen her hafta kendi aralarında toplanarak Konya türkülerini dile getirmektedirler. Geçmiş dönemlerden tek ayrıcalığı bu toplantıların, içkisiz ve oyun sanatçısı olmaksızın yapılmasıdır.

Konyalı Sanatçılarımız, böylece türkülerimizi yaşatmakta, yeni sanatçıların yetişmesine önderlik etmekte ve Anadolu kültürünün musiki alanında serpilip gelişmesine yardımcı olmaktadırlar. Hiçbir kamu veya özel kurumun katkısı olmaksızın kendi çabalarıyla ülke kültürünü kendi alanlarında ayakta tutmaya çalışan bu idealist kadrolara minnet ve şükran duyuyoruz. Çünkü Onlar Konya türkülerini tarihi güzelliği içinde yaşatmak ve korumakla kalmıyor, aynı zamanda aralarında pek çoğu yeni besteler yaparak türkülerimize güç katıyor ve repertuarımızı zenginleştiriyorlar. Bize düşen görev Konya türkülerini icra eden bu değerli kadroları radyo ve televiyonlarımızda onlara proğramlar yaptırarak değerlendirmektir.

KONYA'DAKİ SAZ YAPIMCILARI

Anadolu'nun en eski kentlerinden biri olan Konyamızda musiki merakı ve buna bağlı olarak musiki aletleri yapımı çok eski devirlere kadar iner. Bu aletler

dinin bağlayıcı etkisine rağmen Mevlevilerin müzik ve raksla hemdem olmaları yüzünden İslâmi devirlere gelindikten sonra Konya'da imâl edilmiş ve buradan diğer bölgelere gönderilmiştir.

İlimizde Konya türkülerinin dışında klasik Türk Müziği de çok geliştiği için ud, keman, kız neyi, bender, kudüm, kanun imal edildiği gibi halk türkülerini ve oyunlarını icra etmek için de meydan sazı, bağlama, cura, tanbura, davul, kaşık, tef, zil, şakşak, zilli maşa, çarpara ve kaval yapılmıştır. Osmanlı döneminde musiki aletlerini ekseri Ermeni ve Rum ustalar yapardı. Elbetteki aralarında çok ünlü ustalar yetişti. Ancak aradan geçen zaman, bu ustaların isimlerini bize kadar ulaştırmış değil. Cumhuriyet Dönemi'nde musiki aletleri yapım ustalarının en ünlüsü Arif Şahap Hocaydı. Ortaokulda bizim de müzik öğretmenimiz olan Arif Şahap hocanın becerikli ellerinden pek çok divansazı, bağlama, cura ve tanbura çıkmıştır.

Arif Şahap'tan sonra bu dalda isim yapmış ustalarımızdan birisi de Ali Galip Özsaydam'dı. Bir ömür boyu müzik enstrumanları üretip durdu. O'nun tezgâhından çıkan sazlar yalnız Konya için değil tüm diğer illerimizde de büyük beğeni kazandı. Özsaydam 1315'te doğdu ve 1984'de Konya'da öldü.

Halen yaşamakta olan diğer saz yapımcılarına gelince, bunların başında Üstad Salih Ersak gelir. Ersak ustamız 1329'da Konya'da doğdu. Elli yıldır sanatını büyük bir sabır ve aşırı bir titizlikle yürütüyor. Bir zamanlar atölyesi eski odun pazarındaydı. Daha sonra İstanbul caddesine muttasıl Akif Paşa sokağındaki kendi dükkanına taşıdı. Başta ud olmak üzere divan sazı, cura, bağlama ve tanbura yapar. Elli yıl önce yaptığı sazlar bile, ilk özelliklerini hiç yitirmediğinden aranılan çalgılar arasında yer alır.

Konya'da diğer saz yapım ustamız ise Bahri Sağlamdır. Salih Ersak'ın öğrencisidir. Mesleki yeteneğini ondan aldı. Kız öğretmen okulu civarındaki atölyesinde yine çok ünlü bir usta olan oğlu Hüseyin Sağlamla birlikte Ud, Divansazı, bağalama, cura ve tanbura yapmaktadırlar.

Bahri Sağlam yalnız Konya'nın değil çevre illerinde toptan ve perakende saz gereksinimini karşılıyor. Halen Konya'da saz yapımında gerçekten ün sahibi diğer ustamız da Mehmet Parlakşendir. Turistik Selçuk oteli çevresindeki atölyesinde sazların her çeşidini itayla imal eder.

Salin Ersak'a sazların nasıl yapıldığını soruyoruz.

Ud yaprak dediğimiz parçalardan yapıştırmak suretiyle elde edilir. Ud için abanoz maun, ceviz, gül kelebek, ıhlamur ve çınar gibi ağaçlardan yararlanırız. Divansazı, bağlama, cura, tanburaya gelince bu aletler oyma ve yaprak olarak iki şekilde yapılır. Oymalar dut, kestane, pelit ve gürgenden olur. Sap olarak yalnız gürgen kullanılır. Bir sazın yapım süresi dört gündür. Aletlerin günümüzdeki piyasa değeri şöyledir.

Ud (50-80 bin)
Divansazı (35-75 bin)
Bağlama (20-50 bin)
Tanbura (10-25 bin)
ve Cura (3-10 bin liradır)

KONYA TÜRKÜLERİNİN ÖZELLİKLERİ, MAKAM VE ÇALINIŞ SIRALARI

Konya'nın en yaşlı saz ustası Mazhar Sakman'ın da belirttiği gibi Konya türküleri makamlı ve aranağmelidir. Bunun nedeni şudur: Eski dönemlerde Mevlevî Dergâhlarında sema ayini içinde mutrıban olarak görev yapan Konyalı müzisyenler, zaman zaman kendi aralarında oturur muhabbet meclisleri kurarlarmış. Klâsik Türk Müziği'nin önderleri olan bu kişiler muhabbet toplantıları içinde türküler bestelemişler ve kendi aralarında bu türküleri çalıp söylemişlerdir. Klâsik müzikte otorite olan bu kişiler Konya türkülerini de klâsik şarkılara benzer bir yapı içinde ve ara nağmeli olarak bestelemişlerdir. Kanımızca Konya türkülerine bu özellikleri yüzünden müzik kültürümüzün (klâsik türküleri) demek daha doğru olur. Çünkü Konya türküleri üstün ve ayrıcalıdır. Bu incelememizde bir gerçeği daha vurgulamak isteriz: Konya türkülerinin tümü muhabbet toplantıları ve oturak alemlerinde bir arada sunulur. Böylece ortaya frenkçe deyimiyle bir konçerto, bir senfoni çıkar. Eğer bu türküleri bir arada dinlerseniz, her bir türkünün özgür (müstakil) yapısı yanında onun diğer türkülerle birlikte ayrı bir bütün daha meydana getirdiğini görürsünüz. Aynı mozaiklerden yapılmış bir tablo gibi. Onun için saz ustaları Konya'nın klâsik türkülerini o kadar güzel eşleştirmişlerdir ki 5-6 saatlık zaman süresi (giriş peşrevi), (türküler), (Ara divanları), (Methiye) ve (Bağlantı) ile dolar.

Yukarıda belirttiğimiz gibi tüm bu zaman süresi içinde adeta bir senfoni dinlemiş gibi olursunuz. Konya'nın klâsik türkülerinin bu iç-içeliği, bu birlikteliği bir müzik zenginliği olarak çıkar karşınıza.

Biz bu yazı serimizde Konya klasik türkülerinin çalınış sırası ile makamlarına göre tasnifini ilk kez çıkarmış bulunuyoruz. Bu uğraşımızda bize Solist Nuri Cennet, Udî Bestekâr Hakkı Zambak ve Solist Rıza Konyalı yardımcı oldular. Ayrıca bu sanatçılarımızla düzenlediğimiz listeyi son bir kez de Kanuni Memduh Derin'e incelettim. O da yapılan çalışmanın doğru olduğunu beyan etti.

ÇALINIŞ SIRASI VE MAKAMLARINA GÖRE KONYA TÜRKÜLERİ:

Başlangıç: Konya Peşrevi (Uşşak), Sandıklı (Uşşak), Sabahın Seher Vakti (Uşşak), ES. Menteşeli (Uşşak), Sille (Muhayyer), Aşabilsem (Uşşak), İçme Beyim (Hüseyni), Urfalıyım (Karcığar), Mapusane (Uşşak), Üsküdar (Uşşak), Saffet Efendi (Uşşak), TurnalarG(Karcığar), Bülbül (Neva-Hicaz), Aksaray Develisi (Karcığar), Efendim (Neva-Hicaz), -Divan. Müziğe burada kısa bir ara verilir.

İkinci Bölüm: Nafiledir sevdiğim (Uşşak), Aksinne (Neva-Hicaz), Karanfil (Neva-Hicaz), Çay Kenarı (Neva-Uşşak), Kara Koyun (Neva-Hicaz), Emmiler (Karcığar), Enginli Yüksekli Kayalarımız (Nevada Hicaz), Çıbık Telden Bağlamam (Nevada-Hicaz), Limo (Nevada Hicaz), Süpürgesi Yoncadan(Karcığar), Aslan Mustafam (Nevada-Uşşak), Kozandağı Hicaz, Necip Oğlan (Hicaz), Bağlar Gazeli (Hicaz), Tosunat (Hicaz), Şerif Hanim (Hicaz), Memberi

(Hicaz), Elmalı (Hicaz) Ve Aşık Şem'î'nin ünlü Konya methiyesi (DİVAN)-ES. Burada İkinci bölüm son bulur.

Üçüncü Bölüm: Atımı Bağladım (Nevada Uşşak), Furun Üstünde Furun (Araban), Eczanenin Şişeleri (Nişabürek), Caminin Mazini Yok (Hicazkâr), Karadut (Rast), Alim (Hüzzam), Evlerinin Önü (Rast), Tatar (Rast), Eşme Kaya (Mahur), Kabak (Rast), Elmaların Yongası (Rast), Gül Dibi Belleniyor (Rast), Baygın Cemilem (Rast), Hocam (Uşşak), Şebap Oğlan (Buselik), Karamanlı (Nevada Uşşak), Mezar Arası (Eviç), Candarmalar (Eviç), Hafız mektepten gelir (Hüzzam), Mapus Damlarına serdim Postumu (Acem), Yeşilim (Hüzzam).

Konya Muhabbeti son çalınan "Bir Şarap İçtim Destiden" türküsüyle (Rast) son bulur. Konya muhabbetinin en büyük özelliği şudur: Bir Şarap İçtim Destiden türküsü çalınıp söylendikten sonra artık o gece kesinlikte Hiçbir saz ustası eline tekrar mızrabını alıp başka parça çalamaz. Aradan en az yirmi dört saat zaman geçmesi ve yeni bir toplantı düzenlenmesi gerekir. Bu parçayı örneğin tekrar dinleyebilmek için üç bölümlük tüm proğramın baştan tekrar çalınması ve sırasıyla inilip gelinmesi zorunludur. Konya'nın dışında hiçbir yerde böyle bir türkü okuma geleneği görülmemiştir.

"Bir Şarap İçtim Destiden" türküsüne BAĞLANTI adı verilmiştir.

Konya muhabbetinde müzik proğramı ile zaman ayarlaması yapılmak istendiğinde proğram içine alınan Konya kökenli olmayan türküler de vardır. Konya havalarına uygunluk gösteren bu parçaları sıralayalım: Kesi Bağları, (Kayseri), İzmir'in İçinde Vurdular Beni (Ege bölgesi), Ankara'nın taşına bak (Ankara), Tombul Bilekli Gelin (İstanbul).

Konya türküleri yukarıda yazdıklarımızdan ibaret değildir. "Doktor, Doktor civanım" (Buselik), Memedim (Uşşak), Emin Oğlan (Uşşak), Haydan mı olur (Nevada Hicaz), türküleri de muhabbetlerde çalınır ve söylenir.

Konya türkülerinin pek çoğunun bir öyküsü vardır. Yaptığımız araştırmalarda eski Konya bestelerine daha sonraki tarihlerde yaşanmış olaylara ait yeni yazılmış güftelerin giydirildiğini tesbit ettik. Emmiler ve Nizamlar türkülerinin dışında bağlantılı olduğu olayla müzik ve güfte olarak birliktelik gösteren parça sayısının azlığı dikkatimizi çekti. İnce Çayır, Mezar Arası, Necip ,Oğlan ve benzeri birkaç türkünün daha beste olarak, güfte olarak anlatılan öyküleriyle bağlaşımlı olduğu düşünülebilir. İşte böylesi sayıları onu geçmiyen sağlıklı parçalar dışında türkülerimize bağımlı olarak anlatılan öykülerin türkü bestesi ile bir ilgisi olmadığından türkü öykülerini bu çalışmalarımızdan soyutladık. Ancak öykü olma açısından güfte olma açısından ne zaman ve hangi nedenle olursa olsun yazılmış güfteleri halkımızın tutkularını içermesi ve ifade etmesi nedeniyle incelememize aldık. Türkülerin içerdiği öyküleri bazı varsayımlar olarak makalelerinde açıklayan Değerli Folklor Uzmanı arkadaşım Şeyit Küçükbezirci'nin Konya'da uzun yıllar fıkra yazarlığı, gazete yönetmenliği ve folklor araştırmacılığı yapmış bulunan Mahmut Sural'ın ve Genç Yazar Mehmet Sakman'ın türkü öyküleriyle ilgili çalışmalarını burada saygıyla anmak isterim.

KONYA OTURAĞININ ÖZELLİKLERİ

Konya türkülerinin klâsik yapısı içinde ayrıca oyun havaları niteliğinde

oluşu hayli dikkat çekicidir. Çünkü oturak alemlerinde icra edilen bu müziğe kadın yuncular zil ve tahta kaşıklarla oyun oynayarak iştirak ederler. Konya türkülerine bağlı olan bu oyunların koreografisi, motifleri yüzyıllardan beri hiçbir değişikliğe uğramadı. Aynen korundu. Oturak alemlerinde uygulanan bu oyun türlerine Anadolu'muzun başka yörelerinde raslamak olanaksızdır. Sadece Selçuklu Uygarlığı'nın etkin olduğu bölgelerle sınırlıdır. Konya'nın kaşık oyunu.! Silifke, Alanya, Anamur, Ereğli, Ermenek, Kayseri gibi...

Türkü ve oyun ikilisi acaba sema törenlerinin müzik ve raks ikilisiyle orijin olarak birliktelik mi gösterir? Türkülerimizin Bestekârlarının eski dönemlerde Mevlevî Dergâhlarında Mutrıban olarak çalışan kişiler olmasına göre, Semahanalerde uygulanan yönetmlerin teknoloji olarak muhabbet meclislerinde de varlığını değişik açıdan ortaya koyması doğaldır. Ancak bizim için önemli olan ve burada vurgulanması gereken Konya Türkülerinin sadece çalıp söylemek için değil; oyun, raks unsurunun da hesaba alınarak bestelenmiş olduğudur.

Konya türküleri icra edilirken -saz ustası Mazhar Sakman'a göre- yalnız divan sazı, cura ve tef kullanılırdı. 20 ci yüzyıl başlarında müzik enstrümanları arasına, ud, kanun, cümbüş de katılmıştır. Darbuka hiçbir zaman Konya türküleri çalınırken saz heyetine eşlik etmemiştir. Tef ve tahta kaşık darbukayı dışlamıştır. Zaten Darbuka bir Anadolu enstrümanı değildir.

Curt Sachs, Reallexikon der Musikinstrumente (Berlin. 1913) adlı eserinde Kaşık sözcüğünün fars dilinden geldiğini öne sürmüştür. Gazimihal Hoca ise Konya musikisi adlı eserinde (Sayfa:64) Kaşık oyununun Horasan bölgesinde oynandığını ve bu gerçeğin XVI ve XVII inci yüzyıllara ait minyatürlerde görüldüğünü açıklar. Bilim Adamı İsmet Zeki Eyüpoğlu ise"Anadolu Uygarlığı" adlı eserinde (Sayfa 133) Asya Türklerinin Uygurlara gelinceye dek kaşığı bilmediklerini öne sürer. Bize göre Gazimihal Hocanın verdiği örneklerdeki tarihler çok yakın zamanlara aittir. Öte yandan kendisinin de belirttiği gibi Mevlâna'nın mısralarında yer alan "Çengu çağane" sözcüğünden çıkan ÇAĞANAY çalgısı iki iri kaşığın yüz yüze getirilmesi ve oyuklarına ziller sıralanmasıyla yapılan bir çalgı olup bu alet "Kaşık" olarak adlandırılmamıştır. Bize göre Kaşık bir oyun aleti olarak Anadolu kökenlidir. Asya ve İran'la hiçbir ilgisi yoktur. zil anlamına gelen Çeng ise Çince Çong sözcüğünden Moğolcaya ve Türkçeye geçmiştir. Selçukluların Anadolu'ya gelişlerinde eski uygarlıklardan Kaşık oyununu miraslamış olmaları çok güçlü bir olasılıktır. Çünkü tarihi gelişim içinde Kaşık oyunu oynayan kadınların konuklara sakilikte yaptıkları ve özellikle "Manastır" usulü adıyla nitelenen ve Oyuncu Kadının her bir Konuğun kucağına oturarak bade sunması ve meze olarak Konuğu dudağından bir kez öpmesi bu olayın Selçuklulardan önceki gayrı islami devirlere kadar inip gittiğini kanıtlıyor.

Oturak alemlerinde Anadolu mutfağının özelliklerine de yer verilir. Böylece müzik, raks ve mutfak sanatı bir bütün haline gelir. Yaptığımız araştırmada oturak alemlerinde önce çetnevir sunulur. Sırasıyla tas yoğurtları, saç böreği, dürüm, salata ikram edilir. Et olarak kızartma şekline dönüşmemiş buharlı et parçaları ve ciğer kavurması yenir. Yemeğin ortalarında tahanın içine bol limon sıkılarak yapılan paşa mezesi sunulur. Bu içkinin verdiği mahmurluğu giderek dinleyicileri ayıktırır. Oturağın bağlantı türküsü okunduktan sonra da yine bol ekşili çorba içilir.

İçkiyi fazla kaçırıp sızan olursa bulunduğu yerde yatar. Kimse elbisesini

çıkarmaz. Ev sahibi sızanlar arasında alkol komasına giren olup olmadığını konuğu uyandırarak kontrol eder.

Oturak düzeninde bir de "Küstüm" geleneği var. Oyuncu, oyun arasında "Küstüm" diyerek oyundaki motifi sabit tutar.

Saz da susar. Kısa bir süre sonra saz grubu "Küsme Güzel, her kabahat bizdedir." türküsüyle oyunu kaldığı yerden sürdürür. Bu geleneğin gerekçesi bilinmiyor. Olaki müziği ve oyunu izlemeyenleri uyandırmak ya da aralarında konuşmaya dalan konukları uyarma amacına yönelik olabilir.

Küstüm'e bağlantılı olarak kimi türkü ve oyunlarda (SUSMA) ve (KESME-)ler de yapılır.

"Elinizden, elinizden

Kurtulaydım dilinizden Aman" dizeleri çalınıp söylenirken (Aman) der denmez müzik ve söz birden kesilir. Bu anda Oyuncu hangi figürü yapıyorsa müzik yeniden başlayıncaya kadar kımıldamadan (o biçimde) durmak zorundadır. Bunu, Oyuncuya ceza sayarlar.

Şimdileri oturak geleneği eski hızını yitirdi. Radyo, sinema ve televizyon halkın bu bölgesel eğlencesini ortadan kaldırdı. Ayrıca hukuki yaptırımlarda oturak aleminin yapılmasını engellemiş bulunuyor.

Üstad Apalı'nın bize verdiği bilgiye göre 1915 ve 1930 yılları arasında da ün yapmış Oyun Sanatçıları şunlardı: Benli Alime, Çukur Eniğin Miyase, Tahtelbahir, Gramafon (Bu Oyuncu için Konya'da bulunduğu yıllarda Ünlü Yazar Sabahattin Ali "Gramafon Avrad" adlı bir öykü yazmıştır), Akkutu ve At Yormaz.

Bunlardan Atyormaz ufak tefek bir kadın Sanatçıymış. At terkisine alınıp oturak alemine götürüldüğünde Atı yormadığından -hafif olduğu için- lâkabını (Atyormaz) koymuşlar.

Geçmiş dönemlerde Oturak aleminin yapılageldiği bölgeler şunlardı: Başta Konya merkez köyleri: Sakyatan, Yarma, Ovakavağı, İsmil, Çumra ve köyleri Konya merkezinde Meram yöresi ve Eski Konya mahalleleri, Obruk, Altınekin, Sille, Tepe köy.

Oturak aleminde konukların saz ve oyununu büyük bir disiplin içinde izlediklerini belirtmiştik. Ancak (Efe) tabir edilen ve Oyuncu Kadını elinde tutan kişiler arasında sık sık olaylar çıkmıştır. Geçmiş dönemlerde Oyuncu Kadınlar genellikle Efesinin evinde (kapatma) olarak yaşardı. Efe'nin esas Hanımı bu durumu toleransla karşılar ve Oyuncu Kadına itinayla bakar O'nu yedirir ve içirir hatta kocası evde yokken Oyuncu Kadının can güvenliğini de sağlardı. Efe, Oturak düzenleneceğinde Kapatmasını söz verdiği yere götürür orada oyun oynamasına göz yumardı. Konuk olunan evde yapılan oturak aleminden sonra da Oyuncu Kadını tekrar alıp evine getirirdi. İşte böyle toplantılarda Oyuncu Kadına göz koyan Baranalar silahlı olarak baskın düzenler ve Oyuncu Kadını kaçırıp götürürlerdi. Kapatmasını silah zoruyla yitiren Efe ise bunu büyük bir namus sorunu yapar ve hasımlarını izler, sonunda olay beklenmedik cinayetlerle noktalanırdı.

Konya tarihinde Oturak aleminden neşet eden pek çok olay yaşandı.

Buna dair enteresan bir olayı Konya Gazeteciler Cemiyeti Eski Başkanı, Emekli öğretmen Namık Ayas'tan dinleyelim:

Konya Muhabbetlerine devam etmiş Meramlı komşularım vardı. Yıkık Mahalleli Abdurrahman Ağa, Karaahmet oğlu Mevlüt Çavuş, Gazyağcı Mehmet gibi. Bu değerli dostlarım bana şu olayı anlattılar: Obruk'un Hacı Numan

köyünde Efe'nin komşu köydeki rakipleri Efe'nin evde bulunmadığı bir sırada evini basarak oyun oynattığı kapatmasını zorla kaçırırlar. Efe'nin hakiki Eşi, bunu kocasına hakaret sayar ve duvardaki Mavzeri boynuna takıp bir ata binerek adamları takip eder. Oyuncu Kadını ellerinden alır tekrar eve geri getirir.

İşte bu olay, oturak aleminin oyun-saz ve türkü geleneğinin ne değin halkımızla iç içe olduğunu ve örf ve adetler içinde yerleşmiş olduğunu, kurumsallaştığını gösteriyor.

KONYA TÜRKÜLERİNİN GÜFTE ÖZELLİKLERİ

"Aman aman harpadak
Öptüm kaçtım şarpadak
Anası da arkamdaymış
Vurdu dalıma gümbedek."
(Elmalı türküsünden)

Konya türkülerinde güfte ve söz ikilisi büyük uyum gösterir. Türküler, oyun unsuru da gözönünde bulundurularak bestelendiği için güfte örgüsü de aynı amacı irdeler. Güfte yani söz belli bir olayı iletir dinleyiciye... Ne var ki seçilen her sözcük aynı anda tef ve kaşık seslerine bilgelikle uyarlanır. Oyuncunun oyun figürlerine eşgüdüm içinde yerleştirilen her sözün bütünleştirici katkısı yapısallaştırır türkülerimizi...

Günümüze dek Konya türkülerinin (güfte) söz özellikleri hiç incelenmedi. Bu konuda hiçbir derleme de bugüne kadar yapılmamıştı. Oysa Selçuklu döneminden günümüze coşkunca çoğalıp gelen türkülerimizin sanat değerini saptamak elde edilecek olgulardan yararlanmak ne değin gerekliydi.

Biz bu araştırmaya giriştiğimizde bu denli bir zenginlikle karşılaşacağımızın bilincinde değildik. İşin içine girince sanki ıssız bir adada büyük bir mücevher sandığı bulan insanların duyduğu heyecanı yaşadık.

Ne incelikler, ne mesajlar vardı türkülerimizin sözlerinde. Bütünü ele alındığında sadece türkü, söz ve oyun üçlüsünün odağında kalmıyordu, bu sanat olayı. Ayrıca yazınsal ürünler geçmiş dönemlerin duygu, düşünce, gözlenim ve geleneklerini de aktarıyordu, günümüze... Tutkular, tepkiler, ilençler, başkaldırmalar, ezgiler, dilekler, yakınma ve acılanmalar, boş vermeler bir lâdik seccadesindeki desenler, motifler gibi şekilleniyor ve renkleniyordu, bu sözlerde... Pek çok türkü sözünün eski bir olayla olan bağlantısı yadsınamazdı. Ama söz, sönüp giden olayı yaşatmaktan çok o olayın ozan üzerinde yarattığı etkiyi vurguluyor. Evet türkünün hem bestesini hem de güftesini kuran kişi etkilendiği olayın yorumunu sunuyor, dinleyicilere:

"el atına binmiş çalım satıyor" dizesi yorumlu türkünün en belirgin örneği değil midir?

"Gün mü doğar Koç Elifin Üstüne" derken saz ve söz ustamız (doyumsuzluğun) alacakaranlığını yorumlamıyor mu?

"Konya türküleri genellikle ya bir mesaj ya da yorum getirir. Sandıklı türküsündeki şu sesleniş aslında alışılmışa bir kafa tutuş yorumudur:

"Tabakada benim, tütün de benim, keyf benim
Öperim, severim kahyam mıdır el benim?"

"Menteşeli"deki (yalnızlık) yorumu hiçbir şiirde bu değin canlı, elle tutulur bir yapı ve doku içinde verilmemiştir:

Loros'dan bir bulut sağdı
Sulu sepen dolu yağdı
Yolcular hep handa kaldı
Kaldım evlerde yalınız

Ebrişimin telden midir?
Muhabbetin candan mıdır?
Bu ayrılık senden midir?
Tükenmez derdim yalınız

Menteşeli menteşeli
Öldüm derdine düşeli
On yedi yıldır gideli
Kaldım evlerde yalınız

Derviş olsam giysem hırka
Kimsem yok ki versem arka
Ben dolaştım şanlı şarka
Çekilir derdim yalınız

Evleri var içli dışlı
Çelenleri huma kuşlu
Annem ağlar gözü yaşlı
Kaldım evlerde yalınız

İşte bu güzel şiiri, bu güzel duyguları, bu emsalsiz anlatım güzelliğini, bu öyküleştirme sanatını bir Konya türküsü içinde buluyorsunuz.

Konya türkülerini klasik ürünler haline getiren ögelerden biri de bu nedenle güfteleridir. Müzik, oyun ve güfte üçlüsü Anadolumuzun türkü sanatını yüceltip durmuştur, yüzyıllar boyunca...

TÜRKÜLERİMİZDEKİ SÖZCÜK ZENGİNLİĞİ:

"Mapusane içinde haydi üç ağaç incir
Elimde kelepçe vay anam boynumda zincir
Zincirin yerleri durmadan sancır."
(Mapusane türküsünden)

Konya türkülerinde yer alan sözcükler türkünün yakıldığı dönemin güncel yaşamı içinden çıkıp gelir. Cumhuriyet'ten önce türküler (Hovarda), (Efe) ve (Eşkiya) denen kişilerin halk sanatını zevkini yansıtırdı.

Mapusaneler saz ustalarını yetiştiren bir müzik ocağıydı sanki. Silahını "Zaytiyede" bırakan Efe mapusluk günlerinde sazını elinden bırakmazdı hiç. Derdini, tasasını, kapatmasına duyduğu özlemi, kinini dökerdi sazının tellerine. Bu nedenle (adaletle) olan çelişkili tavırlar türkülerin sözcük hazinesinde önemli bir yer tutar. Türkülerimizin büyük bir bölümünde Eşkiyalığın çileli yaşamını dile getiren ezgilerle karşılaşırız.

Çıkabilsem türküsünden:

"Candarmalar şu kuleden bakıyor
Bir elinde mavzer bir elinde tabanca
Sağa sola kurşun atıyor
Atma çavuş atma, kurşun beni yakıyor."

İnce çayır'dan:

"Kara çadır is mi tutar?
Beylik martin pas mı tutar?
Ağlar ise anam ağlar
Elin kızı yas mı tutar?"

Atımı bağladım türküsünden:

"Niye durdun duravardın yollar üstüne
Vur kamayı aksın kanım yollar üstüne."

İçme Beyim türküsünden:

"Tüfeğim dolu saçma
Haydi gel benden kaçma
On yerimde yaram var
Bir yarada sen açma"

Urfalıyım türküsünden:

"Urfalıyam, bahçeliyem, bağlıyam
Kurşun değdi yüreğime dağlıyam
Bir yar için kollarımdan bağlıyam."

Nazilli türküsünden:

"Nazilli yollarında-Haydi kelepçe kollarımda
Ben kızları istemem-Gözüm var dullarında."

Kâzım türküsünden:

"Mezar arasında kanlı kasaplar-İnsan ahbabı
na kama mı saplar?-Cenazem gidiyor bakın
ahbaplar-Aslanım Kazımım yerde yakıyor-
Gara gayten bıyıkların kana batıyor."

Necip Oğlan türküsünden:

"Gidi gide iki sokak arası
Sende hançer, ben de kurşun yarası
Yaktı beni o çapkının kaması
Vay gidide Nalbant nasıl kıydın canıma?
Kalmazda bu yaptığın Senin yanına vay yanına."

Emin Oğlan türküsünden:

"Allah allah dedik girdik döğüşe
Süngümüzün ucu değdi gümüşe
Bir kurşun geldi kara Dervişe."

Bergama türküsünden:

"Mapus damlarında mermerden direk
Kimimiz idamlık, kimimiz kürek
İdam cezasına dayanmaz yürek."

Tokat Yaylası türküsü:

"Evimizden çıktım ağrıdı başım
İki sokak arasında serildi leşim
Nişanlım güzelse alsın kardaşım."

Küçükten görmedim türküsünden:

"Ortaya da attılar da anam selvi dal gibi
Yüzdüler derimi de sırma tel gibi

Kahbe felek türküsünden:

"Erenlerin tekkesini taşladım
Bilmem günah, bilmem sevap işledim."

Tüm bu dizeler Konya türkülerini beste ve güfte olarak yaratanların kurulu düzenle tam bir bağlaşım içinde olmadıklarını irdeler. Onlar yalnız Candarmaya (Zaptiyeye) karşı değil; ekser çevrelerindeki insanlarla da didişip durmuşlardır. Bu sürtüşmenin kökeni ekonomik ve sosyal düzensizliklere ve dinsel inançlara kadar iner gider.

BASKIN VAR:

Şişmanım aman şişmanda sevdim pişmanım
Karakollar düşmanım aman aman.
(Saffet efendi türküsünden)

Konya türküleri ve buna bağlı figürlü oyunlar yazımızda belirttiğimiz gibi genelde Konya oturağında çalınır, söylenirdi. Mahalle halkının şikayeti ya da doğrudan polisin aldığı ihbarlarla oturak basma adeti vardı. Ayrıca efeler arasında da oturağı basarak oyun oynayan kadınları kaçırmaya çalışanlar eksik olmazdı. Emin Oğlan türküsünde anlatıldığı gibi ölümle sonuçlanan olaylarla da karşılaşmaktayız. Bu türküde nakarat bölümü şöyledir:

"Yandım Allah yandım-Al başımdan sevdayı,
Zindan ettin bana genç yaşımda dünyayı."

Konya türkülerinin güfte örgüsünde beklenmedik olayların yarattığı olumsuz etkilere adeta dudak bükülerek şu soru da sorulur:

"Alçaklara karlar yağmış üşümedin mi?
Sen bu işin sonunu düşünmedin mi?"

Konya türkü güftelerinde yalnız oturak ile ilgili sürtüşmeler dışında halkı etkilemiş cinayet olayları da ağıtlaştırılmıştır. Necip Oğlan ve Kazım'ın türkülerini buna örnek gösterebiliriz.

Türkülerimizin tümü üzerinde yaptığımız çalışmalarda çatışma, ölme, öldürme eylemleriyle bunların sonuçlarını özümseyen sözcükleri çıkardık. Ancak bazı sözcükler birden fazla sayıda kullanılmıştır. Biz kullanma oranlarını belirtmeyi gereksiz gördük. Bu sözcükleri burada açıklamak isteriz:

Sal (tabut), Devriye, Karaları Bağlamak, Yılan, Zehir, Çakal, Kabir, Candarma, Polis, İlaç, Sarhoş, Mapus, Martini, Tabanca, Mermi, Kurşun, Mapus Kilidi, Mavzer, Kule, Karakol, Çavuş, Tüfeng, Saçma, Kelepçe, Ceza, Kahbe Felek, Zindan, Fener, Mapusdamı, Post, Zincir, Demir Parmakcak, İdam, Kürek, Kelle, Mezar, Kan, Kabadayı, Zalim, Belalı, Ölüm, Zulüm, Alın Yazısı, Kafes, Kale, deli, Karatoprak, Zebanı, Öksüz, Kama, Üleş(leş), Süngü, Karahaber, Yara, Cenk, Can Vermek, Söner Ocağı, İntizar, Deri Yüzmek, Kara Çadır, Cephane, Kanlar Fışıldar, Cenaze, Mezar Taşı ve Cana Kıyma...

Saz ustası Efe'nin büyük bir zamanı cezaevlerinde geçtiği için türkülerde özgürlük tutkusu, çeşitli deyimlerle dile getirilir:

"Vuran kalsın anam şu mapusun kilidi"
. . . . . .
"Çıkabilsem şu mapustan, saraya"
(Çıkabilsem adlı türküden)

"Bize mesken oldu mapus damları"
(Aksinne türküsünden)
"Demir parmakcak ardında şu halime yanarım."
. . . . . .
"Mapus damlarına serdim postumu"
(Mapusane türküsünden)

konya türkülerinde suçlunun yeri cezaevi, mağdurun-müştekinin gideceği yer ise mezardır:

"Eğer yarim tutmaz isen salımdan"
(Bergama türküsü)
"Konma bülbül, konma mezar taşıma
Şu gençlikte neler geldi başıma."
(Necip oğlan türküsü)
"On yerimde yara var-bir yara da sen açma."
(İçme beyim türküsü)
"Kurtar Doktor kurtar, ölecem eyvaaah..."
(Eczanenin şişeleri parlıyor)
"Mezarımı kızlar kazsın-Gümüş saplı kazmayınan)
(İnce çayır türküsü)

Öleniyle de, öldüreniyle de türkülerdeki Efe tipi kavgacı, uyuşmaz, boyun eğmez, yöneticilere kafa tutan, hakkını arayan, yiğit, korkusuz, fedakâr bir insandır. O'nun en tartışma götürmeyen özelliği "kaderine, alınyazgısına" olan inancıdır. Karşılaştığı olaylarda sonuç ne olursa olsun bir pişmanlık duygusuna kapılmaz. Elde ettiği sonuç iyiyse bundan da övünç ve gurur duymaz. Onun için yaşamın başka türlüsü olmadığına göre her gündüzün bir gecesi, her akşamın bir sabahı vardır. En iyisi her şeyi oluruna bırakmalı, kaderin çizdiği yolda yürümeli ve bunu yaparken de acı da olsa, tatlı da olsa hem keder, hem sevinç için sazı ve sözü elden bırakmamalıdır. Saz var ya o her derdin ilâcıdır çünkü!

KONYA TÜRKÜLERİNDE YER ADLARI

"Kalenin bedenleri
Çevirin gidenleri
Allı yazma bağlamış
Konya'nın güzelleri."
(Limo türküsü)

Konya türkülerinde yer adları olarak (Konya) ve (Meram) başta gelir. Saz ustalarımız kendi yaşadıkları ve saz çaldıkları bölgeyi gözardı etmediler.Çoğu kez Meram bağları onlara sahne oldu. Acı ve sevgilerini, duygu ve ilhamlarını Konya ve Meram'da saz tellerine döktüler. Konya türkülerinde diğer yer adları çok azdır. En uzak kent olarak tek bir türkü ile Cezair'den, iki türküyle İstanbul'dan, iki türküyle Üsküdar'dan, üç türkü ile Sille'den, bir türkü ile Urfa'dan birer türküyle İzmir, Emirdağ ve Sandıklı'dan söz edilir.

Üsküdar'la ilgili iki konya türküsünün aynı kişi tarafından yazılıp bestelendiği sonucuna vardık. Konya'dan Üsküdar'a giderek yerleşen bu hemşehrimi-

Ben Atımı Nallatırım türküsünden:

"Konya'nın kaymağı aman aman
Nerelerin oynağı aman aman."

Aksaray Develisi türküsünden:

"Eremedim vefasına dünyanın da yandım yandım Leylam dünyanın
Bülbül konmuş sarayına da Konya'nın da yandım yandım Leylam Konya'nın."

Helvacı türküsünden:

"Konya'nın helvasına
Güzeller sevdasına
Ben sevdim eller aldı da
Düşmüşüm belasına."

Karabiber türküsünden:

"Karabiber aşm'olur?
Bundan ince kaş olsa
Konyalılar başm'olur?"

Kazanlar türküsünden:

"Kazanı kalaylattım gelin, gelin
Yıkadım da parlattım aman
Şu Konya'nın içinde gelin, gelin
Çok Damatlar oynattım."

Uyan Alim türküsünden:

"Evimizin önü yazı
Yazıdan gelir kuzu
Şu Konya'nın güzel kızı."

Yeşilim Türküsünden:

"Damdan dama uzatırlar eleği
Benim Yarim aman aman şu Konya'nın meleği."

Şerif Hanım Türküsünden:

"Şerif Hanım şu Konya'da biridi ey edalım aman
Yüreğimde yağ kalmadı da eridi aman aman?"

Aslan Mustafam türküsünden:

Derenin başında yayılır kazlar
Çeşmeden geliyor, Konyalı kızlar.

Konya methiyesinden:

"Aşkı şevkiyle kurulmuştur binası Konya'nın
Anın için badı cennettir hevası Konya'nın
Hasılı bir katre abu-nuş eden aslan olur
Galiba toprağının iktizası bu Konya'nın."

Görüldüğü gibi Konya'yı doğrudan konu alan "Konya Methiyesi"nden başkaca bir güfte ile karşılaşmıyoruz. Konya methiyesi de muhabbet toplantılarında Divan tarzı okunur. Türkülerimizde daha çok "Konyalı, Konya'nın kızları, Konya'nın güzelleri, Konya'nın zalimleri gibi deyimler kullanılmıştır. Türkülere göre Konyalı kızlar, allı yazma bağlayan, oldukça güzel, çevresine çalım satan fakat melek huylu, yüreklerdeki yağı eriten, fidan ömrü çürüten varlıklardır.

KONYA TÜRKÜLERİNDE MERAM

"Meram bağlarında eğlendim kaldım
Uyudum uyandım yanımda sandım
Bir kara gözlü yare meyil bağladım.

Eski dönemlerde Meram Bağları Konya sazının en rahat çalınıp söylendiği, muhabbet toplantılarının rahatlıkla yapıldığı bir mesire yeriydi. Konya'nın Meramı olmasaydı saz, söz ve oyun sanatı bu denli gelişmez ve uygulama alanı bulamazdı dersek gerçeği dile getirmiş oluruz. Meram, Konya türkülerinin yer olarak kozasını oluşturdu. Devrin görgülü, ilerici, yurtsever, sanatsever aileleri bağlarının kapılarını açarak saz ustalarını korudular. Meramda tanıdığı olmayan sanatçılarda genellikle Konya'nın merkez köylerine giderek (İcrayı ahenk) etmişlerdir.

İşte Meramla bu denli hemdem olan saz ustaları türkü yakarken Meramı güftelerinde yad edip durdular.

"Gine yeşillendi anam Meram Bağları."
(Aksinne türküsünden)

"Tesbihimin mercanı
Nerden aldın bu canı
Meramdaki bağları
Alır satar harcarım."
(Süpürgesi Yoncadan)

"İstanbul'a cura yazdım, saz geldi
Bizim göle ördek değil kaz geldi
Meram bağlarına bahar ile güz geldi."
(Sebep türküsünden)

"Çalgı çaldım, kız oynattım oda nafile
Meramda bağlarımız var o da nafile."
(Hocam türküsünden)

"Çekin kır atımı da bağlan atımda dinlensin aman aman
Salın Meram bağlarına yesin de çimlensin, aman aman."
(Ben atımı nallatırım türküsünden)

"Şem-î aşk içre yanar dolanırlar pervaneler
Yaz olunca var Meram üzre sefası Konya'nın."
(Konya Methiyesi)

"Kaleden bakan oğlan
Kahkülü sarkan oğlan
Akşam bize erken gel
Horozdan korkan oğlan."

'Meram bağlarında eğlendim kaldım
Uyudum uyandım yanımda sandım."
(İnce çayır türküsünden)

Konya türkülerindeki "Meram" temi diğer şehirlere ait şarkı ve türküleri de etkiledi. "Yeşil olur şu Konya'nın Meramı." bu etkinin en belirgin örneğidir.

Meram Yöresi roman ve öykülere de konu olmuştur. Pek çok Konyalı ozanımız da Meram'la ilgili güzel şiirler yazdılar. Ben de "Rençper Tüfeği" adında konusu Meramda geçen bir öykü yazmıştım. Meram halkından da pek çok saz ustası ve muzisyen yetişti. Böylece bu yeşilliklerle çevrili, sakin yurt köşesi Konya'nın sanat, kültür hayatında etkin bir rol oynadı. Ancak ünlü Meram Bağları artık günümüzde güzel bir mesire yeri olmaktan çıktı. Gide gide Konya'nın bir mahallesi olma yolunda. Bağlar bozulmakta, bir zamanlar bülbüllerin öttüğü, güllerin yetiştiği, ince kabuk üzümlerin öbek öbek asmaları süslediği, en tatlı kaysıların kurutulduğu bu tarihi yurt parçası, batı modeli beton binaların istilasına ve işgaline uğradı. Eskiden kerpiç duvarların dolandığı bağlar, uzun taş surlarla çevrildi. Doğal güzellikler cetvel ve pergellerin çizdiği küçük parseller içinde boğuldu.

Sanatı ve kültürü destekleyen o seçkin toplluk da yok olup gitti. Konya sazı da Meramın kaderi gibi modern müzik ile arabesk musıkisinin etkisiyle Meram yöresinden dışlandı, artık...

Bu düruma ne kadar üzülsek az.

Mersedesli ve varlıklı insanların, batı taklidi çirkin şatolar içinde Pehlül Divâne'nin "Deve Kervanları sarayın çatısında aranır mı?" sorusuna bir yanıt arayıp bulamadıkları sürece sanatın yerine böylece karanlıkları egemen kılanların çizdikleri dünya aydınlık olur mu hiç?

KONYA TÜRKÜLERİNDE ERKEK İSİMLERİ

"Yaylı geldi kapılara dayandı
Allı gelin uykulardan uyandı
Necibi vuranlar nasıl dayandı?"
(Necip Oğlan türküsünden)

Konya türkülerinde Nalbant, doktor, Berber, Hoca, Hafız, Subay, Zaytiye gibi meslek adlarıyla karşılaştık. Nalbant atları nallatmak için, Doktorlar da sık sık ortaya çıkan yaralama olaylarında gerekli tedaviyi yaptırmak için gerekli olmuştur:

"Eczanenin şişeleri simsiyâh
Param yok ki ilâç alayım cerrâh
Kurtar doktor kurtar ölecem eyvah
. . . . .
Söyle doktor söyle ölecek miyim
Ölmeden sılâmı görecek miyim?"
(Eczanenin şişeleri parlıyor türküsünden)

"Mezar arasında melekler çoktur.
Gelme cerrah gelme çaresi yoktur
Benim haktan başka hiç kimsem yoktur."

dizeleri de Kâzım türküsünde ölümün pençesine düşen kişinin cerraha seslenişini özetler. Meslekle adlandırmanın dışında Konya türkülerinde isimleriyle anılan kişiler şunlardır: Demir Bilekli Şefik, Numan-Boz Kaymakam, Saffet Efendi, Aslan Mustafam, Alim, Yusufum, Necip Oğlan, Emin Oğlan, Şabap Oğlan, Acemoğlu, Gamber, Kâzımım, Hacı, Mehmedim ve Mosduralı.

Bunlardan Necip Oğlan, Emin Oğlan, Kâzım ve Hacı cinayete kurban gitmiş ve anılarını canlı tutmak için birer ağıtla ödüllendirilmiş kişiler.
Necip Oğlanı bir nalbant öldürür.
Emin Oğlanı ise öldüren belli değildir.

"Aman da nalbant nasıl kıydın canıma
Yar canıma hiç korkmadan
Nasıl girdin kanıma vay kanıma"
(Necip Oğlan türküsünden)

Necip Oğlanın cesedi yaylıyla getirilir.

Oysa Emin oğlanı bir derede vurup (Üleşini boz merkebe sarıp) anasına alır gelirler:

"Emin Oğlanı şu derede vurdular
Üleşini boz merkebe sardılar"

Necip Oğlan yeni evlidir. Çünkü güftede "Allıda gelin uykulardan uyandı" dendiğine göre bu tahminimiz kuşkusuz doğrudur.

Emin oğlan ise bekârdır. Çünkü kimsesi olmadığından cesedi annesine getirilmiştir.

"Emin Oğlan şu yerlerin arabı
Ermeni kız yandan verir şarabı"

dizesine göre de Ermeni asıllı bir dostu vardır. Emin Oğlan'ın diğer lakabı da Kara Derviş'tir.

Kazımın türküsündeki Kâzım da üçler mazarlığında kama darbeleriyle öldürülmüş yiğit bir Konya'lıdır. Üstelik O'nu öldürenler de kendi arkadaşlarıdır:

"Mezar arasında kanlı kasaplar kanlı kasaplar
İnsan ahbabına kama mı saplar?"

dizesi bu savımızı kanıtlıyor. Yaptığımız araştırmaya göre Kazım türküsü cinayetler için ağıt yakma geleneğinin Konya'daki son örneğidir. Bu olaydan sonra basının gelişmesi, radyo ve televizyonun modern hayata girmesi türküler yoluyla haber verme ve acılandırma geleneğini noktalamıştır.

Erkek isimleri içeren türkülerden Saffet Efendi ile Hocam türküleri ise mizah türü türkülerdendir. Saffet Efendi'nin oynağı olan Kadın Saffet, Efendi' ye soru sorar:

"Toprak tencerede bakla pişer mi?"
Kız oğlan kızların da karnı şişer mi?"

Böylece evlilik dışı çocuk sahibi olmuş genç bir kızın durumuna değinilmiş olur. Ancak nakaratları incelediğimizde Saffet Efendi'nin oynağı olan kadının da suçlu olduğunu anlarız. Başka bir erkekle ilişki içinde mi olmuştur, kimbilir?

"Ah aman aman Saffet Efendi beni buralardan
Al git efendi, aman suçlarımı affet Efendi."

Suçlarının affını istemesi ve yaşadığı çevreden uzaklaşma dileği başka bir anlama gelmez, bizce...

Şerif Hanım türküsü ile Saffet Efendi türkülerinde müşterek bir dize kullanılmıştır:

(Şişman sevdim de pişmanım amman).

Aslında bu iki türkü güfte olarak birbirini tamamlar.

HOCAM türküsündeyse mizah dozu daha belirginleşir:

"Hocamın eşşeği dağlar başında
Hocam bir kız sevmiş on beş yaşında
Aman Hocam aslan hocam iş işten geçti
İçtiğin rakılar batmanı aştı
Hocamın eşşeği anırıp gelir
Hocam bir kız sevmiş bağırıp gelir."

Erkek isimleri geçen diğer iki Konya türküsü de ŞABAP oğlanla, ACEMOĞLU'dur. Bunlardan Şabap Oğlan türküsünün nakaratı şöyle sürüp gider:

"Ustan da kimidi Şabap oğlan
Ustası da berber Şeğirdi vay vay."

Böylece Şabap Oğlan'ın bir berber çırağı olduğunu anlarız. Güftenin ana blokları ise tutarsızlıklarla doludur. Şabap Oğlan'dan sadece nakaratlarda söz edilirken güfte yazarı

"Aldım Çerkez kızını edalım aman
Haydi çekemedim nazını"

ya da

"Ergen gezen kızların edalım aman
Kabul olmaz orucu"

gibi lâflar eder.

"Ustan da kimidi Şabap Oğlan
Bu gecede gelen kimidi vay vay"

dizeleriyle de güfte yazarı şüphe ve kıskançlık duygusunu belirtir.

ACEMOĞLU türküsünde güfte daha derli topludur. Bir özlem ve davet istemi şiirleşir sözcüklerde.

"Kaleden bakan oğlan
Kâhkülü sarkan oğlan
Akşam bize erken gel
Horozdan korkan oğlan."

Bu türküde Aşık kalenin burcundadır. Saatin dördü olmuştur. Herkes yarini almıştır. O yarin derdindedir. Nakaratlarda Acemoğlu eve davet edilir. Bizim evi sorarsan Meram Aşgan yolundadır diyerek adresini de açıklar, Aşık.

Konya türküleri içinde iki ayrı (alim) türküsüyle karşılaşırız. (Alim Gitme Pazara) adlı türküde yiğitliğiden çok güzelliğiyle portresi çizilmiş bir Ali'yle tanışırız. Hatta Ali, bu türkünün güftesinde bir fidana benzetilir. Gökteki yıldız sayılarıyla Ali'nin güzelliği kıyaslanır. Bu türküde Ali'nin pazara çıkması bile istenmez.

Oysa ikinci Ali'm türküsünün güftesi gerçekten güzeldir: Artık Ali erişilmez bir sevgilidir. Çok uzaklardadır:

"Şu dere yoncaaa
Aç kolların sar boyumca Alijim Alim
Aşık olanın kalır mı aklı başında Aliiim, Alim
Yari görünce.

Meşeli dağlaaar
Lale sümbül, mor menekşe bağlar
Yarinden ayrılan
Ah çeker ağlar Aliiim, Alim
Ah çeker ağlar."

Konya türkülerindeki erkek tipi, yiğit, korkusu olmayan, eğlenmesini seven fakat yalnız bir insandır. Çilesini kendi kendine çeker. Her sıkıntıya kendi başına katlanır. Hiç kimseye bir "muhaneti" yoktur:

"Kendi yaramızı saranlardanız
Koç gibi meydanlarda duranlardanız"
(Sille türküsü)

"Yandım Allah yandım,
Al başımdan sevdayı
Zindan ettin bana
Genç yaşımda dünyayı."
(Emin Oğlan türküsünden)

"Çaktım cereği geçmiyor
Kırık kollarım kanıyor
Getir oğlum martini mi
Aman kollarım kalkmıyor."

Eski dönemlerde Konya erkeğinin, Efe'sinin yine en büyük dostu, kendi silahıydı. Silahlar içinde de Konya'lının en beyendiği silâhın Martini olduğunu türküleri inceleyerek öğreniyoruz:

"Martinimi doldurdum
Aman duvardadır duvarda."
(İçme beyim türküsünden)

"Bir elinde martini, bir elinde dabanca
Sağa da sola da anam mermi atıyor."
(Çıkabilsem türküsünden)

Zaman zaman da büyük yanılgılara düşer, Efemiz,

"Ben bilemedim vay anam akranımı dostumu"
(Mapusane türküsünden)

Bu nedenle de dünyaya geldiğine bile bin pişman olur:

"Gam ile doldu mayalarımız
Doğurmaz olaydı analarımız."
(Enginli yüksekli kayalarımız türküsünden)

Ama Konya erkeğinin başına gelenler sadece kendi suçu değildir:

"Aslanı, çakala boğdurdu felek."
(Tokat yaylası türküsünden)..

Görüldüğü gibi Efe, Hovarda dediğimiz türkülerin belirgin adamı, çevresiyle uyumsuzluk içindedir. Bu yüzden de "Bize mesken oldu, mapus damları" demekten kendini alamaz.

Türkülerin içinden çıkıp gelen adamın en büyük tutkusu da çile, acı ve tüm kötülüklere karşın at, avrat ve silahtır.

Bu tutkuyu (İçme beyim) türküsünde (türkülerdeki adamın) bir özlemi olarak okuyoruz:

"Tüfengim atılmıyor
Aman pazarda satılmıyor
Şu ıssız gecelerde haydi yalnız
Yatılmıyor anam yalnız yatılmıyor."

KONYA TÜRKÜLERİNDE KADIN İSİMLERİ

"Bir taş attım alıca
Bir kuş vurdum delice
Yenice bir yar sevdim
Gözleri sürmelice."
(Kazanlar türküsü)

Diğer Anadolu yörelerine kıyasla Konya türkülerinde karşılaştığımız olaylar bireyseldir. Sosyal olaylar, kahramanlık duyguları türkülerimizde pek yer almaz ama çoğunlukla kişisel sorunlar, örneğin adam öldürmeler, sevgiler, cinsel eğilimler resimleşir ve isimleşir. Osmanlı döneminde halkın çektiği sıkıntılar, açlık, tokluk, işsizlik konuları ve bunlara bağlı çaresizlik, kimsesizlik, ezilmişlik temaları türkülere hiç bulaşmaz. Hamasi türkülerde hep serhat illerinde kalmıştır. Kurulduğundan bu güne hiçbir işgal görmeyen Konya'da Kahramanlık türküleri diğer illerden ithal edilerek muhabbet meclislerin de okunmuştur. Bunun nedeni şudur: Konya türküleri eğlence ve özellikle oyun için yakılmıştır. Konya sosyal ve siyasal yapısı gereği bu tür türküler üretmiş olan bir beldedir. Bunu doğal karşılamak gerekir. Öte yandan oturak aleminde toplanan ve eğlenen kişiler o yörenin varlıklı kişileridir. Saz ustaları ve türkü yapımcıları ne değin yoksul, bakıma muhtaç kişiler de olsa kendilerine olanak tanıyan ağaların zevk yapısına uygun eserler meydana getirmişlerdir. Türkülerde isimleştirilen tiplerde ya bir Ağadır, ya da O'nun bir yakınıdır. Eşmekaya'nın kavakları türküsünde

"Beyleri vay anam Eşme Kaya Beyleri vay anam
Beyleri aklıma geldikçe şaşırıyorum evleri"

diyen saz ustası hem beylere verilen önemi hem de kendi ezikliğini dile getirir.

Kadın isimlerinde ise aksine gerçek sevgilinin, nikahlı eşin adı anılmaz da, bir kapatmanın ya da oyuncunun adı anılır. Konya türkülerinde oyuncu kadına (OYNAK) denir. Yani oyun oynayan kadın. Konya türkülerinde geçen kadın adları şunlardır: Arzu, Ayşe, Baygın Cemile, Şerif Hanım, Alimem, Penbe Hanım, Gül Pembe, Limo, Naciyem, Elifim, Fadimem ve Elmasım. Baygın Cemilem türküsünde Cemile için şu deyimler kullanılır: (Baygın Cemilem, Dalgalı Cemilem, aylan Cemilem)... Cemile saz ustasının gerçek karısı değildir. Çünkü güftede şu sözler yer alır:

"Dam üstüne dam yaptım
Çıktım seyrine baktım
Seni gelecek diye Baygın Cemilem,
Çifte lambalar yaktım."

Ama aralarındaki ilişkiden bir oğul dünyaya gelir. Saz ustası çocuğun adını (ŞAHAN) koyar:

"İrafa sahan koydum ah ah
İçine dahan koydum
Senden olan çocuğa Dalgalı Cemilem
İsmini Şahan koydum."

Görüldüğü gibi Konya türkülerinde kadına bir zevk aracı olarak bakılır. Cinsel yaklaşım isteği dizelerde belirginleşir. Kadın erkeğin karşısında bir YOSMA; yosmanın karşıtı ise HOVARDA'dır.

"Senin gibi yosmaları
Pazarlarda satarım hey hey."
(Kabak türküsünden)

Evlilik dışı ilişki kuran, bu ilişkiyi biraz da kabadayılıkla elde eden kişiye denir HOVARDA... Bu deyim, Konya türkülerine iyice, sağlamca yerleşmiştir. (Aman Tatar) adlı Konya türküsünde konuşan Tatar güzeli şunları söyler:

"Merdivenin başındayım
On üç-on dört yaşındayım
On üç-on dört yaştan beri
Hovardalar peşindeyim."

KABAK türküsünde de Hovarda sözcüğü ile karşılaşırız:

"Kabağı da boynuma takarım aman
Hovardayı gözden çakarım."

Elmaların Yongası adlı türküde de 'Hovardalar yaylası" diye bir deyim çıkar karşımıza... Şiirin ilk kıtasında yer alan ve iki kez tekrarlanan "Hovardalar yaylası" deyiminin hiçbir anlamı olmadığını görürüz. Karabiber türküsünde ise Hovardaların söz dinlemezliği ve efeliği dile getirilir.

"Karabiber aş olmaz
Aman bundan ince kaş olmaz
Bundan ince kaş olsa hele hele yandım yar
Haydi Hovardalar baş olmaz."

(Konyalım) türküsünde de Hovardanın gelip geçişi bile büyük bir olay olarak yorumlanır:

"Yürü yürü Konyalım yürü
Şimdi burdan geçti hovardanın biri."

(İçme Beyim) türküsünde ise hovardalık bir övünç konusudur:

"Martini mi doldurdum
Aman duvardadır duvarda
Yeniden bir yar sevdim
Aman Hovardadır Hovarda."

(Alimeyi Samanlıkta Bastılar) türküsünde de "Hovarda" deyimi bu türkünün nakarat bölümlerine yerleştirilmiştir:

"Aman aman aman aman Alime
Hovardalar gelsin girsin koynuna
Nerden düştüm senin gibi zalıma
Vallah billâh kıyarım ben canıma."

Erkeklerin güçlü olması ve kadının ezilmişliği Osmanlıda dinsel inançların bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.Yani Kadın aşta, işte ve oynaşta hep geri plândadır. Elbetteki bu düşünce tarzı halkın yaktığı türkülerde de yer tutar. Şerif Hanım türküsünde olduğu gibi Hovarda Kadını ya bir samanlıkta ya da hayvanlarını barındırdığı ahırda kabul eder. Yani daha iyi bir yerde değil. Bu birazda kaç ve göçün gereğidir. Uygunsuz bir ortam içinde vuslatı arayan hovarda bir süre sonra Şerif Hanım'a şöyle seslenir:

"Şu berberin aman peştemalı tireden ey edalım aman,
Aç yorganı aman yatamadım pireden aman aman."

(Alime) türküsündeki

"Alimeyi samanlıkta bastılar
Şalvarını gül dalına astılar"

dizesini okuyunca da buluşma ve sevişme yerlerinin nereleri olduğuna dair

kesin bir yargıya varırız.Konya türkülerindekadın, ezilen ve ağlayan bir yaratıktır. Nitekim (Çıkabilsem) adlı Konya türküsünde ağlamaklı bir Naciye ile tanışırız. Mapusaneden çıkabilme umuduyla bu türküyü yakan saz ustası olan Hovarda, türkününün nakaratlarında yosmasına hep şunları yineler:

"Ağlama Naciyem, Sızlama Naciyem
Avdan geldim yorgunum
Kara kara kaşlarına vurgunum
Bir çift ela gözlerine
Vurgunum ah vurgunum."

Oysa ağlıyan Naciye değil kendisidir. Ama kapatmasının ağlaması gerektiğini düşünür. Ağlamak erkeğe yakışmaz da ondan.

Konya türkülerinde kadınların beyenilen yerleri şunlardır:

"Kaşlarına vurgunum, Elagözlerine vurgunum, Sarılaydım nazlı yarin ince beline, Koynundaki yafayı yere koyda hoş yörü, Kar beyaz kolların güzel, Ak gerdan, Adana kirazına dönmüş dudaklar, Aman yandım hilal kaş için, Güzelleri hilal kaşlı Cezair, Hastalandım kömür gözlüm hastayım hasta, Tara kakküllerin bir yana bırak, Sürmelim gel gel, Kızlar göğsü çapraz düğmeli, Ak göbek, Ela göz, Zülüfler perişan, İpek dudaklar, Yanaklar kızarmış katmerli gülden, Halka halka sürme çekmiş gözüne, Kara gözlüm, Şu Sille'nin ufak tefek taşları bir omuzdan bir omuza saçları, Bayramda gelsin ak eline kınalar, Zehir olsa içerim göğsünden akan teri, Ergen kızın koynunda yapraksız meyve biter, Hebaları Dellalda her yanları meydanda, O kibar ellerinden birkaç kadeh daha içeyim, Vay kaşlar keman, Hiç aklımdan gitmiyor, kaşlarının karası, Karadut parmak gibi Kız yüzün kaymak gibi, Nazlanma a cicim yanıyor içim, Sütünen mi beslenmiş kardan beyazın, Geliyor selvi boylum, Dibeğe vurdukça oynar göbeği, Elleri ufacık aman, boyları topacık aman, Engürü Kaymağı aman Nerelerin oynağı aman.

Konya Türkülerinde Saz Ustası sevgilisi için şu deyimleri kullanır: Belâlım, Sevdiceğim, Cilvelim, Sebebim, Dalgalım, Sevdalım, Güzelim, Gülüm, Kanlım, Dilberim, Karabiberim, Top top Şekerim, Yârim, Edalım, Yeşilim, Nazlım, Sürmelim Yavrum, Yosma ve Gelin...

Konya türkülerinde beliren anatomik yapısıyla KADIN, bir deniz kızına benzer. Baş ve göğüs hizasında toplanır Hovardanın hayranlığı. Cilt rengi farak beyazlık önemlidir. Saç rengi üzerinde hiçbir tercih yapılmamıştır. Zülüflü olması yeterlidir. Hilal kâş, ince kâş türkülerde en çok geçen dolayısıyla en çok beyenilen güzellik unsurudur. Kâş hayranlığının Divan şiirimizden türkülerimize geçtiği düşüncesindeyiz. Göz rengi olarak kara göz, elâ göz seçilmiştir. konya Hovardasının kadın modeli şişmandır. Türkülere göre model kadın, gözlerine sürme çekmeli ve elleri kınalı olmalıdır. Kadınların giyim ve kuşamları üzerinde hiç durulmamıştır. Bu da "Hebaları Dellâlda, Her yanları meydanda" olması içindir. Türkülerdeki kadınların tümü de çok güzel oyun oynarlar.

"Koynundaki yafayı
Yere koyda hoş yörü"

ya da

"Dibeğe vurdukça oynar göbeği
Her yanı oynak"

deyimleri bunu kanıtlar. Kadın güzelliğini meyvelerle deyimlerken elma ve portakal örnek tutulur. Ama söz konusu kadın hamama gidiyorsa seçilen

meyve, nardır.O tarihlerde Konya bir üzüm ve kaysı beldesiyken bu meyveler türkülerimize girmemiştir. Kadın tatlılığını işlerken pekmezin, balın dışlanıp sadece kaymak üzerinde durulmasını anlamak mümkün değildir.

Kadın güzelliğini ve dişiliğini belirtmek için elma ve portakalın örnek tutulması, Hovardalar nezdinde ideal kadın yaşının yirmiyi geçmediğini gösterir.

KONYA TÜRKÜLERİNDE HAMAM VE SU TEMİ

"Hamama giderken bohçam tutuştu
Çözüldü uşkurum don yere düştü
Zemane itleri arkama düştü..."
(Eczanenin şişeleri parlıyor türküsü)

Hamam ve su temine Konya türkülerinde çok sık raslanır. Eski dönemlerde Konya'lı hanımlar sokağa az çıkar genellikle evlerinde otururlardı. Düğünlerde hamam günü düzenlenir davetli hanımlara, kadın sanatçılar çalgı çamar, Konya türkülerini okur, oyunlar oynanır ve kınalar yakılırdı. İşte bu davetler hanımların dışarı çıkmaları için en iyi bir nedendi. Anneler evlilik yaşına gelmiş oğulları için de gelinlerini bu hamam toplantılarında seçerlerdi. Gelinin vücut yapısını doğalca, yakınca görmek için bundan daha iyi bir fırsat olamazdı. İşte Konya'nın yüzyıllardan beri süre gelen bu geleneğinin türkülere konu olmaması mümkün değildi. Hamam teminin en belirgin örneklerini (Eczanenin şişeleri parlıyor) ve (Evlerinin önü) adlı türkülerde buluyoruz:

"Hamama giderken nar bulamadım
Yandı ciğer yandı kar bulamadım
Kendime münasip yar bulamadım"

"Hamam giderken bohçam tutuştu
Çözüldü uşgurum don yere düştü
Zemane itleri arkama düştü."

"Hamama gidiyor bir gelin bacı
Alnında perçemi simsiyah saçı
Uğrunda ölsün mü sevdiğin hacı?"
(Eczanenin şişeleri parlıyor) adlı türküden

(Evlerinin Önü) adlı türküdeki hamam temiyle ilgili dizelerde şunlar:

"Evlerinin önü hamam da kapısı aman aman
Hamamdan geliyor yarin kokusu
Yarim güzel ama cilve kutusu."

"Evlerinin önü hamama yakın aman
Hamamdan geliyor yarime bakın
Yarim güzel aman nazırlık takın."

Kabak türküsünde de hamam temine yer verilmiştir:

"Hamamları köşeli, elinde bullur şişeli
Darılmayın komşular
Öldüm aşka düşeli."

Anadolu'da eski dönemlerde aşıklar, sevgililerini ancak su ve çeşme başında görebilirlerdi. Ellerindeki desti ve bakraçlarıyla çeşmebaşında kuyruğa giren genç kızlar cilveli halleriyle sevdiklerine mesaj yollarlardı. O tarihlerde evlerde çeşme bulunmadığından su taşıma işini evin genç kızları üstlenirdi. İşte Konya'nın ünlü (Şerif Hanım)türküsünde su doldurma olayı ile bunun yarattığı sevgi bağını net bir şekilde görüyoruz.

"Şerif Hanım aman su doldurur ırmaktan vay vay
Altında yüksük kaydı da gitti parmaktan aman aman."

Bu türkünün nakarat bölümünde de (su doldurma) işinin tenhalarda buluşmak için en uygun çözüm yolu olduğu irdelenir:

"Şerif Hanım aman aman tenhalarda buluşalım aman aman
Gizli gizli görüşelim aman aman
Kuş dilinden konuşalım aman."

Konya türkülerine göre yarinden ayrılmış biri için artık (su) da bir işe yaramaz. Su ile başlıyan dostluk, ayrılışlarda yanıp tutuşan yüreğin ateşini artık söndüremez ki:

"Yılan akmış kamışa
Bir su verin yanmışa
Yanmış suyu neylesin
Yarinden ayrılmışa
(Caminin Mezini Yok, türküsünden)

(Yarinden Ayrılmışsa deyimi türküde değişmiştir)

Ama genç kız gelin olmuş ve muradına ermişse o zaman iş değişir:

"Gelin derki ben yaylama göçerim
Pınarlardan soğuk sular içerim
Yare karşı ak göğsümü açarım
Ak göbek altında sırlı balım var."

Su temiyle ilgili Konya türkülerinde şu dizelerle de karşılaşırız:

"Su gelir kütüğünden
İçilmez köpüğünden
Yılan olsam sarılsam
Kızların topuğundan
(Elmalı türküsünden)

"İnce çayır biçilir mi?
Sular ayaz içilir mi?
Bana yardan vazgeç derler
Yar tatlıdır geçilir mi?"
(İnce çayır türküsünden)

"Elinizden elinizden
Kurtulaydım dilinizden
Yeşil başlı ördek olsam
Sular içmem gölünüzden
(İnce çayır türküsünden)

Çay kenarına da aman sürmelim
Bostan ektim sel aldı."
(Çay kenarı türküsünden)

"Havalar bulutlu anam anam
Kar mı yağacak? Gel gel aman
Sağ gözüm seğiriyor aman aman
Yar mi gelecek"
(Aksinne türküsünden)

"Evlerinin önü marul
Haydi sular akar şarıl şarıl
İnce belden sıkı sarıl
(Keşkem adlı türküden)

"Şu Sille'den gece geçtim
Görmedim annem, annem
Acı da tatlı sular içtim
Ölmedim annem annem annem"
(Sille türküsünden)

"Kozan beyi su ister
İraftaki kesiyinen aman"
(Kozandağı türküsünden)

"Havadan bulut ağdı aman ay gelin
Konya'ya dolu yağdı helhele
Şu Konya'nın kızları aman ay gelin
Soğuk çaylara daldı helhele"
(Damı dama çatarlar türküsünden)

"Kar yağar saçaklara
Haydi gün doğar bucaklara
Analar kız büyütmüş
Sığmıyor kucaklara"
(İçme beyim türküsünden)

"Kahbe felek değirmenin döndü mü
Bağın, bahçen sularınan doldu mu?"
(Kahbe felek türküsünden)

"Sular akmayınca durulmaz imiş
Gönül gezmeyinen yorulmaz imiş"
(Kahbe felek türküsünden)

"Yaylanın suyu yan gider
Açma da yaram kan gider"
(Yaylalar türküsünden)

"Karaduta yaslandım
Yağmur yağdı ıslandım"
(Karadut türküsünden)

"Söğüt ektim su yoluna bir sıra
Gidiyorum bakmasınlar kusura
Gönül efkarlandı yine bu sıra
(Emirdağı türküsünden)

Konya türkülerinde su, çayır yani (yeşillik) ve yâr yani (sevgili) üçlüsü bir arada yer almıştır. Konya'lının aşkı, doğayla iç içedir.

KONYA TÜRKÜLERİNDE AT, NALBANT VE MERKEP TEMİ:

"Hocam eşşeği anırıp gelir
Hocam bir kız sevmiş bağırıp gelir."
(Hocam türküsünden)

Bisiklet, motor ve tomobilin ve henüz keşfedilmediği dönemlerde at, merkep, yaylı arabası, payton, deve binek aracıydı. Günlük yaşamda önemli yer tutan at, merkep ve deve türkülerimiz de yer aldı. Özellikle atla ilgili üç tane Konya türküsü var:

1- Ben Atımı Nallatırım
2- Atımı Bağladım
3- Tosun At.

Diğer türkülerimizde de at, deve ve merkep deyimiyle sık sık karşılaşırız.

Atın, Anadolu folklorundaki önemi büyüktür. Çok iyi bir ata sahip olan çevresinde büyük ilgi ve saygı görürdü. Oyuncu kadınlar da efelere ait atların terkisinde bir köyden diğerine götürülürdü. İyi bir ata sahip olmak cinsi lâtiflerin ilgisini çekmek kadar, yiğitlik gösterisinin de bir gereğiydi.

Nitekim "Ben Atımı Nallatırım" türküsünde bu tutkunun izlerini bulmaktayız:

"Ben atımı nallatırım okkada nal ilen,
Ben o kızı oynatırım dökmede zil ilen."

"Çekin kır atımı nalbanda nallasın aman
Verin nalbantın parasını hakkı da kalmasın aman."

"Çekin kır atımı bağlan kiraz daline aman
Hayran oldumda nazlı da yarime aman."

"Çekin kır atımı da bağlan dibek taşına
Mail oldum kara da gözlüm hilal kaşına."

"Çekin kır atımı da bağlan atım da dinlensin aman
Salın Meram bağlarına yesin de çimlensin aman."

At sevgisi ve ata verilen önem bu türküde çok belirgindir. türküyü yakan usta, atının nalıyla sevgilisinin elindeki zilleri bir tutmakta, atının koşarken çıkardığı nal sesleriyle, sevgilisinin oyun oynarken zille çıkardığı ses arasında bir çağrışım yapmaktadır. Oynattığı kıza zillerin en iyisi olan dökme zili verirken, çok sevdiği güçlü atına da okkayla nal çaktırmaktadır.

Atının doyurulması için de Meram bağlarında yetişen güzel çimleri düşünür.

"ATIMI BAĞLADIM" türküsünde de benzer deyimlerle karşılaşırız:

"Atımı bağladım Ben bir meşeye
Benden selâm olsun Ayse'ye
Şu günlerde gelmez oldu köşeye"

"Evimizin önü bir adım havlu
Havlunun içinde kır atım bağlı
Kır at benim değil Hamdi'nin malı."

"Atımı bağladım kiraz daline
Benden selam söylen nazlı yarime
El alemin aman düştüm diline."

"Atımı bağladım dibek taşına'
Mail oldum yarin keman kaşına
Ne çok düştü zalim felek peşime."

İncelendiğinde grülecektir ki yukarıda yazdığımız her iki türküde de belirli dizeler aynıdır. Her iki türküde de atın rengi kırdır. Kır atlar kiraz dalına bağlanmaktadır. Diğer dizelerde atı bağlamak için her iki türküde de dibek taşı seçilir.

"Mail oldum yarin hilâl kaşına" dizesi ise her iki türküde de yer alır. Yalnız "Ben Atımı Nallatırım" türküsünde aşık ya da efe "Çekin kır atımı bağlan kiraz daline" diye emirler yağdırırken "Atımı Bağladım" türküsündeki efe "Atımı bağladım kiraz daline" diye bağlama eylemini kendi yapar. Bu son türküde efe kır atın kendine değil Hamdi adında birine ait olduğunu da vurgular.

Tosun AT türküsündeki AT, kara haberi vermek için koşulmuştur:

"Tosun at yorulur da gönül yorulmaz
Dalgın sevdalara da çare bulunmaz
El kızı bulunur da kardeş bulunmaz."

"Tosun atın haydi iyisine binerler
Binerler de aman has bahçede inerler
Nazlı da yare kara haber verirler."

Konya türkülerinde karşılaştığımız atla ilgili deyimler şunlar:

"Karşıdan geliyor üç bölük atlı
İçinizde var mı bir güzel elma yanaklı?"
(Eşmekayanın Kavakları türküsünden)

"Atı olan haydi el atına biner mi?
Yiğit olan ikrarından döner mi?"
(Saffet Efendi türküsünden)

"El atına binmiş çalım satıyor."
(Elmaların yongası türküsünden)

Furun Üstünde Furun türküsünde de (el atına binmiş çalım satıyor) dizesiyle karşılaştık. Böylece bu deyim iki ayrı türküde yer almıştır.

"Burçak verin kır atıma kişnesin
Merhem sürün yarelerim işlesin."

"Kır ata bindim de gedikten aştım,
Ecel şerbetini hak verdi içtim."
(Kahbe felek türküsünden)

"Haydan olur, huydan olur
Arap atı taydan olur
Bu güzellik soydan olur."
(Penceresi yeşil perde türküsünden)

"Şerif Hanım ata biner estirir
Ayağını üzengiye kestirir"
(Şerif Hanım türküsünden)

"Perçemin dolandı gül ağacına
Dayarlar, asarlar dar ağacına."
(Keklik türküsünden)

Konya türkülerine göre en beyenilen at tipi kır attır. El atına binip çalım satmak eleştirilir. Atlar için bağlama şekli önem taşır. Türkülerde kır atları bağlamak için kiraz, meşe ve nar ağacı seçilmiştir. Bu ağaçlardan sonra bereketi temsil eden (dibek taşı) düşünülmüştür. Yine türkülerde (at vel avrat) temi bir aradadır. Atla yosma aynı dizelere yerleştirilir. Efe, atını nar ağacına bağlarken; yosmasının da perçeminin gül ağacına dolandığını hayal eder...

Deve temine gelince bu deyimi çok eski Konya türkülerinde buluruz:
"Karşıdan geliyor bir buğur deve,
Ağzında dikeni var aman aman
Geliyor gece, gece."
(Eşmekayanın Kavakları türküsünden)

Yıldız türküsünde de kervandan söz edilir:
"Mavi yıldız sarı yıldız
Kervan kıran kanlı yıldız."
Merkep deyimi türkülerde küçümsetici, aşağılayıcı bir duygu ile ele alınır:
"Hocamın eşşeği dağlar başında
Hocam bir kız sevmiş on beş yaşında"

"Hocamın eşşeği anırıp gelir
Hocam bir kız sevmiş bağırıp gelir."
(Hocam türküsünden)

Emin Oğlan türküsünde de merkebe Emi'nin cesedi taşıtılır:
"Emin oğlanı da şu derede vurdular
Üleşini boz merkebe sardılar.
Anasına kara haber saldılar."
Boz merkebin üstünde evin önüne gelen (üleş), olayın boyutlarını -türkü yapısı içinde- daha da derinleştirir, böylece.

KONYA TÜRKÜLERİNDE İLENÇ

İlenç, dileklerine kavuşamıyan, ihanete ya da haksızlığa uğrayan insanların bir iç boşalım aracıdır. Çünkü onların güçleri bu olumsuzlukları ortadan kaldırmaya yetmez. Bir tek yol kalır ki o da ilenmedir. Şiirlerimizde ve türkülerimizde bunun çok zengin türleriyle karşılaşırız. Bu yalnız Konya bölgesiyle sınırlı bir deyim tarzı değildir. Ancak ilenç Konya türkülerinde de doğal olarak yer tutmuştur.

İlenç, önce umutsuzluktan kaynaklanır. Kişi, bu durumda kendini hedef alır. Bu konuda Konya kökenli olmayan iki türküyü örnek gösterebiliriz:

"Vur sineme öldür beni, öldür beni."

Umutsuzluk için de

"Kara bahtım, kem talihim
Kimi sevsem el alır
Ağustosta suya girsem balta kesmez buz olur"

dizesini anımsıyoruz.

Konya türkülerinde ilenç, kişinin kendine yönelik değildir. Kabadayılığın, efeliğin ve hovardalığın ağır bastığı bir ortamda daha çok hasmına söylenmiştir ilenmeler.

Urfalıyım türküsünde güfte yazarı anasına ilenir:

"Annem de beni güldürmedi de gülmesin vay vay
Sıtmalar tutsun da kollarından ölmesin vay vay
Benden başka evlad da yüzü görmesin vay vay"

Sebep adlı türkümüzde ise düşmanımız SEBEP tir:

"Evin yıkılsın sebep, belin bükülsün sebep
Otuz iki dişlerin birden sökülsün sebep."

Yardan ayıranlar ise Karadut türküsünde yazıldığı gibi çürümüş yaprak olmalıdır:

"Karadut parmak gibi oy oy
Kız yüzün kaymak gibi
Beni yardan ayıran oy oy
Çürüsün yaprak gibi."

Bekârlık ne zor ve ne kötü bir şeydir. /ÜSKÜDAR türküsü bu temayı ilenç için dile getirmiştir:

"Yandım da yandım yanasıcalar
Benim gibi bekâr kalasıcalar."

Kimi türkümüzde de bir diken yüzünden aşık ilenmek zorunda kalmıştır:

"Karamana yarim giderken
Aman ayağıma battı da diken
Kör olsun bu dikeni eken."
(Karaman türküsü)

Diken gibi mapusane kilidi de lânetlenmiştir:

"Viran kalsın anam şu mapusun kilidi."

Alim Gitme Pazara türküsünde ise ölüm haberi getirenlere karşı kem söz söylenmiştir:

"Alim gitme pazara
Uğratırlar nazara
Alim ölmüş diyenler
Kendi girsin mezara."

Bağlar Gazeli adlı türkü ise tümden bir İLENÇ türküsüdür:

"Al beni beni sar beni beni yeşil yapraklar
Ben saramadım sarsın seni kara topraklar".

Bu güftede aşık, saramadığı, okşayamadığı, yüz bulmadığı sevgilisinin ölmesini ister. Aynı türkünün sonlarında bu kötü dilek daha belirgin bir şekilde vurgulanır:

"Gidişin gidiş olsun
Üzengin gümüş olsun
Dağdan taştan geçerken
Ölüm yoldaşın olsun."

Bazı türkülerimizde de ilenç yerine (alay, küçültücü deyimler) kullanılmıştır:

"Çay kenarına da aman aman sürmelim
Bostan ektim yayıldı eeeey
Çapkın da oğlan aman aman sürmelim
Bir bıçakta bayıldı eeeey"
(Çay Kenarı türküsünden)

"Gökte yıldız on kaldı
Şalvar düştü don kaldı
İndir fadimem donunu
Görünmedik nen kaldı?"
(Alim Gitme Pazara türküsü)

"Kavakta türkü söyler
Esdikçe bizi eyler
Yeniden bir yar sevdim
Babası hain beyler"
(Bir Şarap İçtim Destiden türküsü)

"Kara da gözlüm ne bakarsın kapıdan
Sensin beni doğru yoldan sapıtan
Ben gelemedim zebaniler gelsin senin hakkından"
(Tosun At türküsü)

"Cevizin yaprağı narindir narin
İçerim yanıyor da dışarım serin
Yarim güzel ama annesi hain."
(Kayalar türküsü)

"Senin de gibi yosmayı
Pazarlarda satarım hey hey"
(Kabak türküsü)

KONYA TÜRKÜLERİNDE MANİLER VE MERDİVENLEME TEKNİĞİ

Konya türkülerinde güfteler üç ayrı oluşum gösterir. Birinci bölümde yer alan güfteler bir olaya dayanarak yazıldığından biz bu guruba (Olaylara dayalı güfteler) adını koyuyoruz. Mezararası, Şerif Hanım, Saffet Efendi, Eczanenin Şişeleri, Necip Oğlan, Emin Oğlan türküleri bu guruba girer. Olaylara dayalı güfteler şiirsel yapıları zayıf güftelerdir. Genellikle anlatılmak istenen (olay) sözcüklere gereğince yansımaz.

İkinci gurupta ise oturaklı, sağlam güfteler yer alır. Çünkü saz ustası bestesini Konya'nın eski ve ünlü ozanlarına ait şiirlere uyarlamıştır. Bu güfteler (Konya Methiyesi), (Bülbül) adlı şiirleriyle Aşık Şem'î'ye ve (Efendim) şiiriyle de Aşık Kenzî'ye ait olanlardır.

Üçüncü gurupta yer alan güfteler ise çoğunlukla halk arasında uzun yüzyıllardan beri söylenen maniler birikiminden oluşmuştur. Bu güftelerde yer alan maniler, birbiriyle ilintisiz olduğundan teknik yapı bir montaj-yerleştirme özelliği gösterir. Bu güfteleri incelediğimizde saz çalmanın (tezene vurma ustalığını kasdediyoruz), beste güzelliğinin önemli tutulduğunu, güftenin ise zorunlu olduğundan üçüncü bir unsur olarak kullanıldığı izlenimine kapılırsınız. Ancak güftelerde yer alan maniler işlenen konuya göre bir hayli değişikliğe uğrar. Örneğin:

"Süpürgesi yoncadan
Gayet beli inceden
Ben seni sakınırım
Yerdeki karıncadan"

dörtlüğünde son iki dize bir halk şiirinden alınmıştır.

Konya türkülerinde yer alan manilerden bazı örnekler vermek isterim

"Camdan baktığın yeter
Canlar yaktığın yeter
Sen orada ben burda
Hasret çektiğim yeter."

(Kara Koyun türküsünden)

Şabap Oğlan türksünde de güfte içine damdan düşme bir mani yerleştirilmiştir:

"Şu derenin armudu
Anan baban var mıydı?
Anan baban olsaydı
Bizi böyle kor muydu?"

Bu maninin türkünün diğer bölümleriyle bağlantılı olmadığını belirtmek isteriz.

Bazı manilerde türkünün nakarat bölümüne monte edilmiştir:

"Aman benim çiçeğim
Sen doldur ben içeyim
O kibar ellerinden
Birkaç kadeh içeyim."

(Camekân türküsünden)

Konya türkü güftelerinde ortaya çıkan bir diğer özellikle (merdivenleme) tekniğinin uygulanmış olmasıdır. Bu uygulamada ele alınan konu başladığ ıher kıtada tekrarlanır ve ancak kıtanın diğer yerleri değişir. Buna dair örnekleri sıralamak isteriz.

Atımı bağladım türküsünü ele alalım. Bu türküde ilk dörtlüğün başı şöyledir: "atımı bağladım ben bir meşeye". İkinci dörtlükte ise güfte şöyle yürür: "Atımı bağladım kiraz dalına" Son dörtlükte baş dize "Atımı bağladım dibek taşına" olur.

Merdivenleme tekniği pek çok Konya türküsünde karşımıza çıkar: Mapusane türküsünden, İlk dörtlük başı: "Mapus damlarına serdim postumu". İkinci dörtlük başı: "Mapusane içinde üç incir ağacı". Üçüncü dörtlük başı: "Mapusane içinde ötüşür kazlar".

Acemoğlu türküsünde (Kale) motifi baş sözcük olarak ele alınır: "Kaleden bakan oğlan.". Daha sonra "Kalenin burcundayım." Üçüncü dörtlükte "Kaleden indim yayan" ve "Kaleden atın beni" sonuçlamasıyla güfte biter. Keşkem türküsünde merdivenleme tekniği "Evlerinin önü haşhaş", "Evlerinin önü nane", "Evlerinin önü marul" başlıklarıyla kurulmuştur.

Merdivenleme tekniğiyle örülmüş diğer güfte örneklerini, Mezararası, Karaman, İstanbul'a ısmarladım, Karadut, Çıbık Telden Bağlamam, Gayalar, Furun Üstünde Furun, türkülerinde de bulabilirsiniz.

Türkülerimizde karşılaştığımız diğer bir teknik özellikte şudur:

Nakaratlar bir birine benzemez. Oysa nakarat demek ilk dörtlük ya da üçlükten sonra tekrarlanan bölümdür. Nakaratın hep aynı olması gerekir. Konya türkülerinin pek çoğunda güftenin monotonluktan kurtarılması için

nakarat sözcükleri de değiştirilmiştir. Mezarara sı türküsünde nakarat bölümü

"Vurma zalim vurma kama yarası
Bura meydan değil sokak arası"

iken ikinci nakarat ve sonrasında dize şöyle kurulmuştur:

"Aslanım kazımım yerde yatıyor
Kara kaytan bıyıkların kana batıyor."

Kayalar türküsünde ilk nakarat şöyledir:

"Ölmeyince vermem seni ellere
Söylemem adını düşürürler dillere."

Oysa diğer nakaratlar birinci nakarata hiç uyum göstermez:

"Ördeğim gölünüze yüzmeye geldim,
Şahinim çölünüze gezmeğe geldim."

Ancak Konya türküleri günümüze dek bütünüyle yazılıp tesbit edilemediğinden, zaman içinde saz ustalarının dilinde değişikliklere uğradığı hatta bu uyumsuzluğun nakaratları bile etkilediği inancındayız. Bazı türkülerde aynı dizelerle karşılaştığımız için unutulanların doldurulduğu, hatta diğer türkülerden bazı dizelerle yamalar yapıldığı, o türkünün tamire uğradığı kuşkusuz bir gerçek olarak karşımıza çıkıyor.

KONYA TÜRKÜ GÜFTELERİ İLK KEZ DERLENİYOR

Anadolu'da uzun ömürlü ilk türküler Selçuklular zamanında Konya'da yakıldı ve yazıldı. (Türkü yakma) deyimi de Konya kökenlidir. Bu deyim, hem beste yapmayı hem de güfte yazmayı bir arada kapsar. Konya türküleri içinde en eskisi "emmiler" türküsüdür. Bu türkünün dizeleri şöyledir:

"Emmiler, emmiler de vay anam
Türkmen emmiler
Uzun uzun entarili vay anam
Salmada yenliler vay anam".

Türkmen sözcüğünün yanı sıra emmilerin uzun entarili ve salma yenli olmaları, o dönemdeki Selçukluları belirler.

Yine türkünün ikinci bölümünde yer alan,

"Bir oğlum olsa da vay anam
Versem de hocaya vay vay
Okuya okuya çıksa da heceye vay vay"

sözleri de türkünün eskiliğini kanıtlar. Selçuklular zamanında Konya bir üniversite şehriydi. Çeşitli medreseler içinde en ünlüleri Karatay ve İnce Minare'ydi. Okumak isteyenler, hoca arayanlar, hep Konya'ya gelirdi. Türkünün iki tane bir birine benzemeyen nakaratı vardır. Bu nakaratların çok sonraki yıllarda türkünün güftesine eklenmiş olması çok olasıdır. Çünkü her iki nakaratın anlam olarak ana kıtalarla bir ilintisi yoktur.

Bu en eski türkünün orta Asya kökenli müzikle hiç bir benzerliği görülmez. Mimaride, giyim kuşamda, bilim ve felsefede hatta şiirde ve güldürü sanatında yepyeni ve aydın bir dünya yaratan Selçukluların eski Anadolu uygurlıklarınca söylenen ağıt, ezgi ve müziksel söylentileri mirasılıyarak halk müziğinde de yenilikler yaratmış olmaları hiç şüphe götürmez.

Konya türküleri içinde eski olan türkülerden birisi de (Nizâmlar) türküsüdür.

Bu türkünün 19 uncu yüzyıl içinde ve Kadı Abdurrahman Paşa Konya Valisi iken yazılıp bestelendiğini ilk kez İstanbul'da yapılan Türkoloji Kongresi' nde Şair Feyzi Halıcı bir bildiri ile açıkladı. Yeniçerilerle, Nizamı Cedit Ordusu arasındaki çekişmelerin izlerini taşır bu türkü... 19 uncu yüzyılın tamamı ile 20 ci yüzyıl başlarında Bektaşilik Konya'da çok güçlüydü. Yeniçeriliğinde, Bektâşiliğin derin etkisinde olan bir ordu kurumu olduğunu şimdi anımsıyalım. O dönemde Konya'lı Tarikat üyeleri ile ilin varlıklı kişileri Nizâmı Cedit Ordusu' nun kurulmasına karşı çıkmışlardı. Nitekim Nizâmlar türküsündeki (Mâli gülü) sözü Nizâmı Cedit askerleri için kullanılmıştı. Mâli gülü (Malın gözü) anlamında söylenmiştir. Bu konuda yine Feyzi Halıcı'nın Kültür ve Turizm Bakanlığı yayınları arasında çıkan (AŞIK ŞEM'Î Hayatı ve Şiirleri) adlı eserinde şu bilgiyle karşılaşıyoruz:

"Konya'nın yetiştirdiği ileri gelenler arasında Koç Bekir Ağa adında bir de yeniçeri (Tuğsuz vezir) vardı. Babası Mevlâna oğullarından Halil Çelebi adında bir zattır. Konya'da ölmüş ve gömülmüştür. Kabri Üçler mezarlığındadır. Mezar kitabesi şudur:

(Hâzel-merhum ve mağfur ser-samsoni Esseyid Bekir Ağa'nın pederi Hali Çelebi ruhuna el-fatiha.)

Bekir Ağa'nın anası, Karaman'ın İlisra köyünden Afife Hatun'dur. Kocasından altı yıl önce ölmüş, Konya'daki Üçler mezarlığına gömülmüştür. Kabir taşında şunlar yazılıdır:

(Mütesellim-i eyaleti Karaman ser-samsoni Esseyid Ebubekir Ağa validesi Afife Hatun ruhuna el-fâtiha...)

Bekir Ağa, zamanında, tarihi olayların içinde bulunmak ve bizzat kahramanı olmak itibariyle hayat ve şahsiyeti üzerinde durulması gerekenlerden birisidir. Aynı zamanda nakledeceğimiz olay da, bir çok bakımdan dikkat ve tetkike değer mahiyettedir.

Bekir Ağa, Konya mektep ve medreselerinde biraz okuduktan sonra asker oldu. İstanbul'a gitti. Orada, yeniçeri ortalarından otuz bire kaydedildi. Mertliği, doğruluk ve cesurluğu gözden kaçmadı. Ser-samsonu (Ocaklılar arasında tuğsuz vezir) mertebesine yükseldi. Karaman mütesellimliğine tayin edilerek Konya'ya geldi.

Burada, askeri teşkilatı tensik ve islâh etti ve bu yüzden ünü arttı.

O tarihlerde, Napolyon Bonapart, Mısır'dan Filistin ve Suriye üzerine yürümüştü. Akkâ'da Cezzar Ahmet Paşa bulunuyordu.

Akkâ müdafiine yardımcı olarak Konya'dan da askeri kuvvetler gönderildi. Bunların kumandanı Koç Bekir Ağaydı. O zamanın Konyalı halk şairi, Bekir Ağa'nın gidişini, sade bir dille şöyle anlatır:

Bekir Ağa bayrak açtı
Hak Rahmetin O'na saçtı
Ağaların aklı kaçtı
Gideriz küffar üstüne.

Yaşa hay efendim yaşa
Yazılanlar gelir başa
İzin verdi Derviş Paşa
Gideriz Mısır üstüne

Sevindirdi o herkezi
Bayrakları hak vergisi
(Dereliler)le ikisi
Gideriz küffar üstüne.

Denizden çıktık azâde
Cezzar Paşa'ya imdade
Kuvvet versin size hüda
Gideriz Mısır üstüne

Bekir Ağa serler seri
Hepsinden âlâ askeri
Bekir Ağa ser askeri
Gideriz küffar üstüne

Uyan padişahım uyan
İzin verdi eşraf ayan
Yeniçeri kulun yayan
Gideriz Mısır üstüne.)

Akkâ'da yararlığı ve yiğitliği görülen Koç Bekir Ağa'nın Konya'ya döndükten sonra ünü, nüfuz ve itibarı artmıştı. Halkın gözünde bir Kahraman tanınıyor ve yoksulları koruyan cömert bir insan olarak seviliyordu.

O sıralarda Konya'ya Abdurrahman adında ibradalı, irtişacı ve zulümcü bir kadı gelmişti. Kadı ortalığı kasıp kavuruyor, asıp kesiyordu. Halk buna dayanamadı. İstanbul'a yazılıp çizildi. Adamlar göndertilerek kadı kaldırtıldı. Fakat aradan uzun zaman geçmeden Mahmut II, Kadı Abdurrahmanı iki tuğlu vezir olarak valilikle tekrar Konya'ya gönderdi. Cür'eti artan kadının, içi öç öteşiyle yanıp tutuşuyordu. Ortalıkta Ramazandı. Kaldırılması için mühür basan ve şikâyette bulunanlardan yüz elliden fazla ileri geleni iftara çağırdı. Bunlardan bazıları gitmediler. Kadı, gidenleri, birbirinden habersizce boğdurdu. Cesedlerini kazdırdığı kuyulara gömdürttü. Bunlar yetmiyormuş gibi başına biriktirdiği adamlarla halka ve şehre saldırdı. Sanki şakî ve asileri tedip ve tenkil ediyordu. Halk, bundan çok müteessir oldu. Silahlandı. Bekir Ağa'yı başına alarak kadıya karşı geldi. Şiddetli ve kanlı çarpışmalardan sonra Kadı Abdurrahman'ın adamları birkaç kişiyi daha yaraladı ve öldürdü. Fakat silahlı halk yolları tutmuştu. Kadı durumun kötülüğünü anladı. bekir Ağa'ya yalvarıp yakardı. Memlekette durmayacağına namus ve Allah'ı üzerine yemin ederek savuştu. Kadı Abdurrahman Paşa, Ilgın bölgesinde evvelce kardeşini öldürttüğü Tekkeli Aşiretinden Mustafa Bey'in eline düştü. ve orada öldürüldü. Bu tarihi olayla ilgili Aşık Şem-î iki destan yazmıştır."

Feyzi Halıcı sözkonusu eserinde bu iki destana da yer vermiştir. Görüldüğü gibi bu önemli olay, hem şiire hem de türkülere yansıdı.

İşte Nizâmlar türküsü Kadı Abdurrahman Paşa ile Bekir Ağa arasında başlayıp biten fakat yeniçerilik ruhuyla, Nizâmı Cedit yeniliğinin beklenmedik bir hesaplaşması sonunda yaratıldı:

"Kışlanın önünde redif sesi var
Bakın çantasında bilmem nesi var
Bir çift kundurası bir de fesi var"

"Kışlanın önünde sıra söğütler
Binbaşı oturmuş asker öğütler
Cepheden mi geliyor onca yiğitler."

Nizâmlar, Nizâmlar mali gülü Nizâmlar
Cennet yüzü görmesin aramızı bozanlar"

Bu türkünün son nakaratı olan,

"A benim zülfi siyahım ebru hilâlim
Sütünen mi beslenmiş kardan beyazım"

dizelerinin ana bloklarla anlam olarak bir ilişkisi yoktur.

İşte Konya türkülerinin geçmiş dönemlerde notaya alınmaması ve sözlerinin yazılmaması nedeniyle pek çoğunun yitip gittiği inancındayız. Osmanlı, Muzaffer Saraç'ın da belirttiği gibi Anadolu halkının dili, kültürü ve müziğine hiç sahip çıkmadı. Selçuklulardan sonra Anadolu tümüyle kültür ve müzik alanında tam bir karanlığa girdi. Anadolu'nun kültür alanında uyanışı köstekledi. Türkülerimizin günümüzdeki kopukluğu bunun sonucudur.

Biz yine de Konya türkülerinin günümüze ulaşan güftelerini ilk kez derleyebildik. Bu konuda en büyük yardımı solist Nuri Cennet bize sağladı. Kendisine ve güftelerin derlenmesinde Nuri Cennet'e yardımcı olan arkadaşları Aşık Tahir Demiröz'e, Udî Kemal Pekçağlar'a, Divan Saz ve Bağlama ustaları Muharrem Ezder'e, İbrahim Pala'ya şükranlarımızı iletmek isteriz.

TARİH İÇİNDE SAZ:

Bizim tesbitimize göre saz Anadolu'da bilinen en eski bir müzik enstrümanıdır. Yani vurgulu enstrümanların ecdadı ve atasıdır, SAZ...

Her türlü musiki aletine saz adı verilir. Bunun örnekleri çoktur. "Vurgulu Sazlar" deyimi bütün vurgulu enstrümanları anımsatır. "Sazlar akort edildikten sonra konser başladı" derken ortaya aynı anlam çıkar. Halk arasında da "Saza gidelim" şeklinde kullanılan söz,"çalgıya gidelim" demektir. "Saz takımı" deyince de keman, kanun, ud gibi çalgıları algılarız. Sazın esikiliği, kendisinden sonra ortaya çıkan enstrümanları da içermesiyle kanıtlanır.

Bu arada "elektro saz", "ince saz", "nefesli saz", deyimleri olduğu gibi 'saz alemi" deyimi de halk arasında kullanılır. Sadece enstrümanlar için değil, bazı bestelerde de "saz" sözcüğünden yararlanılmıştır. Saz semaisi gibi. Hatta çoğunlukla pek çok besteye "saz eseri" der geçeriz. İş bununla da kalmaz, saz sözcüğünden türeyen başka deyimler de vardır: "Sazcı", "sazende" gibi... Çalgı çalan kimse anlamında kullanılır. Şimdileri unutulan bir deyim daha var: "Sazendegan" (çalgıcılar).

Bizim konumuz olan saz, genellikle kestane ve dut ağacından yapılır. Sap kısmı ise gürgendir. Sap ve gövdenin yanları ceviz ve sedeflerle süslenir. Altı, sekiz ve on iki telli olabilir. tezene adı verilen kiraz kabuğundan yapılma bir mızrapla tellere vurularak çalınır. En küçüğüne cura, orta boy olanına bağlama, on iki telli olanına da divan sazı, ya da meydan sazı adı verilir. Curayla, bağlama arasında yer tutan saza da tambura denir.

Gazimihal'in bildirdiğine göre saz sözcüğü farisicedir. Ancak sazın Anadolu kökenli olduğu öne sürülmüştür. Saz sözcüğü Anadolu'dan farisiceye geçmiştir. Bu konuda uzman olan İsmet Zeki Eyüpoğlu, "Anadolu Uygarlığı" adlı yapıtında şunları yazar: "Eski çağlarda Anadolu'da halk arasında dolaşan, çalgı çalan, türkü çağıran ozanlar vardı. Kimi usta malı, kimi kendi eserlerini dile getirirdi. Bu ozanlar günümüzün "Halk Ozanları"nın atalarıdır."

Gerçekten Lidya'nın "Kaval" dediğimiz çoban çalgısı pek çok içli türkülerin ve ezgilerin söylenmesinde okuyuculara eşlik etti. Karadeniz'in kemençesi, Erzurum'un tulumu, tüm Anadolu'nun bağlaması ilk çağ tarihlerinden beri kendi yörelerinde hep var olmuşlardır Armonika ise Kars-Artvin yörelerinin çalgısıdır. Kaval ve saz ise ilkçağ Anadolu uluslarında çok yaygındı. İsmet Zeki Eyüpoğlu'nun da belirttiği gibi Vergilius (İ.S. 19) ve Ovidius (İ.S. 18) gibi Lâtin kökenli şairler yazdıkları şiirlerinde sazın ve kavalın Anadolu'da Frigya, Lidya bölgesinde çalındığını söylerler. Aslında Anadolu'lu olan sonradan Yunanistan'a göçen ünlü tarihçi ve yazar Homeros sazın geçmişini İsa'dan bin yıl öncelerine götürür. Gerçi Homeros İsa'dan 900 yüzyıl önce yaşamışsa da Odysseia adlı eseri 4-5 yüz yıl sonra derlendi. Bu derleme sırasında sazın sonradan metinlere eklenmiş olması düşünülemez. Hatta Homeros'un aşağıya aldığımız şiirinde sadece sazdan söz etmekle ve sazın o tarihlerde Anadolu' daki varlığını muştulamakla kalmaz, ayrıca günümüzde bile izleri görülen sazın bir kahvede duvara asılıp aşığın meydan okuması olayını da şiirinde irdeler.

A. Erhat ve A. Kadir'in Odysseia'dan çevirdikleri bölümü bu yazımıza alıyoruz:

"Haberoide geldi, Değerli ozan vardı yanında
Mousa çok severdi bu ozanı
O'na hem iyi şey vermişti, hem kötü şey
Gözlerinden yoksun etmişti O'nu
Ama tatlı ezgiyi bağışlamıştı O'na
Pantonoos bir koltuk uzattı altın çivili
Dayadı koltuğu halkın ortasında koca bir direğe
Astı ince ve keskin sazını
Tam başının üstünde bir çengele"

Homeros'un sazdan söz eden iki dizesini de bu yazımıza almak isteriz:

"Susturun Demodokos ince sesli sazını
Hepimiz hoşlanmış değiliz bu ezgilerden."

"Habercide geldi, verdi sazı De Modokos'a
Ozan sazını alıp geçti ortaya
horada usta gencecik delikanlılar dizildiler
Çevresine başladılar Tanrısal toprağa
Ayaklarıyla vurmaya."
(8/536-541)

Olayları şiir, türkü ve sazla anlatma sanatının çok eski dönemlere indiği ve bu geleneğin Anadolu'da çok yaygın olduğu anlaşılıyor.

TARİH İÇİNDE OYUN

Halk oyunları bize göre inanç (din), doğa sevgisi ve yaşamı mutlulandırma tutkusundan ürer.

Tarihi gelişim içinde Anadolu'da oyunun çok eski dönemlere inip gittiğini görürüz. Milattan sekiz bin yıl önce bile Anadolu'da oyun vardı. Nitekim Çatalhöyük'te ele geçen resimlerde kimi figürlerin dans eder biçimde olması bu görüşümüzü kanıtlar. Arkeolog Mellart bu dansların av öncesi yapılan törenlerde uygulandığını söyler.

Halk oyunları, halkın inançlarını, yaşama anlayışını, beğencini dile getirir diyen İ.Zeki Eyüpoğlu Anadolu'daki halk oyunlarının özünde din ve inancın söz konusu olduğuna değinir. Gerçekten de eski inançların geçerli olduğu dönemlerde din törenleri çalgılı, içkili ve oyunlu yapılırdı. Konya oturağında da bunun izleri görülür. Anadolu'da eskiden bu törenleri Tanrılara yakınlığı nedeniyle krallar yönetirdi. Konya oturağında ise yönetici "Efe"dir. Din olgusunun yanı sıra doğa sevgisi de halk oyunlarını hem yaratmış, hem de yaşatmıştır. Eski çağlarda Anadolu'nun ege bölgesinde düzenlenen Bağbozumu törenleri, Adonis şenlikleri, orta Anadolu'da yapılan Hitit bayramları, doğuda Urartu düğünleri bunun örnekleridir. Kasitlerin bahar bayramı, kökenini doğa sevgisinden almıştır. İsa'dan 15 yüzyıl önceleri başlayan bu bahar bayramları günümüzde bile sürecenliğini koruyor. Anadolu'da eski devirlerde oyunlar, kadın ve erkeğin iştirakiyle yapılırdı. İslamiyetin kabulünden sonra da oyunlar sürekliliğini sürdürdü. Oysa dinimize göre çalgılı, içkili, oyunlu toplantılar kesinlikle yasaklanmıştır. Kadın ve erkeğin birlikte ya da ayrı olarak oynamaları ise günah

sayılır. Hal böyle iken Anadolu'nun çeşitli yörelerinde hem de çok zengin türküler topluluğunun bulunması, oyun figürlerinin çeşitliliği, çalgıların tür olarak çokluğu, hatta oyunlarda giyilen giysilerin yörelere göre değişmesi ve zenginliği dinsel yasaklara karşı bu direnişin köken olarak eski geleneklere ve göreneklere dayandığını gösterir. Anadolu'daki kültür birikiminin dini etkilere rağmen oyun olarak dışlanmaması hatta sevilip korunmasından da anlıyoruz ki, halk eski çağlardan bu yana uyguladığı her çeşit tören, şölen ve oyunlara sahip çıkmıştır.

Anadolu oyunlarının eskiliği oyun giysilerinden de bilinir. Oyunla giysiler arasında büyük bir uyum vardır. Dokuma özelliği, oyunun figürlerine tıpa tıp uyar. Anadolu'da çeşitli uygarlıkların eski çağlarda tohumlarını ektiği oyunların değişik yapısı ve çokluğu ve değişikliği oranında da giysiler ayrıcalık ve benzemezlik gösterirler. Örneğin batı, doğu, kuzey ve güney yörelerimizde oynanan oyunların müziği, oyun figürleri ve giysileri bugün bile yaşanan bölgenin özelliklerini içerir. Örneğin Karadeniz oyunlarında giyilen giysilerle hiçbir zaman bir Silifke oyunu oynanmaz. Şalvar, entari, başlık, yelek, zıpka, kuşak, çorap, başörtü, gömlek, kaytan, poşu, üstlük ve el mendilleri her bölgenin kendi özellikleriyle oynanan oyunlara göre şekillenmiştir. İşte bölgelere göre ortaya çıkan bu benzemezlikler, oyunların Anadolu'da değişik uygarlıklara ait kültür birikimlerinden çıkıp geldiğini kesinlikle açıklar.

İsmet Zeki Eyüpoğlu'nun da belirttiği gibi günümüzde bazı yörelerdeki oyun giysileri "Hitit" kabartmalarında görülen giysilerin tıpkısıdır. "Hititlilerin" egemen oldukları bölgelerde görülen giysi benzerliğine Batı Anadolu giysilerinde hiç raslamayız. Maraş'ta bulunan bir kaya kabartmasında görülen kadın çorabı, çarıkları, başlığı, etekliği, kuşağı, bağlayış biçiminin günümüz Doğu Anadolu kadınlarında aynen görüldüğünü vurgular, Eyüpoğlu...

Konya'daki oyunlara gelince yukarıda da açıkladığımız gibi bu oyunlar tarih olarak Orta Anadolu özelliği taşır. Ve de diğer bölgelerin oyunlarına hiç benzemez. Oturak alemlerinde oyun oynayan kadınların özel giysi giymedikleri tam tersi oyun süresi içinde soyunmak surietiyle striptiz yaptıkları görülür. Toplu oyun da enderdir. Ancak çok eski dönemlerde oturak alemlerinde oyuncu kadınların özel giysiler giydiklerini tahmin ediyoruz. Oyuncu kadınlar, oyunlarını tahta kaşık çalarak oynarlar.

Folklorumuzun iyi bilinmesi halk yaratmalarının kaynaklarına inmekle mümkün olur. Oyunlar, türküler, çalgılar ve giysiler bize geçmişten pek çok mesaj ulaştırmakta, doğa sevgisinden inançlara, gelenek ve göreneklere, yaşam biçimlerine kadar pek çok olguyu gün ışığına çıkarmaktadır.

TÜRKÜLERİN DİLİ

Hiçbir halk dilsiz ve türküsüz yaşamadı. Neş'e, sevinç, üzüntü, elem, acı, özlem ve ölüm insanlarda türkü söyleme alışkanlığını yarattı. Türküler başlangıçta belki bir boşalma aracı olarak kullanılmaktaydı. Nitekim ünlü Fransız romancısı Michael Butor "Sanat eseri boşluğa atılmış bir çığlıktır" der. Şu halde roman, tiyatro, şiir ve resim içinde bir anlamda sessiz türküler deyimini kullanabiliriz. Eski çağlarda Anadolu'da ölüm olaylarında ağlamacı kadınlar tutu

lurdu. Bunlar türküler söyleyerek ağlarlardı.Hatta akan göz yaşları özlem cam şişelerde toplanır, türküler söylenerek ölen kişinin mezarına konurdu. Düğün ve derneklerde de türküler, sevinç ve neş'enin bir deyim aracını oluşturdu. Görüyoruz ki, halk musikisi toplumun kopmaz bir parçasıdır. İş hayatında da o işin yapılmasını kolaylaştıran ve çalışma düzenini sağlayan türküler de yakılmıştır. Doğu Anadolu'da kökeni ilkçağlara inen iş türkü örnekleriyle karşılaşırsınız. Bir dibek başında dört kadının ellerindeki takoz başlı sopalarla buğdayları döverken aynı ovuğa belirli aralıklarla inen sopaların birbirine çarpmaması, söylenen şahane güzel bir iş türküsüyle sağlanır. Çalan, besteleyen ve dinleyen olarak toplum kesimleri bir anda türküler sayesinde bir duygu çevresinde birleşiverirler. Türkülerin kaynaştırıcı özelliği böylece birleştirici yönüyle de önem kazanır. Toplumla böylesine iç içe bir ögeyi küçümsemek elimizde değildir. Türküler yaşadığı bölgenin bir duygu ve düşünce sözlüğüdür. Çevre insanını, en iyi onun söylediği türkülerden tanırsınız. İşte biz buna türkülerin dili diyoruz.

İşte sevgili okurlar, sizlerle türkülerin diliyle konuşup durduk. Bir anı zinciri içinde Çopur Derviş Emmi'den başlayarak eski, yeni saz ustalarımızla Karabiber, Sille'nin Ufak Tefek Taşları, Furun Üstünde Furun türkülerini ve dahi diğerlerini birlikte dinledik. Daha doğru bir deyimle türkülerimiz yüreğimizde notalaştı. Saz telleri gönlümüzde dillendi.

Bu çalışmalarımızın tam olduğunu öne sürmüyoruz. Çok eksiklerimiz olmuştur. Hatta unuttuklarımız da. Ama ne var ki, önemli olan bu konuların incelenmesiydi. Şimdiye dek böyle bir girişimde bulunulmadığını daha önce belirtmiştik. Eksik ve noksan da olsa işte biz böylesi bir girişimi başlatmış olduk. İşittiğimize göre Konya'daki, Selçuk Üniversitesi de Halk Musikisi üzerinde kültürel çalışmalar yapılmasını plânladı. Üniversitemizin bu duyarlığını takdirle karşılıyoruz. Dileğimiz o ki, Konya türküleri beste olarak ta aslına en uygun şekilde tesbit edilsin. Bizim derlediğimiz ve ilk kez yayınladığımız güftelerin de en eski blokları bulunsun. Bunu gerçekleştirmek Anadolu Halk Musikisi açısından büyük bir hizmet olur. Konya türküleri klâsik türkülerdir. Makamlı ve aranağmelidir. Büyük bir bölümü Dergâhlarda yetişmiş usta müzisyenlerce bestelendi. Konya türküleri Anadolu'nun en eski türküleri olması açısından da çok önemlidir. O halde bu eserleri Konya sınırları içinde değil, tüm yurt genelinde tanıtmak, yaymak ve sevdirmek hepimizin görevi olmalıdır.

TÜRKÜ GÜFTELERİ

SANDIKLI (Uşşak)

Sandıklının aman tarlaları hendekli
Mosduralı geliyor dayanda gamze sandıklı
Şimdide gızlar aman şeker yemez Fındıklı

Dabakada benim tütünde benim keyf benim
Öperim severim kâhyammıdır el benim.

Ayva dibi serin olur anam yatmaya
Mosduralı geliyor seyrimize bakmaya
Altın ister anam ak gerdan takmaya

Diyememde diyemem diyende dillerin güzel
Sana bana yastık kar beyaz kolların güzel

Bir ateş ver anamda ciğaramı yakayım
Sen sallan güzelim ben boyuna bakayım
Ak gerdana aman beşibirlik takayım

Dabakada benim tütünde benim keyf benim
Öperim severim kâhyammıdır el benim

Ardıç arasında anam biter yandaklar
Adana kirazına dönmüş dudaklar
Hani senin bana adadığın adaklar

Diyememde diyemem diyende dillerin güzel
Sana bana yastık kar beyaz kolların güzel

OY SABAHIN SEHER VAKTİ (Uşşak)

Oy sabahın seher vakdi anam
Görebilsem yarimi
Gül daline bülbül konmuş anam
Çeker ahü zarini

Bu güzellik sana bana kalmaz
Aman geleceksen gel şimdi

Oy sabahın seher vaktinde anam
Oturmuş kahve içer
Bir elinde altın makas aman
Yarine fistan biçer

Bu güzellik sana bana kalmaz aman
O şimdi yâr o şimdi.

SİLLE (Uşşak)

Hey heeeeey
Şu sillenin aman sokakları sekili aman(2)
Pencerede gül karanfil ekili aman
Kimler olsun nazlı yarin vekili aman

Dolanda gel haydi bağlarına bakayım aman
Aman aman neler olacak Meramdaki bağlar bizim olacak

Hey heeeeey
Şu sillenin aman yaylaları yokuşlu aman(2)
Dağları elvan elvan nakışlı aman
Güzelleri geliyor ceylân bakışlı aman

Dolan sallan haydi boylarına kurban olayım
Aman aman neler olacak Meramdaki bağlar bizim olacak
Türbe önündeki Evler bizim olacak

MENTEŞELİ (Uşşak)

Lorosdan bir duman ağdı
Sulu sepen dolu yağdı
Yolcular hep handa kaldı
Kaldım evlerde yalınız

Ebrişimin telden midir?
Muhabbedin candan mıdır?
Bu ayrılık senden midir?
Tükenmez derdim yalınız

Menteşeli menteşeli
Öldüm derdine düşeli
Onyedi yıldır gideli
Kaldım evlerde yalınız

Derviş olsam giysem hırka
Kimsem yokki versem arka
Ben dolaştım şanlı şarka
Çekilir derdim yalınız

Evleri var içli dışlı
Çelenkleri huma kuşlu
Annem ağlar gözü yaşlı
Kaldım evlerde yalınız

ÇIKABİLSEM

Çıkabilsem şu mapustan saraya
Aman davacılar yavrum davacılar
Hep toplanmış anam bir araya
Davam yokki anam seni nerde araya

Bir elinde martin bir elinde dabanca
Sağa da sola anam mermi atıyor

Viran kalsın anam şu mapusun kilidi
Haydi yüreğimde anam yüreğimde
Yağ kalmadı anam eridi vay vay
Benim yarim anam şu Konyada biridi

Ağlama naciyem sızlama naciyem
Avdan geldim yorgunum kara kara
Kaşlarına vurgunum bir çift elagözlerine
Vurgunum

Candarmalar anam şu kuleden bakıyor
Bir elinde mavzer bir elinde dabanca
Sağa sola kurşun atıyor
Atma çavuş atma kurşun beni yakıyor

Ağlama naciyem sızlama naciyem
Avdan geldim yorgunum kara kara
Kaşlara bir çift elagözlerine anam
Vurgunum

İÇME BEYİM (Hüseyni)

Tüfengim dolu saçma
Haydi gel yarim benden kaçma
On yerimde yaram var
Haydi bir yarada sen açma

İçme beyim içme sarhoş olursun
Aman saat beşten sonra benim olursun

Tüfengim atılmıyor
Aman pazarda satılmıyor
Şu ıssız gecelerde haydi yalnız
Yatılmıyor anam yalnız yatılmıyor

Alçaklara kar yağmış üşümedin mi?
Sen bu işin sonunu düşünmedin mi?

Kar yağar alçaklara
Haydi gün doğar bucaklara
Analar kız böyütmüş haydi
Sığmıyor kucaklara

İçme beyim içme sarhoş olursun
Aman saat beşden sonra benim olursun

Martinimi doldurdum
Aman duvardadır duvarda(-2)
Yeniden bir yar sevdim
Aman hovardadır hovarda(-2)

Alçaklara kar yağmış üşümedin mi?
Sen bu işin sonunu düşünmedin mi?

Basmanın şirazesine
Oynarım zil sesine
Şurda bir garip ölmüş
Varmam cenazesine

İçme beyim içme çaydan mı geçtin
Ağzın yüzün kokuyor konyak mı içtin

URFALIYIM (Karcığar)

Urfalıyım bahçalıyım bağlıyım vay vay
Kurşun değdi yüreğimden dağlıyam hey
Bir yar için kollarımdan bağlıyam hey

Değmede çeksin cezasını gözlerim hey hey
Sürmelim gel gel bahçalım gel

Dumanda çökmüş şu dağlarında başına vay vay
Arzumda kaldı toprağında daşında hey
Ne çokda düşdü kahpede felek peşime hey

Değmede çeksin cezasını anam gözlerim hey hey
Urfalıyım gel gel bahçalım gel

Giydirmişler boyluda boylu semayı vay vay
Ne sen gelin oldun ne ben güveyi hey
Zından ettin şu yalancı dünyayı hey

Değmede çeksin cezasını anam gözlerim hey hey
Urfalıyım gel gel bahçalım gel

Annemde beni güldürmedide gülmesin vay vay
Sıtmalar tutsun da kollarından ölmesin hey
Benden başka evlatda yüzü görmesin hey

Değmede çeksin cezasını anam gözlerim hey hey
Urfalıyım gel gel bahçalım gel

Akşam namazıda yanar fenerim vay vay
Köşeleri fırıl fırıl dönerim hey
Boşada giti emeklerim yanarım hey hey

Değmede çeksin cezasını anam gözlerim hey hey
Urfalıyım gel gel bahçalım gel

MAPUSHANE (Uşşak)

Mapusda damlarına haydi serdim postumu aman aman
Ben bilemedimde vay anam akranımı dostumu
Bütünde ahbablarım haydi bana küstümü aman aman

Yanarım yanarımda vay anam bende boşa yanarım
Demirde parmakcak ardında yanar döner ağlarım

Mapushane içinde haydi üç ağaç incir aman aman
Elimde kelepcede vay anam haydi boynumda zincir
Zincirin yerleri haydi durmadan sancır aman aman

Yanarım yanarımda vay anam bende boşa yanarım
Demirde parmakcak ardında şu halime yanarım

Mapushane içinde haydi ötüşür kazlar aman aman
Bayramdan bayrama vay anam çalınır sazlar
Kiminin annesi ağlar haydi kiminin kızlar aman aman

Yanarım yanarımda vay anam bende boşa yanarım
Demirde parmakcak ardında şu halime yanarım

Mapus damlarında üç ağaç elma aman aman
Elmayı görüpte sakın aldanma
Her yüze güleni dost sanma aman aman

Yanarım yanarımda vay anam bende boşa yanarım
Demirde parmakcak ardında şu halime yanarım

Mapus damlarında mermerden direk aman aman
Kimimiz idamlık kimimiz kürek
İdam cezasına dayanmaz yürek aman aman

Yanarım yanarımda vay anam bende boşa yanarım
Demirde parmakcak ardında şu halime yanarım

ÜSKÜDAR

Hay Üsküdar Üsküdar
Haydi gezdim sokaklarını aman aman - vay vay
Keşkem gezmez olaydım
Öpdüm yanaklarını

Arabaya sen bin paytona ben
Anasını sen al haydi gızınıda ben

Üsküdar dedikleri
Aman şekerdir yedikleri aman aman - vay vay
Pek hoşuma gidiyor
O yarin dedikleri

Yandımda yandım yanasıcalar
Benim gibi bekar kalasıcalar

Hay Üsküdar Üsküdar
Aman pencerelerde perde aman aman - vay vay
Keşkem sevmez olaydım
Haydi düşürdün beni derde

Arabaya sen bin paytona ben
Anasını sen al kızınıda ben

SAFFET EFENDİ (Uşşak)

Heyheeeeeey
Atı olan haydi el atına biner mi vay vay
Yiğit oğlan aman ikrarından döner mi vay

Ah aman aman saffedefendi beni buralardan
Algidefendi aman suçlarımı affedefendi
Toprak tencerede bakla pişermi de ben yandım aman
Kız olan kızlarında karnı şişermi de vay vay

Ah aman aman şişmanım aman şişman sevdimde
Pişmanım aman karakollar düşmanım aman

Toprak tencerede bulgur kaynarmıda ben yandım aman
Gelinlen kaynana haydi bir arada oynarmı vay vay

Ah aman aman saffedefendi beni buralardan
Al gidefendi aman suçlarımı affedefendi

Kara kuşun havadadır oyunuda ben yandım aman
Değme şahinlere vermez payını vay vay ahaman aman

Şişmanım aman şişmanda sevdim pişmanım aman
Karakollar düşmanım aman aman aman kızlar kızlar
Sürmeli kızlar göksü çapraz düğmeli kızlar hani nerde
Gelecek gelmeyen kızlar

NAZİLLİ (Karcığar)

Ey nazilli nazilli
Kaşıda gözü yazilli aman aman
Ak göbeğin üstünde aman aman
Arzuda gamber yazılı vay vay

Nazilli dedikleri
Aman bulgurdur yedikleri aman aman
Ben o kızı tanırım aman aman
Haydi oynakdır dedikleri vay vay

Dam başında kediler
Haydi miyav miyav dediler aman aman
Nazlı yari kaçırdı aman aman
Haydi 60 lık emmilerde vay vay

Nazilli yollarında
Haydi kelepçe kollarımda aman aman
Ben kızları istemem aman aman
Gözüm var dullarında vay vay

TURNALAR (Karcığar)

Hey heeeeeey
İki turnam gelir aklı kareli
Birini bildimde biri nereli
Oda bencileyin bahdı karali

Allı turnam gel halime bak benim
Ciğerime bir ok değdi vah benim
Turnalar ey ey ey ey yavrular hey

İki turna gördüm yolda yorulmuş
Avcı vurmuş kanetleri kırılmış
Oda bencileyin yarden ayrılmış

Allı turnam gel halime bak benim
Ciğerime bir ok değdi vah benim
Turnalar heyeeeeeey yavrular hey hey

Turnamın kanadı al yeşil telden
Çekerim ayrılık ne gelir elden
Ayrı düşdüm turnam ben nazlı yardan

Allı turnam gel halime bak benim
Ciğerime bir ok değdi vah benim
Turnalar hey yavrular hey sunalar hey hey hey

Eylen turnam eylen haber sorayım
Kanadına al kurdele dolayım
Yalnız gezersen yoldaş olayım

Allı turnam gel halime bak benim
Ciğerime bir ok değdi vah benim
Turnalar hey yavrular hey sunalar hey hey hey

Turnam saf saf oldu göğe süzüldü
Avcı vurdu katerinden bozuldu
Kelleleri hep bir yana dizildi
Kelle ağlar kervan ağlar yol ağlar.

BÜLBÜL (Neva Hicaz)

Bülbülden bir nida geldi güllere
Sefasın sürmeden geçti gidiyor
Üftadeler yalın ayak yollara
Ağlayı ağlayı düştü gidiyor

Bahar eyyamında bülbül sesinden
Çıkarmış perçemin fino fesinden
Eyvah gönül kuşu can kafesinden
Pervaz edip uçup uçup gidiyor

Yiğitlik babında beysin paşasın
Mevlâm ömür versin binler yaşasın
Gelin ey bivefa helâllaşasın
Şem'i ecel canın içti gidiyor

AKSARAY DEVELİSİ (Karcığar)

Eremedim mefasına dünyanında yandım yandım leylam dünyanın
Bülbül konmuş sarayınada Konyanında yandım yandım leylam Konyanın

Beylerde besler aman merak için tazıyıda yandım anam yandım
Kadir mevlam böyle yazmış yazıyıda leylim leylim leylam

Uzamışsın hay sevdiğim dal gibide yandım leylam aman dal gibi
Gelirde geçer selam vermen el gibide leylim leylim leylam el gibi

Aksaraydan gelir burçak samanı leylim leylam samanı
Şimdide geldi haydi muhapbedin zamanıda leylim leylam zamanı
Devesinin bendine gider kendi kendine ben yandım aman(-2)

EFENDİM (Neva Hicâz)

Çevrilir cıhan başıma dar olur
Efendim bana hitap olunca
Bülbül gibi içim ahu zar olur
Gül yüzünden refü nikap olunca

Yandım ateşinede vay anam
Kebab olunca

Vücudum şehrini odlara yakma
Muskayı küpradır gönüle hor bakma
Gönlümün binasın gasbedip yıkma
Tamir kabul etmez harap olunca

Yandım ateşinede vay anam
Kebab olunca

Efendim aşkınla işte püryanım
Semalara çıktı ahü figanım
Sefamı gasbeyledin kaşı kemanım
Kenzinin ciğeri kebab olunca

Yandım ateşinede vay anam
Kebab olunca

AKSİNNE I (Neva Hicaz)

Bilmem hayalmidir anam anam
Bilmem düşmüdür gel gel aman
Mektubun gelmiyor anam anam
Yollar gış mıdır gel yürü yollar gış mıdır?

Gine yeşillendi anam anam
Meram bağları gel gel aman
Bize mesken oldu anam anam
Mapus damları

Aksinneye vardım anam anam
Goyun yaymaya gel gel aman
Goyun yaymak değil Anam anam
Yari görmeye, aslanım yari görmeye

Aksinneye vardım anam anam Devranıfelek
hep boşlara gitti anam anam
Verdiğim emek aslanım gel yavaş yavaş

Havalar bulutlu anam aman
Gar mı yağacak gel gel aman
Sağ gözüm seyriyor aman aman
Yar mi gelecek aslanım Yar mi gelecek?

AKSİNNE II

Aksinne'ye vardım aman
Koyun yaymaya
Koyun değil meramım
Yari görmeye

Hop sindelli sindelli
Fistan giyer bin dallı
Kıyıdan yavruy kıyıdan gel
Ortası çamur gıyıdan gel

Aksinne yolları tozlu dumandır
Bizim yare kavuşmamız hayli zamandır

Aslanım Konya yosması
Kaçta gel çarşı helvası

Bilmem hayalmidir bilmem düşmüdür
Mektubun gelmiyor yollar kışmıdır

Damda buharimi adam sanırdım
Gelirken geçerken orzun tanırdım

Bir eline baktım birde yüzüne
Sürmelermi çektin elâ gözüne

KARANFİL (Neva Hicaz)

Hey heeeeeey
Eğmeli yaar eğmeli yaaar
Fistan yire değmeli
Komşu gızı dururken yandım heeeey
Kime gönül vermeli aman

Benim nalbandım nalbandım
Sevemedim aldandım

Karanfil oylum oylum
Geliyor selviiiiii boylum
Şen olur beniiiiim gönlüm aman

Amanda beyim aman basgın var
Kabadayı dostum var

Karanfil olacaksın
Sararıp sooolacaksın
Ben hakime daaaanışdım yandım heeeey
Sen benim olacaksın aman

Aman benim mor çiçeğim
Sen doldur ben içeyim

Karanfil oymak oymak
Olur mu yare doymak
Yare doydum diyenin
Caizdir boynun vurmak

Aman benim mor çiçeğim
Sen doldur ben içeyim

ÇAY KENARI (Neva Uşşak)

Heyheeeeeey
Çay kenarında aman aman sürmelim
Bostan ektim sel aldı
Küçücüktende aman aman sürmelim
Annemde öldü aman aman sürmelim
Babamda öldü nem kaldı eeeeeeeey

Gitmede turnam çaylar susuz çöllere
Ben gidersem meyil verme kara gözlüm ellere

Çay kenarında aman aman sürmelim
Bostan ektim yayıldı eeeeeey
Çapkında oğlan aman aman sürmelim
Bir bıçakda bayıldı eeeeeey
Nazlıda belalım aman aman sürmelim
Yar boynuma sarıldı eeeeeey

İnmede turnam çaylar susuz çöllere
Ben gidersem meyil verme kara gözlüm elere

Çay kenarına at çaktım otlara
Annem yokki her derdime katlana
Nazli yardan ayrı düştüm dert bana

İnmede turnam çaylar susuz çöllere
Ben gidersem meyil verme kara gözlüm ellere

KARA KOYUN (Karcığar)

Kara koyun yayılır aman aman
Saçakları sayılır aman aman(2)
Çıkmada güzel karşıya aman aman
Seni gören bayılır aman aman(2)

Makarada ipliğim aman aman
Gafeslerde kekliğim aman aman(2)
Hangi yoldan gelecen aman aman
Yollarını bekleyim aman aman(2)

Yandı yürek yaresi aman aman
Nerde bunun çaresi aman aman(2)
Hiç aklımdan gitmiyor aman aman
Kaşlarıyın garesi aman aman(2)

Ak goyun guzusuna aman aman
Gan gaynar bazısına aman aman(2)
Ne diyelim ağlayım aman aman
Alnımın yazısına aman aman(2)

Amanda aman hoş geldin aman aman
Elinde gadeh boş geldin aman aman(2)
Bizim dernek böyledir aman aman
Sefa geldin hoş geldin aman aman(2)

Camdan bakdığın yeter aman aman
Canlar yakdığın yeter aman aman(2)
Sen orada ben burda aman aman
Hasret çekdiğim yeter aman aman(2)

EMMİLER (Karcigar)

Emmiler emmilerde vay anam
Türkmende emmiler vay vay(2)
Uzun uzun entarili vay anam(2)
Salma da yenliler vay anam(2)

Ne diyelim ağlayalım vay vay
Kareler mi bağlayalım vay vay
Kaderimiz böyle imiş vay anam
Alnımızın yazısı

Kaleden kaleye de vay anam
Şahin de uçurdum vay vay(2)
Ah ile vah ile de sürmelim
Ömrümüzü geçirdik vay anam(2)
Bir oğlum olsa da vay anam
Versemde hocaya vay vay(2)
Okuya okuya da sürmelim
Çıksada heceye vay vay(2)
Şahit isbat mı olur Belâlım
Karanlık şu geceye

Elma gibi yanaklar
Kiraz gibi dudaklar
Öpmelere doyulmaz
Sevmelere gıyılmaz

ENGİNLİ YÜKSEKLİ GAYALARIMIZ (Neva Hicaz)

Enginli yüksekli gayalarımız aman aman
Gaminan yoğruldu Mayalarımız(2)
Doğurmaz olaydı analarımız aman aman

Ölmeyince vermem seni ellere
Söylesem adını düşürürler dillere

Yarimin Bıyığı burmadır burma aman aman
Bir teli irbişim bir teli sırma(2)
Asker karısıysan karşımda durma aman aman

Ördeğim gölünüze yüzmeye geldim
Şahinim çölünüze gezmeye geldim

Çarşıdan aldımda el kadar asdar
Nerde güzel görsem kocası asker(2)
Asker karıları kocasın ister aman aman

Ölmeyince vermem seni ellere
Söylesem adını düşürürler dillere

Gümüş cezve idim kaynadım coştum
Kendi yağımınan kavruldum piştim
Muhanet elinden gurbete düştüm

Gayri dayanacak özüm kalmadı
Mektuba yazacak sözüm kalmadı

Budadım bağları yemedim üzüm
Pekmezi kaynatın, gelirim güzün
Mektuba yazacak kalmadı sözüm

Mektubun dizine kakillerin yüzüme
Ne dedimde küstün nazlım benim sözüme

ÇIBIK TELDEN BAĞLAMAM

Ah eeeeeey
Aman çubık teldende bağlamam vay vay
Eğlencem aman aman ey edalım aman
Gitme güzelde ağlamam ey edalım aman
Vay kaşlar keman

Ah eeeeeey
Aman çekmecemin kilidi vay vay
Eğlencem aman manaman eeey edalım aman
Vay kaşlar keman
Salın gitsin veledi eeeeey edalım
Sürmelim amanaman vay kaşlar keman

Ah eeeeeey
Aman çekmecemin perçini gel gel
Dalgalım aman manaman eeeey edalım aman
Vay kaşlar keman
Ben kaybettim eşimi eeey edalım aman
Sürmelim aman manaman vay kaşlar keman

LİMO (Neva Hicaz)

Kalenin bedenleri aman aman
Çevirin gidenleri limo
Allı yazma bağlamış heeeey
Konyanın güzelleri limo

Limoların limosu var efendim
Ayağında isgarpini var efendim

Limo zülfün beliktir aman aman
Gerdana gölgelikdir limo
Şahin yuvası gibi hey heeey
Bağrım delik delikdir limo

Limoların limosu var limo limo
Ayağın yıkdasi de var limo limo

Kaleden inişmolur aman aman
Atlara binişmolur limo
Akşamdan söz veripde hey heeey
Sabaha dönüşmolur limo

Limoların limosu var efendim
Ayağında yıkdasi var limo limo
limo gider bahçeye aman aman
Gül doldurur bohçaya limo
Bir bakışda vuruldum hey heeey
Aman ağzındaki lehçeye limo

Limoların limosu var limo limo
Ayağında depmesi var efendim
Ne var bunda darılacak vay efendim

SÜPÜRGESİ YONCADAN (Garcığar)

Süpürgesi saz olur
Gül açılır yaz olur
Ben yarime gül demem
Gülün ömrü az olur

Alim şaşırtdın beni aman
Aşka düşürdün beni beni

Süpürgesi yoncadan
Gayet beli inceden
Ben seni sakınırım
Yerdeki karıncadan

Harman yeri yaş yeri
Ağır gel yavaş yörü
Koynundaki yafayı
Yere koyda hoş yörü

Öyldir yar öyledir Aşk adamı
Söyletir öyledir yar öyledir

Hay boz yilan boz yilan
Gözüm doldu tozunan
Kışı beraber geçirdik
Evlenelim yazınan

Tesbiğimin mercanı
Nerden aldın bu canı
Meramdaki bağları
Alır satar harcarım

Alim şaşırtdın beni beni
Aşka düşürdün beni beni

Hay yeri haylar bana
Su vermez çaylar bana
Yarimden ayrılalı
Yıl oldu aylar bana

Yokuşta yoruldun mu?
Sözüme darıldın mı?
Sen bana yar olalı
Boynuma sarıldın mı?

Alim şaşırtdın beni
Derde düşürttün beni

ASLAN MUSTAFAM (Neva Uşak)

Hey hey Kenardan geçeyim aman aman
Yol sizin olsun gel gel amman(2)
Ağılar içeyim amman amman
Bal sizin olsun bir danem aman

Amanın gel gel aslan mustafam gel
Haydi gel gel garip başlı yarim vay

Bozkır dedikleri büyük kasaba(2)
Sevilen güzeller gelmez hesaba

Amanın gel gel aslan mustafam gel
Haydi gel gel garip başlı yarim vay

Derenin başında yayılır kazlar
Çeşmeden geliyor Konyalı kızlar

Amanın gel gel aslan mustafam gel
Haydi gel gel garip başlı yarim vay

Havalar bulutlu mustafam karmı yağacak
Sol gözüm seyriyor mustafam baskınmı olacak

Amanın gel gel aslan mustafam gel
Haydi gel gel garip başlı yarim vay

Bana deli dirlerde mustafam neden deliyim
Bir gün deliysem beş gün iyiyim

Amanın gel gel aslan mustafam gel
Haydi gel gel garip başlı yarim vay

KAZANLAR (Neva Hicaz)

Kara kara kazanlar gelin gelin
Kara yazı yazanlar amman(2)
Cennet yüzü görmesin gelin gelin
Aramızı bozanlar amman

A benim nazlı yarim aman
Çorbası tuzlu yarim aman

Bir taş attım alıca gelin gelin
Bir kuş vurdum delice amman(2)
Yenile bir yar sevdim gelin gelin
Gözleri sürmelice amman

A benim nazlı yarim aman
Çorbası eksi yarim aman

Kazanın kulpu kırık gelin gelin
Elma yanak dudak erik amman(2)
Benim sevgili yarim gelin gelin
Demir bilekli şefik amman

A benim nazlı yarim aman
Çorbası tuzlu yarim aman

Kazanı kalaylattım gelin gelin
Yıkadımda parlattım amman
Şu Konyanın içinde gelin gelin
Çok damatlar oynattım amman

A benim nazlı yarim aman
Çorbası ekşi yarim aman

DAMI DAMA ÇATARLAR (Hicaz)

Akburçak kara burçak aman ay gelin
Babam dükkan açacak helhele
Evlenmeyen bekarlara aman ay gelin
Naylon kızlar çıkacak hehele

Helhele
Habaları dellalda
Her yanları meydanda helhele

Damıdama çatarlar aman Ay gelin
Damdan kurşun atarlar helhele
Şu Konyanın kızları aman ay gelin
Kime çalım satarlar helhele

Habaları dellalda
Heryanları meydanda

Havadan bulut ağdı aman ay gelin
Konyaya dolu yağdı helhele
Şu Konyanın kızları aman ay gelin
Soğuk çaylara doldu helhele

Habaları dellalda
Her yanları meydanda

KOZANDAĞI (Hicâz)

Heyheeeeeey
Kozandağı çatal matal
İçinde aslanlar yatar
Bir yiğide bir gelin yeter(2)
İkisiyle derdide artar aman

Alim alim aman
Serbes yarim aman
Sen küçücüksün
Ben dayanamam

Heyheeeeeey
Çıktım kozanın dağına
Remil atalım dost bağına
Aşiretten imdat olmaz(2)
Kaçalım dostun bağına aman

Aman beyler beyler
Sizi kimler eyler
O kız kimin yari
Döne döne oynar

Hey heeeeeey
Tütün aldım keseyinen
İçemedim tasayınan
Kozan beyi su ister
İrafdaki kaseyinen aman

Alim alim aman
Serbes yarim aman
Sen küçücüksün
Ben dayanamam

Aliverin Dabancamı atayım aman(2)
Senin için mabuslarda yatayım aman(2)

NECİP OĞLAN (Hicaz)

Yaylı geldi kapılara dayandı
Allıda gelin uykulardan uyandı(2)
Necibi vuranlar nasıl dayandı

Amanda nalbant nasıl kıydın canıma
Yar canıma hiç korkmadan
Nasıl girdin kanıma vay kanıma

Gide gide iki sokak arası
Sende hançer bende kurşun yarası(2)
Yaktı beni o çapkının kaması

Gidide Nalbant nasıl kıydın canıma
Vay canıma kalmazda senin
Bu yapdığın yanına vay yanına

Konma bülbül konma kabir taşıma
Şu gençlikte neler geldi başıma(2)
Zalim felek ne çok düştün peşime

Kahpede Nalbant nasıl kıydın canıma
Yar canıma bu gitallik kalmaz
Senin yanına vay yanına

Gide gide gitmez oldu dizlerim
Nazar değdi görmez oldu gözlerim(2)
Çok söyledim dinlemedi sözlerim

Gavur nalbant nasıl kıydın canıma
Vay canıma kalmaz senin
Bu yapdığın yanına vay yanına

BAĞLAR GAZELİ (Hicaz)

Hey heeeeeey
Bağa girdim üzüme çıbık değdi gözüme
Çıbık seni keserim yar göründü gözüme vay beni beni

Al beni beni sar beni beni yeşil yapraklar
Saramadım sarsın seni kara topraklar

Bağa girdim budanmış güle bülbül dadanmış
Ben yarime gül demem gülü seven aldanmış vay beni beni

Al beni beni sar beni beni ben adam yemem
Ellerin sevdiğine sevdiğim demem

Bağa girdim üzüm yok el yarinde gözüm yok vay beni beni
Ben yarimi tanırım Vay Başkasına sözüm yok

Al beni beni sar beni beni furbet ellerde
Yarimin namı var cümle dillerde

Gidişin gidiş olsun üzengin gümüş olsun vay beni beni
Dagdan daştan geçerken ölüm yoldaşın olsun bağlar gazeli

Al beni beni sar beni beni baylar gazeli saramadım
Sarsın seni avşar güzeli

TOSUN AT (Hicaz)

Hey heeeeeey
Tosun at yorulurda gönül yorulmaz vay vay
Dalgın sevdalarada çare bulunmazda ey sürmelim
El kızı bulunurda kardaş bulunmaz vay vay

Eyvah bana yazıklarda oldu sana sürmelim.
Hey hey eeeey sebebim hey hey

Tosun atında haydi iyisine binerler vay vay
Binerlerde aman Hasbahçede inerler eeeey sürmelim
Nazlıda yare karada haber verirler vay vay

Eyvah bana yazıkda oldu sana sürmelim
Hey hey eeeey sebebim gel gel

Karada gözlüm aman ne bakarsın kapıdan vay vay
Sensin beni doğruda yoldan sapıtan eeeey sürmelim
Ben gelemedim zebaniler gelsin hakkından vay vay

Eyvah bana yazıklarda oldu sana sürmelim
Hey hey eeeeeey sebebim hey hey

ŞERİF HANIM (Hicaz)

Şerif hanım aman su doldurur ırmaktan vay vay
Altında yüksük kaydıda gitti parmaktan aman aman

Şerif hanım aman aman tenhalarda buluşalım aman aman
Gizli gizli görüşelim aman aman kuş dilinden konuşalım aman

Şerif hanım aman ata biner estirir ey edalım aman
Ayağını aman üzengiye kestirir aman aman

Şerif hanım aman aman sevdiğime pişmanım aman aman
Şişman sevdimde pişmanım aman aman

Şu berberin aman peştemalı tireden ey edalım aman
Aç yorganı aman yatamadım pireden aman aman

Şerif hanım aman şu Konyada biridi ey edalım aman
Yüreğimde aman yağ kalmadı da eridi aman aman

İğdenin dalinede konar kumrular ey edalım aman
Öksüzde kalmış aman ağlaşıyor yavrular aman aman

Şerif hanım aman aman tenhalarda buluşalım aman aman
Kuş dilinden konuşalım aman aman sevdiğime pişmanım aman aman

MEMBERİ (Hicaz)

Memberi koydum tasa edalım amman amman aman
Doldurdum basa basa(2)
Benim yarim pek güzel edalım sürmelim dalgalım aman
Birazcık boydan kısa aman aman

Memberi haydi al başımdan çenberi
Haydi güzelisen gelberi aman
Haydi çirkinisen dön geri amanda yallah

Memberim dalda kaldı edalım amman amman aman
Gözlerim yolda kaldı(2)
Herkez yarini almış edalım sürmelim dalgalım aman
Elim koynumda kaldı aman aman

Memberi al başımdan çenberi haydi güzelisen gel beri
Aman çirkinisen döngeri amanda yallah.

ELMALI (Hicaz)

Hey heeeeeey
Elma atdım denize de geliyor yüze yüze(2)
Yazı beraber geçirdik evleneceğiz güze

Aman aman elmalı seni nerde bulmalı
Bir elime geçirsem sıkı sıkı sarmalı

Elmayım alma beni dağlara salma beni(2)
Gündüz yanımda otur gece avutma beni

Aman aman harpadak öpdüm kaçtım şarpadak
Anasıda arkamdaymış, vurdu dalıma gümbedek

Elmayı nazik soydum yarin ağzına koydum(2)
Afiyet olsun yarim sen yedikce ben duydum

Aman aman gemiler demir atar gemiler
Aldı gitti yarimi denizdeki gemiler

Su gelir kütüğünden içilmez köpüğünden(2)
Yılan olsam sarılsam kızların topuğundan

Sigaramın inceside gönlümün eğlencesi(2)
Sarılalım yatalım bu gün bayram gecesi

Sıgaramın dumanıda yoktur yarin imanı
Sevdimde eller aldı ey gönlümün ceylanı

Aman aman elmalı seni nerde bulmalı
Bir elime geçirsem Fındık gibi kırmalı

KONYA DİVANI (Hicaz)

Aşkı şevk ile kurulmuştur binası Konya'nın
Ol sebebten badu cennettir hevası Konya'nın
Hicrine mahbubunu kılmış muhayyer aşkı
Davet etmiş dostuna olmuş hevası Konya'nın

Hor gezer ademleri amma veli irfan olur
Hafızı gayet ceri alimleri umman olur
Hasılı bir katre abın nuşiden arslan olur
Galiba toprağının bu iktizası Konya'nın

Açtı candan yare güş eyledik neyle kudüm
Biz anın dervişiyiz inkarımız yok bilumum
Şahı kutbül arifeyndir Hazreti mollayı rum
Şüphesiz makbûlü haktır evliyası Konya'nın

Bülbül elhan eylemez bu beldede vaktı seher
Zikri Mevlâna mani olmuş ol murga meğer
Heftkiş verde hezar aşıkları yahu çeker
Zümrei nadan değildir müptelâsı Konya'nın

ATIMI BAĞLADIM (Nevauşşak)

Atımı bağladım ben bir meşeye(2)
Benden selam olsun Ayşeye
Şu günlerde gelmez oldu köşeye

Niye durdun oturavardın yollar üstüne
Vur kamayı kanım aksın çöller üstüne

Evimizin önü bir dölüm havlu(2)
Havlunun içinde kır atım bağlı
Kır at benim değil hamdinin malı

Niye durdur dura vardır yollar üstüne
Vur kamayı kanım aksın çöller üstüne

Atımı bağladım kiraz daline(2)
Benden selam söylen nazlı yarime
El alemin düştüm aman diline

Niye durdun dura vardın yollar üstüne
Vur hançeri aksın kanım çöller üstüne

Atımı bağladım dibek taşına(2)
Mail oldum yarin keman kaşına
Ne çok düştü zalim felek peşime

Niye durdun dura vardın yollar üstüne
Vur kamayı aksın kanım çöler üstüne

EMİN OĞLAN (Neva hicaz)

Emin oğlanıda şu derede vurdular
Üleşini boz merkebe sardılar
Anasına karalı haber saldılar

Yandım Allah yandım
Al başımdan sevdayı
Zindan ettin bana
Genç yaşımda dünyayı

Emin oğlanda şu yerlerin arabı
Ermeni kız yandan (badeynen) verir şarabı
Benim yarim şu yerlerin türabı

Yandım Allah yandım
Al başımdan sevdayı
Zindan ettin bana
Genç yaşımda dünyayı

Allah Allah dedikte girdik dögüşe
Süngümüzün ucu değdi gümüşe
Bir kurşun geldi kara dervişe

Yandım Allah yandım
Al başımdan sevdayı
Zindan ettin bana
Genç yaşımda dünyayı

HELVACI

Karakoyun etli olur
Kavurması tatlı olur
Yar üstüne yar sevenler
Ölmez ama dertli olur

Helvacı helva şeker lokumlu helva
İster al ister almada helvacı helva

Köşe başı beklerim
Uy benim emeklerim
Yar karşıdan gelirken de
Sızlıyor kemiklerim

Helvacı helva şeker pamuklu helva
İster al ister almada helvacı helva

Köprü altı minare
Selam söylen o yare
Anam kurban ben kurbanda
Kara kaşlı o yare

Helvacı helva şeker fıstıklı helva
İster al ister almada helvacı helva

Kara koyun ak koyun
Gel halime bak koyun
Ben sevdim eller aldıda
Gidin yarimi bulun

Helvacı helva şeker lokumlu helva
İster al ister almada helvacı helva

Helvacı helva yapar
Helvaya ceviz katar
Helvacının karısı da
Düğünde göbek atar

Helvacı helva şeker lokumlu helva
İster al ister almada helvacı helva

Konyanın helvasına
Güzeller sevdasına
Ben sevdim eller aldıda
Düşmüşüm belasına

Helvacı helva şeker lokumlu helva
İster al ister almada helvacı helva

SEBEP

Yine bahar geldi yollar işledi
Nazlı yarim gurbet elde kışladı(2)
Gözüm yaşı durmuş idi başladı

Evin yıkılsın sebep belin bükülsün sebep
Otuz iki dişlerin birden sökülsün sebep

Sebep mezarımdan gelsin geçsin
Güzellerin kısmetleri açılsın(2)
Ela gözlüm içlerinden seçilsin

Evin yıkılsın sebep belin bükülsün sebep
Otuz iki dişlerin birden sökülsün sebep

İstanbula gide gide yol ettim
Bir güzele gönül verip kul ettim(2)
Nazlı yari ben kendime mal ettim

Evin yıkılsın sebep boynun bükülsün sebep
Otuz iki dişlerin birden sökülsün sebep

İstanbula cura yazdım saz geldi
Bizim göle ördek değil kaz geldi(2)
Meram bağlarında bahar yaz geldi

Evin yıkılsın sebep boynun bükülsün sebep
Otuz iki dişlerin birden sökülsün sebep

KAHPE FELEK (Uşşak)

Kahpe felek değirmenin döndümü
Bağın bahçen sular ile doldumu
Ben yıkarım sen yaparsın bendimi
Döne döne nöbet bize geldimi

Erenlerin tekkesini taşladım
Bilmem günah bilmem sevap işledim
Elma diye al yanaktan dişledim

Duymadınmı boz kaymakam şanımı
Beyler şanımı vay vay şanımı

Sular akmayınca durulmaz imiş
Gönül gezmeyinen yorulmaz imiş
Kocalık da demler sürülmez imiş

Gençlik elde iken sürün demlerin
Sürün ey sürün vay vay

Kova kova indirdiler alınan
Kollarımı bağladılar şalınan
Senin gönlün parayınan malınan
Benim gönlüm suna Boylu yarinen

Anam yarinen anam yarinen vay vay

Burçak verin kıratıma kişnesin
Melhem sürün yarelerim işlesin
Ben ölürsem nazlı yarim Nişlesin

Duymadınmı boz kaymakam şanımı
Aman aman şanımı beyler şanımı

Kır ata bindimde gedikten aşdım
Tuna boylarından cenk edip geçdim
Ecel şerbetini hak verdi içdim
Duymadınmı kel ünümü aman ünümü vay Beyler ünümü

Duymadınmı kel kaymakam ünümü aman
Ünümü beyler ünümü vay vay

PENCERESİ YEŞİL PERDE (Uşşak)

Penceresi yeşil perde(2)
Sen düşürdün amanda beni beni derde(2)
Alt tavanlı yüksek evde(2)
Eymelendi anamda sürmelendi(2)
Göksüde çaprak düğmelendi(2)

Haydan olur haydan olur(2)
Arap atı taydan olur(2)
Bu güzellik soydan olur(2)
Eymelendi anamda sürmelendi(2)
Göksüde çapraz düğmelendi(2)

Penceresi yeşil boya(2)
Sen uğratdın benide huya
Sevemedim doyada doya

Eymelendi anamda sürmelendi(2)
Göksü çapraz anamda düğmelendi(2)

UYAN ALİM (Bayati)

Evimizin önü kavak
Kavaktan dökülür yaprak
Elim kara başım duvak

Uyan alim sabah oldu
Uyanmassa günler doğdu

Evimizin önü ceviz
Cevizin içini yeriz
Sanki bizde gelinmiyiz

Uyan alim sabah oldu
Uyanmassa günler doğdu

Evimizin önü iğde
İğdenin dalları yirde
Altın kemer ince belde

Uyan alim sabah oldu
Uyanmassa günler doğdu

Evimizin önü fındık
Fındığın dalini kırdık
Sanki bizde gelin olduk

Uyan alim sabah oldu
Uyanmassa günler doğdu

Evimizin önü meşe
Sana vardım koşa koşa
Ümitlerim çıktı boşa

Uyan alim sabah oldu
Uyanmassa günler doğdu

Evimizin önü kamış
Uzar gider vermez yemiş
Allah seni bana vermiş

Uyan alim sabah oldu
Uyanmassa günler doğdu

Gökde yıldız beşyüz elli
Elim kına saçım telli
Gelin oldun nerden belli

Uyan alim sabah oldu
Uyanmassa günler doğdu

Alimin bindiği atlar
Gül menekşe yeşil otlar
Goynuna girmesin yatlar

Uyan alim sabah oldu
Uyanmassa günler doğdu

Evimizin önü yazı
Yazıdan gelir kuzu
Şu konyanın güzel kızı

Uyan alim sabah oldu
Uyanmassa günler doğdu

EL YAZIYA (Uşşak)

Aziziye aziziye
Duman çökmüş düz yazıya
Kurban olam Mehmet beyim
Terkefteki mor kuzuya

El veriyor el veriyor
Orta direk bel veriyor
Şahit olun efendiler
Benim yarim can veriyor

Sular akar ılık ılık
Deste kabil bölük bölük
Öldürmüşler mehmet beyi
Kardaşimin boynu bükük

Çaktım cereği geçmeyor
Kırık kollarım kanıyor
Getir oğlum martinimi
Aman kollarım kakmayor

Sarı kaya sarı kaya
Mehmet benzer doğan aya
Öldürmüşler mehmet beyi
Ağlayalım doya doya

Ocakda kahve kavrulur
Dumanı göğe savrulur
Yavru yuvadan uçmadan
Ana yavrudan ayrılır

MİNELER

Keten gömlek filfili mineler
Nerden aldın bu dili mineler
Bu dil buranın değil mineler
İstanbulun bülbülü mineler

Aman aman mineler
İnce elekten un eler
Nazlı yarini görmüş
Pencereden el eder

Keten gömlek dizedek mineler
Gel gidelim bizedek mineler
Sarılalım yatalım mineler
İlkbahardan güzedek mineler

Aman aman mineler
İnce elekten un eler
Nazlı yarini görmüş
Pencereden el eder

Kebabı ince doğra mineler
Geçerken bize uğra mineler
Benden başka seversen mineler
Bilinmez derde uğra mineler

Aman aman mineler
İnce elekten un eler
Nazlı yarini görmüş
Pencereden el eder

Kebabın tuzu gibi mineler
Melerim kuzu gibi mineler
Ben yarimi beslerim mineler
Konyanın kızı gibi mineler

Aman aman mineler
İnce elekten un eler
Nazlı yarini görmüş
Pencereden el eder

KÜÇÜKTEN (Uzunhava)

Küçükdende görmedim ana kucağı
Koç yiğitler yatağıda damlar bucağı
Bir yiğit ölmeyinen söner mi ocağı

Atadan intizar aldım ağlarım
Derdime mihneten söyler ağlarım

Ortaya attılarda anam selvi dal gibi
Yüzdüler derimide sırma tel gibi
Aziz ahpablarım bakar el gibi

Atadan intizar aldım ağlarım
Derdime mihneten söyler ağlarım

Derbent boğazına verdim özümü
Avşar deresine diktim gözümü
Nideydimde aldım elin kızını

Atadan intizar aldım ağlarım
Derdime mihneten söyler ağlarım

YAYLALAR

Yaylada suyu yan akar(2)
Açmada yaram kan akar

Yaylalısın sen sevdalısın sen
Edalısın sen belalısın sen

Yaylada suyu yan gider
Açmada yaram kan gider

Yaylalısın sen sevdalısın sen
Edalısın sen belallısın sen

Yaylada suyu pek acı(2)
Aman geliyor iki bacı

Yaylalısın sen sevdalısın sen
Edalısın sen belalısın sen

Karpuz kestim yiyen yok(2)
Yarim kimdir deyen yok

Yaylalısın sen sevdalısın sen
Edalısın sen belalısın sen

Karpuz kestim kırmızı(2)
Şu gelen kimin kızı

Yaylalısın sen sevdalısın sen
Edalısın sen belalısın sen

Karpuz kestim az geldi(2)
Bahar bitti yaz geldi

Yaylalısın sen sevdalısın sen
Dalgalısın sen bir tanemsin sen

ECZANENİN ŞİŞELERİ PARLIYOR (Nişaburek)

Eczanenin şişeleri parlıyor
Cerrah gelmiş yarelerim bağlıyor(2)
Anam babam başucumda ağlıyor

Söyle doktor söyle ölecekmiyim
Ölmeden yarimi görecekmiyim

Hamama giderken nar bulamadım
Yandı ciğer yandı kar bulmadım(2)
Kendime münasip yar bulamadım

Söyle doktor söyle ölecekmiyim
Ölmeden sılamı görecekmiyim

Hamama giderken bohcam dutuştu
Çözüldü uşgurum don yere düştü(2)
Zemane itleri arkama düştü

Söyle doktor söyle ölecekmiyim
Ölmeden sılamı görecekmiyim

İki polis çevirdiler yolumu
Biri tutdu biri bağlar kolumu(2)
Suzsuz yere acıtdılar canımı

Söyle doktor söyle ölecekmiyim
Ölmeden sılamı görecekmiyim

Hamama gidiyor bir gelin bacı
Alnında perçemi simsiyah saçı(2)
Uğruna ölsünmü sevdiğin Hacı

Söyle doktor söyle ölecekmiyim
Ölmeden sılamı görecekmiyim

Eczanenin şişeleri simsiyah
Param yok ki ilac alayım cerrah(2)
Kurtar doktor kurtar ölecem eyvah

Söyle doktor söyle ölecekmiyim
Ölmeden sılamı görecekmiyim

FIRIN ÜSTÜNDE FIRIN (Araban)

Fırın üstünde fırın duyun komşular duyun
Ben bir yare vuruldum çaresini siz bulun

Tara leyli leyli leyli tara leyli leyli leyli pamuk atıyor
İl atına binmişde çalım satıyor

Fırın üstünde çimler bülbül kafaste inler
Benim gönlümde sensin senin gönlünde kimler?

Tara leyli leyli leyli tara leyli leyli leyli bulgur dibeği
Dibeğe vurdukca oynar göbeği

Fırın üstünde şamdan kaldır perdeyi camdan
Alacaksan al beni Ben usandım Bu candan

Tara leyli leyli leyli tara leyli leyli leyli pamuk atıyor
İl atına binmiş çalım satıyor

Kemanemin burgusu çalamıyom doğrusu
Yeniden bir yar sevdim saramıyom doğrusu

Tara leyli leyli leyli tara leyli leyli leyli pamuk atıyor
İl atına binmişde çalım satıyor

CAMİNİN MAZİNİ YOK (Hicazkar)

Caminin mazini yok içinin
düzeni yok
Çok memleketler gördüm
Konyadan güzeli yok

Yürü elmasım yürü yolundan
kalma geri
Zehir olsa içerim göksünden
akan teri

İlan akmış kamışa bir su verin yanmışa
Yanmış suyu neylesin Yarinden ayrılmışa

Çayırda yılan öter mekkede hurma biter
Ergen kızın koynunda yapraksız meyva biter

KARADUT (Rast)

Karadut parmak gibi oy oy(2)
Kız yüzün kaymak gibi sabredemem ben(2)
Beni yardan ayıran oy oy(2)
Çürüsün yaprak gibi Dayanamam ben(2)

Ebrişim örmüorlar oy oy(2)
Sevmişim vermiyorlar dayanamam ben(2)
Konyanın zalimleri oy oy(2)
Münasip görmüyorlar sabredemem ben(2)

Eller nazik kollar bilezik oy oy
Ben yarimden ayrı düştüm bana yazık oy(2)

Karaduta yaslandım oy oy
yağdı yağmur ıslandım sabredemem ben
Ben o yarin koynunda oy oy
Şekerinen beslendim dayanamam ben

Eller nazik kollar bilezik oy oy
Ben yarimden ayrı düştüm bana yazık oy

Karadutun alini oy oy
Sordum bekar halini dayanamam ben
Bekarlar şöyle dursun oy oy
Verin benim yarimi sabredemem ben

EVLERİNİN ÖNÜ (Rast)

Evlerinin önü nanede maydanos aman aman(2)
Siz bizim haneye gelmez oldunuz(2)
Tanrı selamını vermez oldunuz aman aman(2)

Elinde yelpaze yelpaze yelpaze yelpazelenir
Güzelin yanında yanında yanında can zatelenir

Evlerinin önü hamamda kapusu aman aman(2)
Hamamdan geliyor geliyor geliyor yarin kokusu(2)
Yarim güzel amma cilvede kutusu(2)

Elinde yelpaze yelpaze yelpaze yelpazelenir
Güzelin yanında can tazelenir

Evlerinin önü hamama yakın aman aman(2)
Hamamdan geliyor yarime bakın(2)
Yarim güzel ama nazarlık takın(2)

Elinde yelpaze yelpaze yelpaze yelpazelenir
Güzelin yanında can tazelenir

EŞMEKAYANIN KAVAKLARI (Mahur)

Aman amaaaaan
Eşmekayanın kavakları gölgeli
Yel esdikce esdikce vay anam denizleri dalgalı aman aman(2)
Bu günde efelerin başı sevdalı ey ey ey ey ey
Beyleri beyleride vay anam Eşmekaya beyleri aman(2)

Karşıdan geliyor üç bölük atlı içinizde var mıda vay anam
Bir mehmet atlı vay anam Benim yarim güzelde elma yanaklııı. hey hey

Benleri benleri de vay anam sarı kızın benleriiii vay anam
Benleri Aklımada düştümü bulamıyom evleri vay anam
Gelende var gezende var behceniz de komşu var(2)

Karşıdan geliyor bir buğur deve ağzında dikeni var anam
Geliyor gece geve vay anam
Kız Allahın seversende gel bzim eveeeee hey hey hey

Beyleri beyleride vay anam eşme kaya beyleri vay anam
Beyleri aklıma geldikçe şaşırıyorum evleri
Gelende var gidende var bahçenizde gezende var(2)

ALİM (Rast)

Şu dere yoncaaaaa
Aç kolların sar boyunca aliiiiim alim
Aşık olanın
Kalırmı aklı başında aliiiiim alim
Yari görünce

Meşeli dağlaaaar
Lale sümbül mormenekşe bağlar
Yarinden ayrılan
Ah çeker ağlar aliiiiim alim
Ah çeker ağlar

AMAN TATAR (Rast)

Merdivenin başındayım
Onüç ondört yaşındayım
Onüç ondört yaştan beri
hovardalar peşindeyim

Aman tatar tatar
Bas parayı kurtar
Oğlan karakolda
Kız cilve yapar

Merdivenim kırk ayak
Kırkına vurdum dayak
Yar karşıdan gelirken
Ne el tutar ne ayak

Aman tatar tatar
Bas parayı kurtar
Oğlan mustantik olmuş
Kız göbek atar

Merdivenden iniver
Gül tatarım gülüver
Alacaksan al beni
Annemden istediver

Aman tatar tatar
Bas parayı kurtar
Oğlan mapushanede
Kız cilve yapar
Aşka gelmiş
Nazlı tatar
Fistanını yırtar

BENİ ŞADETMEDİ

Beni şadetmedi şu çarki felek
Sevmezler dertliyi mecnun diyerek
Ağlarım ben ahu feryat ederek

Bir saçı leylaya vurgunuz gayri
Bir ahu gözlüye algınım gayri

Geçti ömrüm cevru cana dayandı
Bir saçı leylaya vurgunum gayri

Beni göür yönün öte dönersin
Neden böyle bu garibi ezersin
Uğrun uğrun yollara mı gidersin

KAMAYI VURDUM YERE

Kamayı vurdum yere
Geçtiğim kanlı dere
Çağır sorun anneme
Benim vatanım nere

Ah mendil mendil
Kaldır kolların indir
Hep söylerim yalon olur
Gir koynuma inandır

Vay buralar nereler
Görünmez bizim eller
Öpmelere kıyamam
Sararmı seni eller

Amanın meneciğim
Sevdandan öleceğim
Eğer bize gelirsen
Seni bir seveceğim

EDALI BEBEK (Uşşak)

Dağları deleyim mi
Yanına geleyim mi
Eller altın vermişler
Ben canım vereyim mi

Aman edalı bebek canım edalı bebek
Kalk gidelim
Aman edalı bebek canım edalı bebek
Doldur içelim

Minarede ezan var
Kız bahçede gezen var
Şu Konya'nın içinde
Gün görmedik güzel var

Minarenin Alemi
Kaşın kudret kalemi
Sana güzel dedimse
Yakmı dedim alemi

Asmaya bak asmaya
Dibindeki yosmaya
Şimdi kızlar pahalanmış
Dokuz arşın basmaya

EĞMELENDİ

Penceresi yeşil perde
Sen uğrattın beni derde
Al tavanlı yüksek evde

Aman eğmelendi canım eğmelendi
Göksü çapraz düğmelendi
Üç o yandan beş bu yandan
Çifte göğüs eğmelendi

Penceresi yeşil boya
Saramadım doya doya
Altı çember üstü oya

YABAN ELLERİ

Yabandan gel kömür gözlüm yabandan
Aldım haberini garip çobandan
Beş yüz koyun aldım zalim babandan

Yürü yürü kostak yürü
Aman öyle değil şöyle yürü
Aman sazın teli

Yaban ellerinde eğlendim kaldım
Gördüm cemalini bağlandım kaldım

Kız pınar başına yatmış uyumuş
Ela gözlerni uyku bürümüş
Evel küccük idi şimdi büyümüş

KESİK DEVELİ

Çek dececi develerin yokuşa
Gül memeler birbirine tokuşa

Heybe dalında meram yolunda
Kendi halinde şişe belinde
Ak daylak daylak severler aylak
Sen kimin yarisin her yanın.oynak

Develinin acem şalı belinde
Develi kız hovardalar elinde

Saat boynunda şişe belinde
Avrat kolunda işler yolunda
Gel asumanım kaşı kemanım
İnce civanım haller yamanım

Develi giderse bende giderim
O yar uğruna kanlar ederim

ARSLAN KARAM

Cevizin çürüğü özünden olur
El için ağlayan gözünden olur

Arslan karam gel karam
Fındıkları kır karam
Eller yarini bulmuş
Sende benim ol karam

Karanfilim saksılarda çanakta
Bir yar sevdim şu karşıki konakta

Bir taş attım pencereye tık dedi
Bir kız çıktı annem evde yok dedi

KONYA BAĞLARI (Uzun hava)

Eşgin atlar gibi eşdiğim zaman
Coşkun çaylar gibi coşduğum zaman
İnci sarayına düştüğüm zaman

Altından iyidir pul bazı bazı
Hısımdan iyi olur el bazı bazı
Kızlardan iyolur dul bazı bazı
Gel otur karşımda gül bazı bazı
Kavil yerlerine gel bazı bazı

Geminin anbarı boş değil dayanmaz
Arkadaşımı gaflet bastı uyanmaz
Şu dünyada ölüm var derim kimse inanmaz

Var git güzel var git karşımda durma
Şu günler garip halimi sorma
Kavilden çıkarıp bizi unutma
Kavil yerlerine gel bazı bazı

KABAK (Mahur)

Elif kızının mendiline mestine
Günmü doğar koç elifin üstüne
Koç elifin bizimle kasti ne

Uyanda koç elifim uyan
Gaflet uykusundan uyanda kanlara boyan

Devem kalktıda yaylasına yürüdü
Senin içinde fidan ömrüm çürüdü
Koç elifimde şu Konya'da biridir

Kabağıda boynuma takarım
Hovardayı gözden çakarım
Senin gibi hovardayı
Alır gider pazarlarda satarım

Dinga dinga dingabak
Aman açılır badı sabah
Sen şeker ol ben kaymak
Yiyelim parmak parmak

Hamamları köşeli
İçi mermer döşeli
Küçük hanım geliyor
Eli billur şişeli

Kabak pişti tuz ister
Anne canım kız ister
Kız olmazsa dul olsun
Şeftalisi bol olsun

ELMALARIN YONGASI (Rast)

Elmaların yongası aslanım aman aman aman hey
Hovardalar yaylası heyheeey(2)
İki sokak arası aslanım aman aman aman aman aman
Hovardalar yaylası amman aman aman(2)

Hop tara leyli leyli leyli pamuk atıyor
El atına binmiş aman çalım satıyor

Elmayı kurutmadım aslanım aman aman aman hey
Haydi yar seni unutmadım heyheeey(2)
Hatırını saydımda aslanım amman aman aman hey
Üstüne yar tutmadım amman aman aman(2)

Hop tara leyli leyli leyli pamuk atıyor
El atına binmiş aman çalım satıyor

Elmaların incesi aslanım aman aman aman hey
Haydi dibindedir koncası heyheeey
Diz dize otururken aslanım amman aman
Haydi çıka geldi amcası vay vay

Hop tara leyli leyli leyli pamuk atıyor
El atına binmiş aman çalım satıyor

Elmanın irisine aslanım amman aman aman
Taş attım birisine hey heeey
Beni çoban yapsınlar aslanım amman aman aman
Kızların sürüsüne vay vay

Hop tara leyli leyli leyli pamuk atıyor
El atına binmiş aman çalım satıyor

GÜLDİBİ BELLENİYOR (Rast)

Güldibi belleniyor edalım aman sürmelim aman
Haydi bülbüller dinleniyor aman bülbüller dilleniyor(2)
Benim sevgili yarim edalım aman sürmelim aman
Haydi kiminlen evleniyor

Naz etme a cicim yanıyor içim
Alem bana küsmüştür hep senin için

Gülüm kurat:mam seni edalım amman sürmelim aman
Haydi suda çürütmem seni(2)
Dünya çirkinii olsan edalım amman sürmelim aman
Haydi yine unutmam seni

Nazlanma a cicim yanıyor içim
Herkez bana darılmış hep senen için

Gülüm var ocak ocak edalım amman sürmelim aman
Haydi toplarım kucak kucak(2)
Elin yari gül ise edalım aman sürmelim aman
Aman benim yarim tomurcak vay vay

Naz etme a cicim yanıyor içim
Alem bana düşmandır sevdiğim için

BAYGIN CEMİLE (Rast)

Göver ekinim göver ah ah ah ah
Su gelir beni döver
Yetimlikten büyüdüm. Baygın cemilem
Her gelen beni döver

İrafa sahan koydum ah ah ah ah
İçine dahan koydum
Senden olan çocuğa dalgalı cemilem
İsmini (şahan) koydum

Hana vardım han değil ah ah ah ah
Penceresi cam değil
Vardım yüzüne baktım daylan cemilem
Kıyılacak can değil

Dam üstüne dam yapdım ah ah ah ah
Çıktım seyrine baktım
Seni gelecek diye baygın cemilem
Çifte lambalar yaktım

YILDIZ (Uşşak)

Yıldız yıldızın saçağı
Belinde elmas bıçağı
Benim yarim dağ çiçeği

Mavi yıldız sarı yıldız
Kervan kıran kanlım yıldız

Bir yıldız doğduda batmaz
Kayılın gözümden gitmez
O yar orda yalnız yatmaz

Mavi yıldız sarı yıldız
Kervan kıran kanlım yıldız

Parmağında hatem yüzzük
Kolunda şekker bilezik
Boynun eğmiş kıza yazık

Mavi yıldız sarı yıldız
Kervan kıran kanlım yıldız

Yıldız akşam doğarsın
Doğar havaya ağarsın
Bildim ki bir yar seversin

Mavi yıldız sarı yıldız
Kervan kıran kanlım yıldız

Bana dertli kerem diller
Sana kervan kıran dertler
Yare ikrar veren diller

Mavi yıldız sarı yıldız
Kervan kıran kanlım yıldız

FINDIK

Heyheeeeeey
Bir gemim var aman isgelede yağlanır
Aman aman yağlanır vay vay
Yağlanırda haydi gemilere bağlanır vay vay

Aslana fındık fındık evlendik boşandık
Kızlar gider tahsile hep cahil kaldık

Bir gemim var haydi salıverdim enginede
Aman aman engine vay vay
Şimdi rabet haydi güzelinen zenginede
Aman aman zengine vay vay

Alsana fındık fındık keserinen kırdık
Bir fındığın uğrunada yandık yarelendik

Bir gemim var haydi rıhtımlara yanaşır
Aman aman yanaşır vay vay
Tayfaları aman kız peşinde dolaşır
Aman aman dolaşır vay vay

Alsana fındık fındık çürük çıktı fındık
Bir fındığın uğrunada yandık yarelendik

Bir gemim var haydi sahillere yaslanır
Aman aman yaslanır vay vay
Deli gönül aman bir gün olur uslanır
Aman aman uslanır vay vay

Alsana fındık fındık evlendik boşandık
Kızlar gider askere biz bekar kaldık

MEZARARASI

Mezar arasında harman olur mu
Kama kurşun yarasın derman olur mu
Kamayı vuranda din iman olur mu

Aslanım kazimim yerde yatıyor
Gara gaytan bıyıkların gana batıyor

Mezar arasında atlayamadım
Döküldü cephanem toplamayadım
Zalim düşmanları haklayamadım
Aslanım kazimim yerde yatıyor
Gare gaytan bıyıkların gana batıyor

Yüce dağ başında bir ışık ışıldar
Kazimi vurmuşlar kanlar fışıldar
Duyduda gelmedi o zalim komşular

Aslanım kazimim yerde yatıyor
Gara gaytan bıyıkların gana batıyor

Mezar arasında kanlı kasaplar
İnsan ahpabına kamamı saplar
Cenazeme gidiyor bakın ahpablar

Aslanım kazimim yerde yatıyor
Gara gaytan bıyıkların gana batıyor

Mezarımın başı kıbleye karşı
Başıma diksinler ayetli daşı
Üstündeki çimenler yarimin yaşı

Aslanım kazimim yerde yatıyor
Gara gaytan bıyıkların gana batıyor

Mezar arasında melekler çoktur
Gelme cerrah gelme anam çaresi yoktur
Benim haktan başka hiç kimsem yoktur

Aslanım kazimim yerde yatıyor
Gara gaytan bıyıkların gana batıyor

TOKAT YAYLASI

Tokat yaylasında yaylayamadım
Şu divane gönlümü eğleyemedim
Hamdi kardaşıma söyleyemedim

Ay garanlık bir gecede vurdular beni
Ölmeden kabire koydular beni

Evimizin önü bir dölüm havlu
Havlunun içinde kır atım bağlı
Kır at benim değil hamdinin malı

Vurma zalim vurma gama yarası
Bura meydan yeri değil sokak arası

Evimizden çıktım ağrıdı başım
İki sokak arasına serildi leşim
Nişanlım güzelse alsın kardaşım

El aman aman aman öldürdün felek
Aslanı çakala boğdurdun felek

HOCAM (Uşşak)

Hocamın eşşeği dağlar başında(2)
Hocam bir kız sevmiş onbeş yaşında(2)

Aman hocam aslan hocam iş işten geçdi
İçdiğim içkiler batmanı aşdı

Hocamın eşşeği anırıp geliiiiiir(2)
Hocam bir kız sevmiş bağırıp geliiiiiir(2)

Aman hocam aslan hocam iş işden geçdi
İçdiğim rakılar midemi deşdi(2)

Yüksek odalarda mangal kömürü(2)
Mevlam sevenlere versin ömürü(2)

Çalgı çaldım kız oynatdım oda nafile
Gezdim tezdim yedim içdim oda nafile

Bizim damlarımız akar oluklu(2)
Yusufumun yeleği sedef ilikli(2)

Çalgı çaldım kız oynatdım oda nafile
Meramda bağlarımız var oda nafile

ŞABAB OĞLAN (Eviç)

Şu derenin alıcı edalım aman aman
Kınalı parmak ucu vay vay

Ergen gezen kızların edalım aman aman
Aman kabul olmaz orucu vay vay

Ustanda kimidi şabab oğlan
Ustasıda berber şeğirdi vay vay

Şu derenin uzunu edalım aman aman
Aman kıramadım buzunu vay vay

Aldım çerkez kızını edalım aman aman
Haydi çekemedim nazını vay vay

Ustanda kimidi şabab oğlan aman aman
Bu gecede gelen kimidi vay vay

Şu derenin armudu edalım aman
Anan baban varmıydı vay vay
Anan baban olsaydı edalım aman
Bizi böyle kormuydu vay vay

Ustanda kimidi şabab oğlan
Ustasıda berber şeğirdi vay vay

Şu dere serin dere edalım aman aman
Suları derin dere vay vay
Sarılalım yatalım edalım aman
İkimiz bir mindere vay vay

Ustanda kimidi şabap oğlan
Ustası da berber şeğirdi vay vay

KARAMAN

Karamanın alt yanı dere
Aman dereden giderler eve
Karamanlı güzellere

Aman Karamanlı yandım karamanlı
Seni çok sevdim aslan delikanlı

Karamanın alt yanı kuyu
Aman kuyudan içerler suyu
Nazlı yarin eskide huyu

Aman Karamanlı aslan Karamanlı
Ben seni sevdim yağız delikanlı

Karamanı kaldırsalar
Haydi içine gül doldursalar
Nazlı yari güldürseler

Aman sürün sürün sürmeli
Kızlar göksü çapraz düğmeli
Kızlar nazlı yari gördükçe
Yüreğim sızlar

Karamana yarim giderken
Aman ayağıma batdıda dike ı
Körolası bu dikeni eken

Aman sürün sürün sürmeli
Kızlar göksü çapraz düğmeli
Kızlar nazlı yari gördükçe
Yüreğim sızlar

KARABÜBER (Çargah)

Hey heeey
Karabüber aş olmaz hele hele yandım yar
Aman bundan ince kaş olmaz vay vay
Bundan ince kaş olsa hele hele yandım yar
Haydi hovardalar baş olmaz vay vay

Kara büberim büberim büberim top top şekerim şekerim
Zapdiyeler geliyor nere gidelim

Ay doğar aşmak ister aman yar yüzün yaşmak ister yandım yar
Benim şu garip gönlüm yare kavuşmak ister vay vay

Kara büberim büberim büberim top top şekerim şekerim
Devriyeler geliyor cızlam edelim

Karabüber aş için hele hele hele yandım yar
Aman yandım hilal kaş için vay vay

Karabüberim büberim büberim nasıl idelim idelim idelim
Candarmalar geliyor nere gidelim

Ay doğar ayazlanır hele hele hele yandım yar
Aman gün doğar beyazlanır vay vay
Benim bir sevdiğim var hele hele hele yandım yar
Aman hergün bana nazlanır vay vay

Karabüberim büberim büberim nasıl idelim idelim idelim
Devriyeler geliyor kaçıp gidelim

Aydoğan ensesine hele hele yandım yar
Uyandım zil sesine vay vay
Karşıda var üç güzel, hele hele yandım yar
Hovardanın nesine vay vay
Karabüberim büberim nasıl idelim
Devriyeler geliyor kaçıp gidelim

BEN ATIMI NALLATIRIM (Nevada uşak)

Ben atımı nallatırım okkada nalilen aman aman
Ben o kızı oynatırım dökmede zilinen aman aman

Elleri topacık aman kendisi ufacık aman

Çekin kır atımı nalbanda nallasın aman aman
Verin nalbaltın parasını hakkıda kalmasın aman aman

Elleri ufacık aman aman boyları topacık aman aman

Bastım elma daline dal kırılverdi aman aman
Girdim yarin bahçesine yar sarılıverdi aman aman

Engürün kaymağı aman aman nerelerin oynağı aman aman

Çekin kır atımı bağlan kiraz daline aman aman
Hayran oldumda nazlıda yarime aman aman

Elleri ufacık aman aman kendisi topacık aman aman

Çekin kır atımıda bağlan dibekde taşına aman aman
Mail oldum karada gözlüm hilalda kaşına aman aman

Konyanın kaymağı aman aman nerelerin oynağı aman aman

Çekin kır atımıda bağlan atımda dinlensin aman aman
Salın meram bağlarına yesinde çimlensin aman aman

Arapda soyundan aman aman yeni geldi oyundan
Aman aman bıktımda huyundan aman aman

KONYALI (Nevada Uşak)

Hani benim elli dirhem pırasam
Bir mum yaksam Konyalımı arasam
Hani benim elli dirhem ırakım
İçer içer geçmez benim merakım

Yürü yavrum yürü konyalım yürü
Şimdi burdan geçti hovarının biri

Hani benim elli dirhem domatam
Konyalıdan olsun benim kaynatam
Hani benim elli derhem kişnişim
Konyalıdan ber bir oğlan sevmişim

Yürü yürü yürü konyalım yürü
Şimdi burda geçti zamparanın biri

Hani benim elli dirhem şekerim şekerim
Sen sarhoş ol ben gahrini çekerim aman aman

Yürü yavrum yürü saçlarını sürü şimdide burdan geçti
Hovardanın biri al yanak duruyor dişlerimin yeri vay vay

ISTANBULA ISMARLADIM (Hüzzam)

İstanbula ısmarladım bir altın sini
Üstüne yazdırdım Belalım yarimin ismini(2)
Varacam sevdiğim acep yollar sisli mi?

Hastalandım kömür gözlüm hastayım hasta
Başım yastıkdadır anam kulağım seste

İstanbula ısmarladım bir altın tarak
Tara kahküllerini bir yana bırak(2)
Varacam sevdiğim yollar pek ırak

Hastalandım kömür gözlüm hastayım hasta
Başım yastıkdadır anam kulağım seste

KAYMAKAM KIZI (Uzun Hava)

Elinizden elinizden
Kurtulaydım dilinizden

Ay gelinde indim yola yayladan
Kaşın değilde gözün beni ağladan
Bu güzellik sana Kadir mevladan
Alırım ahdımı goymam yanına gelin

Yeşil başlı ördek olsam
Sular içmem gölünüzden

Sarı sabahlıkta yakışmazmı güzele
Güz gelincede bağlar döner gazele
Ben gidersemde sen o yari tazele
Kendin gelinsinde bakışların kız gibi ay gelin

Ezmeyinen ezmeyinen
Yar bulunmaz gezmeyinen

Bir taş attımda karlı dağın ardına
Oda vardı değdi nazlı yarin yurduna
O yarin benim ile derdi ne
Alırım ahdımı goymam yanına ay gelin

Mezarımı kızlar kazsın
Gümüş saplı kazmayınan Ağam ben yandım

Kaymakam kızı kızı
Aldattın bizi bizi
Çıkalım dağların başına
Sen gül topla ben nergizi

SÜRMELİ (Neva Hicaz)

Karakaş altına çekmiş sürmeler
Ak göğsün üstünde yatır sineler
İnadından dar geliyor düğmeler
Şimdi köşelerden bakan el oldum

Arabadan indim yayan yürüdüm
Yar uğruna viran oldum çürüdüm
Evvel yarin bir tanesi ben idim
Şimdi köşelerden bakan el oldum

Sürmelimin kaşlarına mailem
Ayda bir selamın gelse kailem
Senin gibi iki dinli değilem
İki dinlere kul ettin beni

İKİ KEKLİK (Kürdili Hicâzkar)

İki keklik iki dale konar mı?
Bülbülün konduğu daller solar mı?
Herkes sevdiğine kemlik sunar mı?

Atım bağladım nar ağacına
Perçemin dolandı gül ağacına
Dayarlar asarlar dar ağacına

İşit keklik ben o yarden ayrıldım
İl oldum ben yana yana kül oldum

İşit keklik ben o yarden ayrıldım
İl oldum ben yana yana kül oldum

Niceolur dağlar başı dumansız
Canıma merhamet it dinsiz imansız
Yarim burdan giderse selâmsız

Bir top feslikan aldım yalağa
Bir tetikde dokunuyor yanağa
Penbe anım küsmüş gitmiş konağa

İşit keklik ben o yarden ayrıldım
İl oldum ben yana yana kül oldum

İşit keklik ben o yarden ayrıldım
İl oldum ben yana yana kül oldum

SİLLE (Uşşak)

Seller aldı değirmenin bendini
Kurtulmaz dertlere koydum kendimi
Elvan çiçeklerden aldım rengimi

O dağlar bu dağlar yeşil dumanlı dağlar
Dağlar elleri koyunda divan ağlar

Kar mı yağdı şu sillenin dağına
Sam yeli inmiş bahçasına bağına
Varma dedim vardın serhoş yanına

Varma varma kalma hemde yolundan
Babam duyar tutmuş benim kolumdan

Onlar ile bozuk yine aramız
Ayak ayak bizim silamız
Cerrahlara sardırmayız yaramız

Kendi yaramızı saranlardanız
Koç gibi meydanlarda duranlardanız

KARŞIDAKİ CAMA BAK (Hüzzam)

Karşıdaki cama bak
İçindeki Cana bak
Ana beni vurdular
Göksümdeki kana bak

Karşıda cam parlıyor
Oğlum martin yağlayor
Ana beni vurdular
Nazlı yarim ağlıyor

Cam ardından bakarsın
Yar güzelsin bekarsın
Ana beni evlendir
Günahımı çekersin

Karşıdaki cam bizim
Ardındaki can bizim
Ana beni evlendir
O gördüğün yar bizim

Yarim camı siliyor
Bakıp bakıp gülüyor
Ana beni evlendir
Sevdiğimi biliyor

Camın çerçevesine
Öldüm yar cilvesine
Ana beni evlendir
Dünür git yingesine

Camdan bakıp gülersin
Gözlerini süzersin
Ana beni evlendir
Her işlerim düzelsin

NİZAMLAR (Hicâzkar)

Üç güzel oturmuş iskambil oynar aman aman
İskânbilin etrafına kuşlar mı konar aman aman
İnsan sevdiğine böyle mi yanar aman aman

Nizamlar nizamlar mali gülü Nizamlar
Cennet yüzü görmesin aramızı bozanlar

Kışlanın önünde redif sesi var
Bakın çantasına bilmem nesi var
Bir çift kundurası birde fesi var

Nizamlar nizamlar mali güllü Nizamlar
Cennet yüzü görmesin aramızı bozanlar

Kışlanın önünde sıra söğütler
Binbaşı oturmuş asker öğütler
Cepeden mi gelir onca yiğitler

A benim zülfi siyahım ebru hilâlım
Sütünen mi beslenmiş kardan beyazım

ACEMOĞLU (Buselik Hüseyni)

Kaleden bakan oğlan kahkülü sarkan oğlan
Akşam bize erken gel horozdan korkan oğlan

Üsküdarda evimiz mangır tutmaz cebimiz
Misafir geliyor muhteremdir abimiz

Kalenin burcundayım saatin dördündeyim
Herkez yarini almış ben yarin derdindeyim

Aman acem oğlu gel bize doğru
Bizim evi sorarsan meram aşgan yolu

Kaleden indim yayan ceplerim dolu bayam
Ben yarimden ayrıldım dayan yüreğim dayan

Amman acemoğlu gel bize doğru
Bizim evi sorarsan meram aşgan yolu

Kaleden atın beni atınan tutun beni
Ben atınan tutulmam kızlara satın beni

Amman acemoğlu gel bize doğru
Bizim evi sorarsan meram aşgan yolu

GAYALAR (Karcığar)

Elma idim kopardılar dalimdan aaaaaaman
Ayırdılar beni nazlı yarimden amaaaaaan(2)
El ayrılsa ben ayrılmam yarimden amanaman

Ölmeyince vermem seni ellere
Söylemem adınıda düşürürler dillere

Cevizin yaprağı narindir narin aaaaaaman
İçerim yanıyorda dışarım serin aaaman(2)
Yarim güzel ama annesi hain aman aman

Ördeğim gölünüze yüzmeye geldim.
Şahinim çöllünüze gezmeye geldim

Cevizin yaprağı dal arasında aaaaman
Severler güzeli bağ arasında aman aman(2)
Benim sevdiceğim yok arasında aman aman

Ölmeyince vermem seni ellere
Söylesem adında düşürürler dillere

KEŞKEM (Karcıgar)

Keşkemde seniiiiide görmeseydim
Aman görüp görüpde sevmeseydim sürmelim eyeeey sebebim hey
İnce belden de sarmasaydım

Aman nediyelim ağlayalım
Aman kareleri Bağlayalım sürmelim ey eeeeey sebebim hey

Evlerinin önüde haşhaş
Aman yar kokusu gelir bir hoş sürmelim ey eeeeey sebebim hey
İçmiş demi olmuş sarhoş

Haydi ne diyelim ağlayalım
Aman kareleri bağlayalım sürmelim ey eeeeey sebebim hey

Evlerinin önü nane
Ama ben kül oldum yane yane sürmelim ey eeeeey sebebim hey
Ne deliyim aman ne divane

Aman ne diyelim haydi ağlayalım
Aman kareleri yavrum bağlayalım

Evlerinin önü marul
Haydi sular akar şarıl şarıl sürmelim ey eeeeey sebebim hey
İnce belden aman sıkı sarıl

Haydi ne diyelim amaın ağlayalım
Yavrum karaleri amarı bağlayalım sürmelim ey eeeeeey sebebil hey

CAMAKAN (Karciigar)

Camakan arkasında can mısın canan mısın?
Çek elini elimden sen benim gocam mısın?

Oldu mu yarim oldum u gül fideler doldu mu
Benim gönlüm var amına senin gönlüm oldu mu?

Olmadı yarim olmadı da gül fideler dolmadı
Benim gönlüm var amına da senin gönlün olmadı

Aman benim çiçeğim
Sen doldur ben içeyim
O kibar ellerinden
Birkaç kadeh içeyim

İNCE ÇAYIR 1

İnce çayır biçilir mi sular ayaz içilir mi amman
Bana yarden vaz geç derler yar tatlıdır geçilir mi amman

İyhah ihah aaah aman ben yandım
Meram bağlarında eğlendim kaldım
Uyudum uyandım yanımda sandım
Bir kara gözlü yare meyil bağladım

Kara çadır ismi tutar beşlik martin pas mı tutar amman
Ağlar ise anam ağlar elin kızı yasmı tutar amman

Amman desinler paşam desinler
Bir kızı bir oğlana vermiş desinler

Ezmeyinen ezmeyinen yar bulunmaz gezmeyinen amman
Mezarımı kızlar kazsın gümüş saplı gazmayınan amman

İyyah iyhah aaah aman ben yandım paşam ben yandım
Meram bağlarında evlendim kaldım
Uyudum uyandım yanımda sandım
Bir ela gözlü yara meyil bağladım

Elinizden elinizden kurtulaydım dilinizden amman
Yeşil başlı ördek olsam sular içmem gölünüzden amman

Amman desinler paşam desinler
Bir oğlan bir kızı sevmiş desinler

İNCE ÇAYIR II

İnce çayır biçilirmi
Sular aya içilirmi
Bana yarda vaz geç derler
Nazlı yardan geçilirmi

Ağam ben yandım Paşam ben yandım
Ellerin köyünde eğlendim kaldım
Bir hayırsız nazlı yara bağlandım kaldım

Ayağına giymiş Konya mestini
Benden esirgiyor gül memesini
Ayağına giymiş sille çorabı
Ağam meyhaneye girer içer şarabı

Ezmeyinen ezmeyinen
Nolur gurbet gezmeyinen
Kâbirini kızlar kazsın
Gümüş saplı kazmayınan

Ağam ben yandım paşam ben yandım
Ellerin köyünde eğlendim kaldım
Bir hayırsız yar için meram bağlarında eğlendim kaldım

Kara çadır ismi tutar
Beylik martin pasmı tutar
Ağlarsa anam ağlar
El kızı yasmı tutar

Kara çadır kuruldu
İçine demler sürüldü
Arafa bayram gecesi
Nişanlım osman vuruldu

ALİM GİTME PAZARA (Hüzzam)

Alim gitme pazara
Uğratırlar nazara
Alim ölmüş diyenler
Kendi girsin mezara

Aslan alim gül alim Fidandan
Ben alimi severim
Pek candan aman

Gökde yıldız yüz altmış
Mevlam neler yaratmış
Alim çuldan çabuttan
Güzelliğin donatmış

Aslan alim gel Alim mecandan
İfadende okunuyor
Meydandan aman

Gökde yıldız yüz elli
Mevlam kurmuş düzeni
Alim çirkin diyorlar
Yalan dünya güzeli

Aslan alim gül alim merdandan
Ben alimi severim
Pek candan aman

Gökte yıldız on kalda
Şalvar düştü don kaldı
İndir Fadimem donunu
Görünmedik nen kaldı

Aslan ali gül gül alim merdandan
Aman aman ben alimi severim
Pek candan

BERGAMA (Uşşak)

Aşamadım bergamanın belinden anam
Gahve içerken fincanda gaydı elimden(2)
Bir gurtulsam şu zalimin elinden anam

Ördeğim gölünüze yüzmeye geldim
Şahinim çölünüze gezmeye geldim

Kalkar kalkar sedirlere dayanır
Basmada şalvar haydi alganlara boyanır(2)
Seni vuran zalim nasıl dayanır

Atma anam atma dağlar ardına
Kimseler yanmaz anam yansın derdime

Elma idim kopardılar dalımdan anam
Ayırdılar beni nazlı yarimden(2)
Eğer yarim tutmaz isen salımdan

Ördeğim gölünüze yüzmeye geldim
Şahinim çölünüze gezmeye geldim

BİR GELİN İLE BİR KIZIN CENGİ VAR (Uzun Hava)

Gelin derki ben yaylama göçerim
Pınarlardan soğuk sular içerim
Yare karşı ak göksümü açarım
Ak göbek altında sırlı balım var

Kızda derki ben yaylamı yayladım
İndim enginlere seyran eyledim
İşte gelin bunda yalan söyledin
Bozulmuş govanda sırlı bal olmaz

Gelin derki benim altın başım var
Ela göz üstünde hilal kaşım var
Kız git senin bir saatlik işin var
Sabahıda kervan geçen yol olur

Gelinin alnına elif yazılmış
Elifin altına benler kazılmış
Ezrail gelince başı bozulmuş
Zülüfler perişan olmuş gelinde

Gelinin yüzünde ipek dudaklar
Hani adadığın bunca adaklar
Sultanı kirazda benler dudaklar
Gızıken sevdiğim sen değil misin?

Evinin önünde yürüdüm yoldan
Doğrulup bakmadım ar ettim elden
Yanaklar kızarmış katmerli gülden
Gızıken sevdiğim sen değilmisin

İnip gider şu bahçenin düzüne
Halka halka sürme çekmiş gözüne
Gelin oldum diye bakmaz yüzüme
Kızıken sevdiğim sen değil misin

On birinde mah yüzüne bakılır
On ikide kızın kahri çekilir
On üçünde akgül olur açılır
On dördünde yavaş yavaş yar olur

Onbeşinde aklı gelir başına
Onaltıda gece girer düşüne
Onyedide yalan söyler eşine
On sekizde çapkınlaşır yar olur

SİLLE (Muhayyer)

Şu silleden aman gece geçtim
Görmedim annem annem annem
Acıda tatlı aman sular içdim
Ölmedim annem annem annem

Amanda sille sille sille sille
Çekdiğim çille çille çille çille

Şu sillenin aman ufak defek daşları
Bir omuzdan bir omuza saçları annem
Annem annem annem annem annem

Amanda sille sille sille sille
Çektiğim çille çille çille çille

Bayramda gelsin ak eline kınalar
Yakayım annem annem annem
Sen sallanda haydi boylarına bakayım
Annem annem annem annem annem

Amanda sille sille sille sille
Çekdiğim çille çille çille çille

CEZAYİR

Cezayirin harmanları savrulur
Savrulurda sağ yanına çevrilir
İller annem dirde boynum eğrilir

Çelenleri mermer daşlı cezayir
Güzelleri hilal kaşlı cezayir

Cezayirin menekşesi top biter
Arasında eğilim eğilim ot biter
Bu ayrılık annem bize pek yiter

Çelenleri mermer daşlı cezayir
Güzelleri hilal kaşlı cezayir

Cezayirin yüksek olur evleri
İçindedir ağaları beyleri
Türkçe bilmez arapçadır dilleri

Çelenleri mermerdaşlı cezayir
Güzelleri hilal kaşı cezayir

Cezayirin gemileri yağlanır
Yağlanırda iskeleye bağlanır
Cezayirin şu haline ağlanır

Celenleri mermer daştı cezayir
Güzelleri hilal kaşlı cezayir

YA MUALLİM

Menekşe koydum sepete
Sordum evleri nerede
Yeşil gözlerine perde

Ya muallim ya muallim
Çocuklarda oluyor alim

Havuz başı su başı
İstemem ben yüzbaşı
Olursa doktor olsun
Dosta düşmana karşı

Ya muallim ya muallim
Yedi harften oldun alim

Sarı bapuç süslüdür
Evimiz yol üstüdür
Geçme kapım önünden
Sinem hançer üstüdür

Ya muallim ya muallim
Okumadan oldun alim

Havuzu bulandırma
Etrafın dolandırma
Ak gerdanı gösterip
Ağzımı sulandırma

Ya muallim ya muallim
Okumadan oldun alim

Oturdum havuz başına
O yar geldi karşıma
Sevda nedir bilmezdim
Oda geldi başıma

Ya muallim ya muallim
Okumadan oldun alim

YEŞİLİM (Hüzzam)

Hey hey heeeey
Damdan dama uzatırlar sırığı ey sırığı vay vay
Üzüm diye aman koparırlar koruğu aman aman goruğu vay vay

İlimonum portakalım burda kalalım
Entari ısmarladım gelir bakalım

Damdan dama uzatırlar eleği ey eleği vay vay
Benim yarim aman şu Konyanın meleği aman aman meleği vay vay

Yeşil yeşilim yeşilim aman
Aç yorganı güzelim üşüdüm amman

Damdan dama uzatırlar kalbırı ey kalbırı vay vay
Genç kızları yatağından kaldırı amman aman kaldırı vay vay

Yeşil yeşilim yeşilim aman
Çokcada içmişim bir hoşum amman

Damdan dama uzatırlar yuvağı ey yuvağı vay vay
Gelinlere giydirirler duvağı amman amman duvağı vay vay

Yeşil yeşilim yeşilim aman
Yeşil gözlü kızlara eşidim amman

Bacacılar yüksek yapar bacayı ey bacayı vay vay
Şimdi kızlar kendi bulur kocayı amman amman kocayı vay vay

Yeşil yeşilim yeşilim aman
Yeşil gözlü kızlara eşidim amman

Uzun olur gemilerin direği ey direği vay vay
Yanık olur aşıkların yüreği amman amman yüreği vay vay

Yeşil yeşilim yeşilim aman
Yeşil gözlü kızlara eşidim amman

EMİRDAĞI

Emirdağı birbirine ulalı
Hatem yüzzük parmağına dolalı
Başın mı böyüdü gelin olalı

Aynası belinde sokulu gelin
Zülüfler gerdana dökülü gelin

Emirdağı bir geçmeyle yol olmaz
Altın yire düşmeyilen pul olmaz
Bir gececik kalmayınan dul olmaz

Aynası belinde sokulu gelin
Zülüfler gerdana dökülü gelin

Emirdağlarına kara gidelim
Ayvadan usandık nara gidelim
Buranın güzeli gönül eylemez
Güzeli bol olan yere gidelim

Aynası belinde sokulu gelin
Zülüfler gerdana dökülü gelin

Söğüt ekdim su yoluna bir sıra
Gidiyorum bakmasınlar kusura
Gönül efkarlandı gene bu sıra

Aynası belinde sokulu gelin
Zülüfler gerdana dökülü gelin

MEHMEDİM

Kahvenin önünde dabakam kaldı(2)
Yar gelecek diye gözüm yolda kaldı
Evimizin önünü zapdiyeler sardı

Mehmedim mehmedim öldüm dilinden
Bir bade doldur ver o kibar elinden

DİZGİ: ÖZYALÇIN KOLL. ŞTİ.
FİLM: DORUK GRAFİK
BASKI: ÖZDEN MATBAACILIK
TARİH: ARALIK/1985/İSTANBUL

Biz Konya Sazı ve türkülerinin değerini ve önemini işte bu bayramlan yaparken anladık. Saz ve Halk Aşıklarına kucak açan Konya'nın bu zenginliğini gördük ve bu sanat güzelliğimizi tanıtmanın ne kadar yararlı olacağını düşündük.

Ortada yaşayan canlı bir sanat etkinliği vardı ama yazılı kaynak yok denecek kadar azdı. Halkın kendi varlığı içinde sıcak bir yer tutan türkülerimiz saz tellerinde dile geliyordu. Ancak ne güfteleri ne de besteleri yazı ve notaya geçmemişti. Biz bu yapıtımızda ilk kez Konya türkülerinin güftelerini derlemiş bulunuyoruz. İşte elinizdeki yapıtımızın en önemli özelliği budur.

Mehdi Halıcı 1927 yılında Konya'da doğdu. Orta öğrenimini Konya'da tamamladıktan sonra İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirdi. Fransa'da hukuk doktorası yaptı. Norveç'de kooperatifçilik dalında incelemelerde bulundu.

Öykü yazarı olarak isim yapan Mehdi Halıcı'nını öyküleri Norveç, Danımarka ve Yugoslavya sanat dergilerinde yayınlandı. İlk öyküsü CUMHURIYET gazetesinde çıkmıştı. Daha sonra İstanbul, Varlık, Türkdili dergilerinde çeşitli öyküleri yayınlanan Mehdi Halıcı, Çağn dergisinde uzun yıllar edebi inceleme yazıları yazdı.

Şimdiye kadar çıkan kitapları şunlardır:
GÜLEN İNEK (Öyküler)
KARIDES DURAĞI (Öyküler)
OSMANLI MALİYE TARİHİ (Doktora tezi)
HALK ŞİİRİMİZİN ALTIN KİTABI (Mesut Doğu ile birlikte inceleme)
SKANDİNAVYA'DA TURİZM (İnceleme)
Mehdi Halıcı'nın ÇATIDAKI İSA adlı bir de henüz basılmamış bir romanı bulunuyor.

Evli ve üç çocuğu olan Mehdi Halıcı, Fransızca ve Norveççe biliyor.

ÖZDEN MATBAACILIK & GRAFİK
527 78 42